

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ HABERLER

Ocak 2010, Sayı: 29

İÇİNDEKİLER

Editörden	1
Başyazı	
Sedef Çokay-Kepçe, Anadolu Arkeolojisinde Ortak Kavram, Ortak Dil Kullanımı Üzerine	1
Kitap Tanıtımları	
Keleş, V., Erzurum Arkeoloji Müzesi Roma Sikkeleri. İstanbul 2009 (Erhan, F.)	4
Hoffner, H. A. Jr., Letters from the Hittite Kingdom, G. M. Beckman (ed.), Writings from the Ancient World 15, Society of Biblical Literature, Atlanta 2009 (Peker, H.)	5
Arkeoloji Dünyasından	
İstanbul'un Batısında Gerçekleştirilen Arkeolojik Araştırmalar İTA Projesi (Güldoğan, E.)	6
Küçükçekmece'deki "Bathonea" Üzerine (Tekin, O.)	8
İskenderun'da Bulunmuş Yeni Hitit Hiyeroglif Yazıtlı ve Kabartmalı İki Stel (Peker, H.)	11
ISBSA'nın Ardından (Çetiner, A.)	12
Archaeology of Armenia in the Regional Context: Achievements and Perspectives (Işıklı, M. - G. Altunkaynak)	13
Müzeler Haftası Etkinlikleri: Erzurum Müzesi'nde "Geçmişten Geleceğe Bir Armağan" Sergisi (Işıklı, M. - G. Altunkaynak)	14
Yenikapı Batıkları: Gemi Konservasyon Çalıştayı (Kılıç, N.)	15
İzmir'de Uluslararası Arkeolojik Kollokium (Laflı, E. - B. Gürler)	15
Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması: Anadolu Akdenizi Sempozyumu (Tekin, O.)	16
Fourth International Congress on Black Sea Antiquities (Dinarlı, G. - G.R. Tsetschladze)	16
Kazı - Araştırma	
Amasya-Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı - 2009 (Naza-Dönmez, E.E.)	18
Aşıklı Höyük Kazı Çalışmaları - 2009 (Duru, G.)	19
Assos Kazı ve Restorasyon Çalışmaları - 2009 (Arslan, N.)	21
Boğazköy/Hattuša Çalışmaları - 2008-2009 (Schachner, A.)	23
Doğu Likya - Batı Pamfilya: Epigrafik-Tarihî Coğrafi Yüzey Araştırmaları Projesi Çalışmaları- 2009 (İplikçioğlu, B.)	25
Filyos-Tios Kazı Çalışmaları - 2009 (Karaca, E.)	25
Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik Höyük Kazıları - 2009 (Erdoğan, B.)	26
Güvercinkaya Kazısı - 2009 (Gülçur, S. - P. Çaylı - I. Demirtaş)	28
Ilisu Barajı İnşaat Sahası Kurtarma Kazıları - 2009 (Ökse, A.T.)	29
Kastabala Antik Kenti Kazısı - 2009 (Zeyrek, T.H.)	31
Kelenderis Kazıları - 2009 (Zoroğlu, K. L.)	33
Nif (Olympos) Dağı Kazısı - 2009 (Tulunay, E.T.)	35
Parion Kazı ve Restorasyon Çalışmaları - 2009 (Ful, Ş.D.)	37
Salat Tepe Kazıları - 2009 (Ökse, T.)	38
Tekirdağ Ganos Dağı Arkeolojik Yüzey Araştırması - 2009 (Koçel Erdem, Z.)	39
Enstitüden	
COLLOQUIUM ANATOLICUM (CollAn)'un VIII. Sayısı Çıktı!	42
CORPUS VASORUM ANTIQUORUM, Uluslararası Yöneticiler Toplantısı (Hürmüzlü, B.)	42
Yeni Yayınlarımız	43

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler
Sayı: 29 (Ocak 2010)

ISSN 1308-2078

Editörler
Meltem Doğan-Alparslan
Aşkın Özdzibay

Sayfa Düzenlemesi ve Baskı
Zero Prodüksiyon Ltd.

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.

Ocak ve Mayıs aylarında yayımlanır.

Enstitü Üyelerine ücretsiz verilir.

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Uluslararası Akademiler Birliği Muhabir Üyesi
Corresponding Member of the International Union of Academies

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

Ekrem Tur Sokak, No.4
34435 Beyoğlu-İSTANBUL

Tel: 0090-212-292 09 63

Faks: 0090-212-514 03 97

E-mail:

haberler@turkinst.org
mdoganalparslan@gmail.com
aozdizbay@hotmail.com

www.turkinst.org

Editörden

Kültürlerin buluşma noktası, kültürlerin kaynaştığı yer, kültürlerin tanıştığı coğrafya. Bu ve benzeri pek çok tanımı Anadolu için defalarca işitmişizdir. Dünya Bilim Tarihi içerisinde geçmişi sorgulayan ve insanlık tarihine sahip çıkan Eskiçağ Bilimleri, sorularına cevaplar ararken Anadolu önemli bir yerdedir. Dinler Tarihi hakkındaki araştırmalar Güney Amerika, Afrika, Hindistan'da başlamıştır. İncil ve Tevrat'ta bahsedilen yerlerin varlığını kanıtlamak amacıyla 'biblical archaeology' çerçevesinde Doğu Akdeniz kıyıları, Filistin, Mısır ve Mezopotamya'da Yakınoğu çalışmaları başlamıştır. Ama araştırılan tema kültür difüzyonu, ticaret ve yazının gelişimi gibi konular olduğunda, Anadolu diğer pek çok bölgeden bir adım önde yer alır. Anadolu arkeoloji, antropoloji, eskiçağ tarihi, hititoloji gibi Eskiçağ Bilim Dalları için muazzam bir laboratuvarıdır. Haberler dergisi bu geniş laboratuvarı yapılan en son çalışmaların ilk haberlerini, her Ocak ayı sayısında yayımlamayı ilke edinmiştir.

Enstitümüzün önemli bir yayın organı olarak gördüğümüz ve 15. yaşına girmek üzere olan Haberler, çoğunluğu Anadolu'dan olmak üzere, zengin bir arkeolojik ve epigrafik muhteva ile okuyucusuyla buluşuyor. Dr. Sedef Çokay-Kepçe tarafından kaleme alınan ve kuramsal bir içeriğe sahip başyazıda, arkeolojideki kavram karmaşası üzerinde durulmuş ve farklı platformlarda rastladığımız bu tartışmalı konu, bu makale sayesinde siz okurlara ulaşmıştır. Artık alışlageldiği üzere, Arkeoloji Dünyasından bölümünde özgün kısa makale ve yazılara yer verilmektedir. Bu sayıda da Küçükçekmece Gölü ve çevresi başta olmak üzere İstanbul'un Avrupa yakasında yapılan tarih-öncesi yüzey araştırmalarına dair sonuçların yer aldığı bir makale ve son dönemlerde tartışılan Küçükçekmece'deki Bathonea üzerine bir makaleye dikkatinizi çekmek isterim. Yurtiçinde ve yurtdışında düzenlenen ulusal ve uluslararası etkinlik haberlerinin çeşitliliği bir bakıma, özel kurumların Eskiçağ Bilimlerine verdiği desteği yansıtmaktadır ki bu durum sevindiricidir. Kazı-Araştırma bölümünde, yeni başlayan Amasya-Harşena kazısından, dergimizde ilk defa yer alan Gökçeada, Ganos Dağı araştırmalarından, uzun yıllardır devam etmekte olan ve önceki sayılarda da yer alan kazı ve araştırmalardan haberler yer alıyor.

2010 yılı dünya kültür başkenti olan İstanbul'dan tüm okurlarımıza kültür dolu günler dileriz.

Meltem Doğan-Alparslan

Anadolu Arkeolojisinde Ortak Kavram, Ortak Dil Kullanımı Üzerine

Yrd. Doç. Dr. Ş. Sedef Çokay-Kepçe

Günümüz arkeolojisi, yaşayan, gelişen ve uluslararası boyutta yeni bakış açılarının çeşitlendirdiği bir bilim dalıdır. Disiplinlerarası çalışmaların arkeolojik yaklaşımlara yön vererek, boyutlarını genişlettiği de yadsınamaz bir gerçektir. Ancak, bu bilim, diğer birçok sosyal bilim dalında olduğu gibi, ülkemizde günümüz ekonomik koşulları da göz önüne alındığında, sanki gereksizmiş izlenimi uyandırmaktadır. Bunun yanı sıra, idealde bilginin üretildiği tarafsız bir yer olması gereken üniversitenin bazı bölümleri, mesleki hazırlık okulu işlevini de yüklenmiştir ve bu işlev, dolaylı olarak, arkeolojinin kökende bir bilim dalı olması gerçeğini zaman zaman gölgelemektedir. Böylece, arkeoloji, yeni nesiller için, tesadüfen kazanılmış, renkli ve heyecanlı, ancak bir an önce mezun olunması gereken bir bölüm olarak algılanmaktadır.

Arkeoloji, çoğu öğrenci ya da halkın penceresinden böyle algılanırken, bizler de kendi içimizdeki çelişkileri görmezlikten gelemeyiz. Bu çelişkilerden biri "kavramlar karmaşası"dır ve "Demir Çağı" kavramı da bunlardan biridir. Oldukça eski bir geçmişe sahip olan ve birbirine paralel çalışan bilimler arasında, zaman zaman ifade karışıklıkları ortaya çıkaran bu çelişkilerin temelinde, söz konusu bilimlerin kendi geleneklerinden günümüze taşıdıkları bazı kavramlar yatmaktadır.

1943 yılında Lise 1. Sınıf "İlk Çağ Tarihi" kitabında "İnsanların yazılı vesikalar bırakmadan yaşadıkları uzun devre 'Tarihöncesi Devri', yazının icadından sonra başlayan devre 'Tarih Devri' adı verilir. ... Tarihöncesi Devri Yontma Taş Devri, Cilalı Taş Devri, Bakır Devri, Tunç Devri ve Demir Devri olarak başlıca beş, Tarih Devri de İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ ve Yakın Çağ olmak üzere başlıca dört bölüme ayrılır" diyen A.M. Mansel, C. Baysun, E.Z. Karal'ı izleyen sonraki kuşaklar, "Demir Devri" kavramını genel olarak MÖ 1200 civarında yaşanan Karanlık Çağı kapsayacak bir biçimde kullanacaktır (Mansel v.d. 1943).

Günümüzde ise, Eskiçağ Bilimleriyle uğraşanlar için, yaklaşık MÖ 1200'den, Hellenistik Dönem'e yani kabaca MÖ 300'e dek olan dönem, Demir Çağı'dır. Bu çağ, Deniz Kavimleri'nin ardından gelen hareketlilik ile başlayıp, Büyük İskender'in kurduğu imparatorluğa kadar devam eder. "Demir Çağı", ismini, bronzun yanı sıra, 'demir'in keşfedilmesi ve yoğun biçimde kullanılmasından almaktadır. Kabaca 900 yıllık bu süreç, Erken, Orta ve Geç Demir Çağları olmak üzere alt gruplara ayrılır ve son zamanlarda

yayımlanan bilimsel yayınlarda, bazı tarihler tartışmalı da olsa, kabaca şu tarihlere yerleştirilerek kullanılır (Kuhrt: 2009; Roaf: 1996; Griffe: 2007; Dönmez: 2001: 89-99).

Erken Demir Çağı : MÖ 1200-900

Orta Demir Çağı : MÖ 900-600

Geç Demir Çağı : MÖ 600-330

Yukarıda özetlenen bu sınıflandırma, bazı siyasal olaylar temel alınarak oluşturulmuştur. Örneğin Doğu Anadolu'nun en görkemli uygarlıklarından biri olan Urartuların bir krallık haline gelmesi, ya da Lydia Uygarlığı'nın MÖ 547'de Persler tarafından yok edilmesi gibi. Bunun yanı sıra, zaman zaman, "Demir Çağı" kavramı, alt evreleriyle birlikte, genellikle Eskiçağ'da Orta ya da Doğu Anadolu'da konumlanmış kültürleri veya eserleri tanımlamak için de kullanılmaktadır. "Demir Çağı" kavramı üçüncü olarak, yazının bulunmasından önceki uygarlıklara ait kültür kalıntılarını tanımlamak için de kullanılır.

Klasik Arkeologlar tarafından ise, Ege ve Akdeniz havzasında Ege Göçlerinden itibaren gelişmiş kültürü tanımlamak için kullanılan, farklı bir kronolojik dizin mevcuttur. Bu dizine göre kabaca;

Geometrik Dönem : MÖ 1100-900

Orientalizan/Doğucul Dönem : MÖ 900-800

Arkaik Dönem : MÖ 800-480

Klasik Dönem : MÖ 480-334

Hellenistik Dönem : MÖ 334-30

tarihleri kabul edilmektedir.

Klasik Arkeoloji'nin kurucusu olarak kabul edilen J.J. Winckelmann, "Gedanken über die Nachahmung der griechischen Werke in der Malerei und Bildhauerkunst-1755 (Yunan Eserlerinin Resim ve Mimarideki Taklitleri Üzerine Düşünceler)" isimli eserini hazırladığında, antik sanattaki gelişmeleri gözlemleyerek ve farklı üslupları ayırt ederek ilk sınıflandırmayı yapmıştır. Ne var ki, onun hazırladığı bu sınıflandırma, sanatsal farklılıklara dayanmaktadır. Birinci ve ikinci elden kaynakların yardımıyla, yaklaşık MÖ 1200-330 aralığındaki süreç, 1800'lü yıllardan bu yana, geliştirilerek ve yenilenerek günümüzde kabul edilen ve yukarıda belirtilen haline dönüşmüştür. Eskiçağ tarihinin bizlere verdiği bu tarihler ve onun oluşturduğu bu kronolojinin büyük bir kısmı doğrudan sosyo-politik olaylarla belirlenmiştir. Fakat dönemler arasındaki geçişlerin kesin değil, nispi olduğu da hatırlanmalıdır. Bununla birlikte, bugün "Klasik Dönem" denildiğinde, MÖ 480-334 yıllarını kapsayan bir dönem, bir kültür, ya da bir eserin tarihinden bahsedildiği anlaşılır.

Siyasi olayların yanı sıra, yukarıda anılan kronolojinin şekillenmesinde, yaşanan bölgesel ve sanatsal gelişmeler de etkili olmuştur. Örneğin, yine Klasik Dönem'in başlangıcını oluşturan "Sert Üslup" dönemi, önceki Arkaik ve sonrasındaki Klasik Dönemlerden farklı sanatsal özellikler gösterir. Ya da Orientalizan Dönem olarak tanımlanan dönem, doğuyla olan ilişkilerin yoğunlaştığı ve Yunan sanatına etkilerin yoğun bir şekilde görüldüğü dönemdir.

Yukarıda açıklanan iki örnekte olduğu gibi, örtüşen dönemler ve bu dönemleri ifade etmek için kullanılan kavramlar arasındaki uyumsuzluk, farklı bilim dalları arasında, aslında ciddi bir sorun yaratmaktadır. Örneğin, Klasik Arkeologlar için Arkaik Dönem, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi veya Eskiçağ Tarihi ile uğraşanlar için Demir Çağı'nın Orta evresini kapsamaktadır. Bu bakış açısıyla batıdaki insanlar Arkaik, Klasik Dönemleri yaşarken, doğudakiler Demir Çağı'ndadır. Bu durumda, aynı coğrafyanın farklı dönemlerinden bahsediliyor intibası uyanmakta, böylece zamansal ve kültürel bir karmaşıklık doğmaktadır.

Tarihte gerçekleştiğini bildiğimiz olayların, toplumların kültürel hayatlarına yansıdığı kesin bir olgudur. Bu bağlamda da yukarıda bahsedilen zamansal dizilim, gerek siyasal olayları, gerekse sanattaki gelişmeleri gösterdiği için daha kabul edilebilir ve uygulamada daha pratiktir. Zira, yaklaşık 900 yıllık bir süreci, alt evreler de dâhil olmak üzere tanımlamak için kullanılan "Demir Çağı" kavramı, yetersiz kalmaktadır. Bu durumda, belki de malzeme üzerinden hareket etmek ve malzemenin yoğunluğuna bağlı olarak kavramları kullanmak daha doğru olacaktır. Örneğin yazıyı henüz kullanmayan ve Demir Çağı'nı yaşayan bir uygarlıkta bulunacak olan, Arkaik Dönem olarak nitelendirilebilecek bir eser, o uygarlığın Demir Çağı'nın alt evrelerinin tarihlenmesinde katkı sağlayacaktır. Ancak, yazıyı kullanmayan, fakat çağdaşlarının verdiği bilgiler yardımıyla tanımlayabildiğimiz kültürler için, Demir Çağı ve alt evrelerini kullanmak, yüzeysel kalmaktadır. Zira "Doğu" ve "Batı"nın en güzel kaynaştığı coğrafyada yer alan, komşularınca keşfedilmiş olmasına rağmen henüz yazıyı kullanmaya başlamamış topluluklar ya da uygarlıklar için Klasik Arkeologlarca kullanılan tarihlendirme sistemi hem bu uygarlıkların tanımlanmasında kolaylık sağlamaktadır, hem de daha anlamlı ve yararlıdır.

Arkeolojide karşılaşılan kavramsal sorunlardan bir diğeri, Türkiye'deki Klasik Arkeoloji Bilimi'ne ve dolayısıyla Anadolu'ya bakışımızla ilgilidir. Bu bağlamda, çağdaş arkeoloji yaklaşımıyla, açık müze olarak tanımlanabilecek ve oldukça uzun bir kültür evrimini rahatça takip edebildiğimiz ülkemizin geçmişine

bakışımızı değiştirmemiz gerekmektedir. Başka kelimelerle, Anadolu'nun doğusunun da, batısının da birbirinden ve daha da geniş coğrafyadaki komşularını etkilediği ve etkilendiği kabul edilmelidir.

Günümüzde kullandığımız deyimler de dâhil olmak üzere, birçok geleneğin, antik çağdan gelen yansımalar olduğunu gördüğümüzde, “biz” kavramının yeniden irdelenmesinin gerekliliği de ortaya çıkacaktır. T. Tarhan “*Anadolu’da eskiçağda da kavram ve felsefe bakımından ‘doğu’ ve ‘batı’ yan yanadır, iç içedir, komşudur... Örneğin, MÖ 1.binyılda kavram ve felsefe bakımından Ionia Bölgesi’ndeki ‘polis’ler, yani kent devletleri batıdır... Sikkenin mucidi, ‘tüccar krallar’ yönetimindeki Lidya devleti ha keza... Orta Anadolu’daki Phrygler ise, gerçekte tam ortadadır, biraz batılı, biraz doğuludur... Doğu Anadolu’daki Urartular ise tam anlamda doğuludur... Doğu ile batıyı kaynaştıran bir ‘Cihan Devleti’ kurma düşüncesi yine eskiçağdadır: MÖ 330-30 arasındaki İskender İmparatorluğu, başlangıçta Yunanistan’dan Hindistan’ın Indus Bölgesi’ne kadar uzanıyordu... Bu dönemde, gerçek anlamda doğu ve batı kaynaştırılmak istenmiştir...*” sözleriyle üzerinde yaşadığımız coğrafyanın eskiçağdaki benzersiz konumunu ortaya koymuştur (Tarhan 1995: 17). Kısaca Anadolu, yerel kültürler ile göçle gelenlerin oluşturduğu ortak bir kültürdür. Daha da önemlisi, bu topraklar salt bir köprü işlevi görmemiş, kendine has kültürü eskiçağın önemli uygarlıklarına sunmuştur. Bu bağlamda Anadolu, ne salt Hitit, Urartu, Phryg, ne de salt Yunan ve Roma’dır. Dolayısıyla Anadolu’nun geçmişine doğru gözle bakabilmek ve anlayabilmek için ortak bir dili ve zaman dizilimini, daha doğru kelimelerle kavramsal birlikteliği yakalamak gereklidir.

Eskiçağ kültürlerinin farklı dallarıyla uğraşan çok sayıda bilim dalı ve bunlara neredeyse her geçen yıl yenisinin eklendiği düşünülecek olursa, bu birlikteliğin gerekliliği yadsınmaz. Ancak bu durum, tüm bilim dallarının bir arada kabullenilmesini de gerektirir. Arkeoloji biliminin doğru bir şekilde çalışabilmesi için kullanılan araçlardan biri de Klasik Arkeoloji disiplini. Coğrafi anlamda Ege ve Akdeniz Dünyası, tarihi anlamda ise Minos ve ardından Myken Kültürleriyle başlayan ve Batı Roma İmparatorluğu’nun yıkılışına kadar devam eden süreç Klasik Arkeoloji’nin sınırlarını oluşturur. Gerçekte “Ege Dünyası ile Yunan ve Roma Kültürlerini” incelediği vurgulanan Klasik Arkeoloji’nin, bu tanımlı kapsadığı konuyu kabaca ifade eder. Klasik Arkeoloji, yine bu tanımla, kimilerinde tepki, kimilerinde aidiyetsizlik duygusu uyandırır. Çünkü bu bilim dalı Anadolu uygarlıklarını değil, sadece Yunan ve Roma uygarlıklarını inceliyor görünür.

Bugün, Klasik Arkeoloji bilim dalının ders programında, üniversiteler arasında az veya çok farklılıklar olmakla birlikte, Yunan ve Roma kültür kalıntılarıyla ilgili temel bilgiler verilmektedir. Bundan amaç, temeli kavrayarak, genelde antik dünyaya ve özelde Anadolu’ya bakabilmek ve doğru bir şekilde yorumlayabilmektir.

A.W.F. Blunt’un Batı Uygarlığının Temelleri adlı kitabının çevirisini yapan M. Erim, 29 Mart 1979 tarihinde, kitabın önsözüne “*Bütün dünyanın kabul ettiği gerçekleri reddetmek, görmemezlikten gelmek, bilimsellikten uzak olması bir yana, yetişkin ve aydın kişilere yakışmayan bir tutumdur ve olsa olsa devekuşunun davranışına benzer*” sözlerini eklemeyi zorunlu hissetmiştir (Blunt 1984). Onu bu sözleri söylemeye iten, o yıllarda Yunan ve Roma Kültürlerine karşı geliştirilen, ya da geliştirilmeye çalışılan tepkidir.

Aynı bakış açısının günümüzde de devam etmesi, Türk Klasik Arkeologları açısından üzücüdür. Zira bir yandan mesleğini uluslararası normlara uymaya çalışarak hakkıyla yerine getirmek, bir yandan da kendini önce öğrencilere, sonra da halka ifade etmek, bir hayli çaba gerektirmektedir. Bu ortamda, büyük oranda Yunanca ya da Latince Klasik Arkeoloji’nin terminolojisine girmiş isimlere duyulan yabancılaşma, durumu daha da karmaşılaştırarak, bazen içinden çıkılmaz, bazen de trajikomik bir duruma sokmaktadır. Bütün bunların ötesinde, üniversite öncesinde verilen ya da verilmeyen tarih bilgisi eklendiğinde, diğer bilim dallarının tersine Klasik Arkeoloji hep “öteki” ya da “bizden olmayan” durumuna düşmektedir. Bu nedenledir ki, “Klasik Arkeoloji” “Anadolu uygarlıklarını incelemeyi, sadece Yunan ve Roma Dünyasıyla ilgilenir” yanılması oluşur. Bu yanılma, daha da ileri götürülerek, “Klasik Arkeologların deniz kıyılarında kazı yapmayı tercih ettikleri” ya da “Klasik Arkeoloji’nin sorunsalı yoktur; zira tüm bilgiler, antik kaynaklarda yazılmıştır, dolayısıyla da incelenmiştir” söylemlerine dönüştüğü de bilinmektedir.

Bu bağlamda Türkiye’de öğretilen Klasik Arkeoloji’nin yeniden açıklanması ihtiyacı doğmaktadır. Türkiye’de öğretilen ve uygulanan Klasik Arkeoloji bilimi, Türkiye’deki antik çağ kültür ve kalıntılarına yoğunlaşmıştır. Bunun sebebi, herkesin bildiği gibi ülkemizdeki bu çağa ait kalıntıların yoğunluğudur. Durum böyle olunca, diğer yabancı ülkelerdeki meslektaşlarımızdan farklı olarak bizler, kendi ülkemizdeki kültür varlıklarını öncelikli olarak incelemek durumundayız. Bu incelemenin hakkıyla yapılabilmesi için de, Akdeniz Dünyasının diğer ülkelerindeki kalıntılarla karşılaştırmak yapmak ve onları da bilmek zorunluluğu ortadadır.

Türkiye’de yürütülen ve uzun soluklu, Klasik Arkeoloji kazıları, 1600’lü yıllardan bu yana Anadolu’ya çeşitli nedenlerle gelmiş, gezgin, seyyah, bilim adamı veya arkeologların verdiği bilgilerle başlayan kazılardır. Niyet ne olursa olsun, başlangıçtaki çalışmalar ne amaçla gerçekleşirse gerçekleşsin, söz konusu kazıların hemen hepsi uzun zamandan beri, disiplinler arası çalışmalarıyla ve ortaya koydukları bilgilerle uluslararası boyutlarını her geçen yıl genişletmektedir. Yazılı tarihin başlamasıyla aslında sorunsallar da başlamıştır ve Klasik Arkeoloji de, bilimsel anlamda birçok sorunsalı ortaya koyup, çözmek zorundadır.

Dolayısıyla Klasik Arkeoloji bilimi, tüm bu kültürel ilişkileri ve gelişimi görmeyi sağlayan bilim dallarından biridir. Anadolu gibi karmaşık ve uzun bir kültürel süreklilik gösteren coğrafyayı tanımlamak için, bilimsel anlamda tam ortada olmak ve Anadolu’ya, yine Tarhan’ın sözleriyle “... doğudan bakıldığında batılı; batıdan bakıldığında doğulu...” kalmamak durumundayız. Böylesi bir durum, ancak ve ancak “doğru gözle baktığımızda” ve “aynı dili” konuştuğumuzda mümkün olabilecektir.

Kaynakça

- Blunt, A.F.W.
1984 *Batı Uygarlığının Temelleri*, İstanbul.
- Dönmez, Ş.
2001 “Amasya Müzesinden Boya Bezekli İki Çanak Işığında Kızılırmak Kavsi Geç Demir ve Helenistik Çağları Çanak Çömleğine Yeni bir Bakış”, *TÜBA-AR* 4: 89-99.
- Griffe, M.
2007 *Asia Minor and Mesopotamia-Chronological Table from 3300 to the Present*.
- Kurth, A.
2009 *Eskiçağda Yakınoğu 1*, (Çev.: D. Şendil), İstanbul.
- Mansel, A. M. v.d.
1943 *İlk Çağ Tarihi, Lise Kitapları*, İstanbul.
- Roaf, M.
1996 *Mezopotamya ve Yakınoğu*, Çev. Z. Kılıç, İstanbul.
- Tarhan, T.
1995 *Tarih Yazınında Arkeolojinin Önemi*, İstanbul.

Kitap Tanıtımları

Keleş, V., *Erzurum Arkeoloji Müzesi Roma Sikkeleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2009. 124 sayfa, 1 harita, 242 siyah-beyaz sikke resmi.*

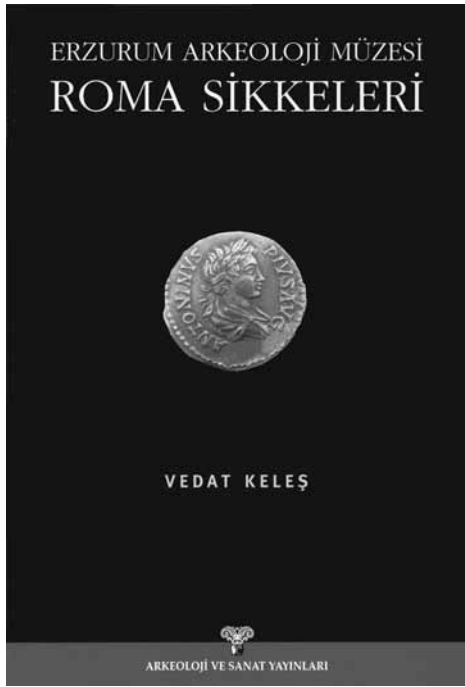
Türkiye’de yakın zamana kadar oldukça sınırlı olan nümismatik alanındaki yayınlarda, 1990’lı yıllardan itibaren artış söz konusudur. 2000’li yıllardan sonra ise, müze ve özel koleksiyonların yayınları artmıştır. Ancak, neredeyse yayınlanmış hiçbir koleksiyon bulunmayan doğu müzelerimizle ilgili olarak, bu artıştan bahsetmek mümkün değildir. Bu yüzden, Vedat Keleş tarafından hazırlanan, 242 adet sikkenin tanıtıldığı “*Erzurum Arkeoloji Müzesi Roma Sikkeleri*” isimli bu kitap, bilimsel niteliği yanında, imgesel bir öneme de sahiptir.

Kitap, İçindekiler, Önsöz, Katalogda Temsil Edilen Roma Darphaneleri Haritası ve Bibliyografya’dan sonra, üç ana bölüm ile Ekler ve Sözlük’ten oluşmaktadır.

I. Bölüm, dört başlık altında verilmiştir. Bu bölümdeki bilgiler, kitabın ana konusunun yer aldığı II. Bölüm’deki Katalog kısmını ön açıklayıcı nitelikte olup, çalışmaya konu sikkeler ve ait oldukları dönemlerle sınırlandırılmıştır. Roma İmparatorlarının ve Ailelerinin Kısa Biyografileri başlığı altında, Roma Cumhuriyet ve İmparatorluk Dönemlerinde hüküm sürmüş olan imparator ve ailelerine ait kısa biyografik

bilgilere yer verilmiştir. Tanrı ve Tanrıçalar başlığı altında; sikkeler üzerinde yer alan tanrı ve tanrıçaların kökeni, soyu, ikonografik özellikleri ile bunlarla ilgili olan lejandlar hakkında kısa bilgiler yer almaktadır. Personifikasyonlar başlığı altında, sikkeler üzerinde yer alan personifikasyonların nitelikleri, ikonografik özellikleri ve bunlarla ilgili olan lejandlar hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Darphaneler ve Darphane İşaretleri başlığı altında, sikkeler üzerinde yer alan darphane işaretleri, bunların neleri temsil ettiği, darphanelerin adları ve kısaltmaları yer almaktadır.

II. Bölüm, Katalog başlığı altında, Roma Cumhuriyet ve Roma İmparatorluk şeklinde iki alt kısım yer alır. Katalogda Cumhuriyet Dönemi’ne ait 3, İmparatorluk Dönemi’ne ait 239 tane olmak üzere, toplam 242 sikkeye ait bilgi ve resimlere birlikte yer verilmiştir. Katalogdaki sikkeler, Roma Cumhuriyet Dönemi’ne ait gümüş denarius’tan (MÖ 157-155), Roma İmparatorluk Dönemi’nde İmparator II. Theodosius’a (MS 402-450) ait Konstantinopolis baskısı gümüş siliqua’ya kadar, imparatorların kronolojik sırasına göre dizilmiştir. Sikkelerin çok azı aynı kalıpta basılmış olsa da, her birine ayrı numara verilmiştir. Katalogda öncelikle sikkenin hangi imparatora ait olduğu ve nerede darp edildiği belirtildikten sonra ön yüz ve arka yüz tanımlamaları yapılmış, üçüncü satırda sikke ile ilgili referanslar, son satırda ise katalog numarası

ile sikkenin metal cinsi, birimi, çapı, gramı, kalıp yönü ve envanter numarası verilmiştir. Altın sikkenin yer almadığı katalogda, altın gibi değerli olan gümüş sikkelerde önce gram, bronz sikkelerde ise önce çap verilmiştir. Kalıp yönlerinde, ok yerine saat akrebinin gösterdiği numaralar tercih edilmiştir. Katalogda, her bir imparator için darphaneler alfabetik olarak –her darphane de kendi içinde kronolojik olmak üzere– düzenlenmiştir.

III. Bölüm, Katalogun Genel Değerlendirmesi başlığı altında, iki alt kısma ayrılmıştır. Roma Sikkeleri Üzerindeki Lejandlar adlı alt kısımda, alfabetik sıra ile düzenlenmiş olan lejand listesi, katalog numarası ile birlikte verilmiştir. Konkordans Cetveli adlı alt kısımda müze envanter numarasına göre, küçükten büyüğe doğru rakamsal sıralama yapılmış, her bir envanter numarasının karşısında katalog numarasına/larına yer verilmiştir.

Ekler, dört ayrı alt kısma ayrılmıştır. Grek sayıları adlı alt kısımda, alfabetik sıra ile verilmiş olan Eski Yunanca harflerin, 1'den 600'e kadar olan rakamsal karşılıklarına yer verilmiştir. Augustus'tan Basiliscus'a Kadar Roma İmparatorları adlı alt kısımda; Roma'nın ilk imparatoru Augustus'tan (MÖ 27-MS 14), Doğu Roma imparatoru Basiliscus'a (MS 475-476) kadar, genel bir imparatorlar listesi yer almaktadır. Hanedanlara göre ayrılmış olan listede, imparatorların unvan ve isimleri ile imparatorluk yıllarını içeren bilgiler, kronolojik bir sıra içerisinde verilmiştir. Sikkelerin İmparatorlara Göre Dağılımı adlı alt kısımda, Augustus'tan II. Theodosius'a kadar imparatorlar listesi ve katalogda yer alan sikkelerin bu imparatorlara göre niceliksel dağılımına grafik

halinde yer verilmiştir. Sikkelerin Darphanelere Göre Dağılımı adlı alt kısımda, katalogdaki sikkelerin basılmış olduğu Aleksandria'dan Tripolis'e kadar 15 darphane alfabetik olarak sıralanmış, en alt kısma da belirsiz darphaneler eklenerek, niceliksel dağılımlar grafik halinde verilmiştir.

Sözlük kısmında, katalogdaki sikkeler üzerinde yer alan tasvirlerle ilgili olan Eski Yunanca ve Latince terimlerin bazıları kısaca açıklanmıştır.

Kitap, Türkiye'de yetersiz olan müze koleksiyonlarının bilim dünyasına tanıtımı açısından önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, Doğu Anadolu ve diğer müzelerimizde bu alanda çalışma yapmak isteyen bilim insanları ve öğrencilere yardımcı olacak, öncü niteliğindeki yayınlardan biridir.

Fatih Erhan

Hoffner, H. A. Jr., *Letters from the Hittite Kingdom*, G. M. Beckman (ed.), *Writings from the Ancient World 15*, Society of Biblical Literature, Atlanta. 450 s.

Society of Biblical Literature (SBL)'in Writings from the Ancient World dizisinin son kitabı, Hititlerin mektuplaşmalarını konu almıştır. Kitap kabaca, Eski Yakındoğu'nun yazışmaları ve Hititlerin yazışmaları üzerine genel bilgiler içeren detaylı bir Giriş (Introduction) bölümüyle mektup *corpus*'undan oluşmaktadır. Corpus'ta yazışmalar Hitit tarihinin ve dilinin üç evresi altında buluntu yerlerine göre sınıflandırılmıştır. Eski Hitit Dönemi'ne ait elimizdeki tek mektup örneği olan -ilk yayını yapan M. Salvini'nin ısrarla orijinin büyük ihtimal Anadolu olduğunu söylemekten kaçındığı- I. Hattusili'nin (II. Labarna) vassalı Tuniya'ya (Tunip-Teşup) yazdığı Akkadça belge, corpus'un ilk bölümünü oluşturmaktadır. Orta Hitit Dönemi (Kitapta Erken İmparatorluk olarak tanımlanmaktadır) mektupları, Boğazköy (Hattusa), Tapikka (Maşat Höyük), Sapinuwa (Çorum – Ortaköy), Sarissa (Kuşaklı) ve El-Amarna (Mısır'daki merkezin eski adı Akhetaton) başlıkları altında ele alınmıştır. Amarna Mektupları'ndan literatürde Arzawa Mektupları olarak anılan gruptan EA 31 ve 32'nin yanı sıra I. Şuppiluliuma'nın Mısır Firavunu'na yazdığı EA 41 ve bir Hitit prensinin firavuna yazdığı EA 44, kitabın Orta Hitit bölümünün sonuna dâhil edilmiştir. Yeni Hitit (Hitit İmparatorluk Dönemi) mektuplarının buluntu yerleri olan Hattusa, Emar (Meskene) ve Alalah (Tel Açana) başlıkları altında ele alınmıştır. Giriş bölümü dışında metin içi dipnotların tümü, kitabın sonuna yerleştirilmiştir. Dipnotları takip eden bir konkordans, özel isimler ve genel kavramları içeren kısa bir sözlükçe, kaynakça ile dizin kısımları kitabın kalanını oluşturmaktadır.

A. Hoffner'in Bölüm 1.2.3'te belirttiği gibi, kitap A. Hagenbuchner'in 1989'da yayımlanan *Die Korrespondenz der Hethiter*'de yer almayan Orta Hitit Dönemi mektuplarını içermektedir. Bu yayının şimdiye kadar çıkan "eğitimli genel okuyucu"ya hitap eden diğer yayınlardan farkı, mektupların sadece İngilizce çevirilerini değil aynı zamanda Hititçe ve

Akkadça transkripsiyonlarını da barındırıyor olmasıdır. Kitap, Eskiçağ Tarihi ve Hititlere ilgi duyan okuyucuların yanısıra, öğrenciler ve bu alanda çalışan bilim adamları için genel bir başvuru kaynağı niteliğinde bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hasan Peker

Arkeoloji Dünyasından

İstanbul'un Batısında Gerçekleştirilen Arkeolojik Araştırmalar İTA Projesi

2007 yılında Kocaeli Üniversitesi'nden Yard. Doç. Dr. Şengül Aydıngün tarafından "Tarihöncesi İstanbul Yüzey Araştırmaları" adı altında başlatılan proje, 2008 yılında İstanbul Üniversitesi ile birlikte İngiltere'den Bristol Üniversitesi'nin de katılımıyla İTA (İstanbul Tarihöncesi Araştırmaları) adını almıştır. İTA Projesi İstanbul'un Avrupa yakasında yer alan Avcılar, Küçükçekmece, Başakşehir, Eyüp, Sarıyer, Gaziosmanpaşa, Silivri ve Çatalca ilçelerini içine alan bölgede gerçekleştirilen ve yurtiçi ve yurtdışından konularında uzman olan farklı anabilim dallarına mensup bilim insanlarının katıldığı çok disiplinli bir çalışmadır. İstanbul Üniversitesi ekibi olarak bölgenin tarihöncesi dönemlerine ait izlerin araştırılmasına katkı yapmak üzere ekibe dâhil olduk.

İlk iki araştırma yılında özellikle, Avcılar, Küçükçekmece, Silivri ilçelerinde yoğunlaşan yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir.

2007 yılında küçük bir ekiple başlanan araştırmalar sırasında özellikle Küçükçekmece Gölü ve çevresinden elde edilen veriler sonucunda sadece karada değil göl kıyısı ve içerisinde de bölgenin daha büyük bir ekiple yoğun olarak araştırılması gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. Bu açıdan 2008 yılı çalışmaları planlanırken, özellikle göl kıyısı ve içerisindeki çalışmaları gerçekleştirmek üzere KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi'nden Hakan Öniş'in başkanlığını yaptığı bir su altı araştırma ekibi de çalışmalara dâhil edilmiştir.

2008 yılı çalışmaları iki etap halinde gerçekleştirilmiştir. Birinci etap çalışmaları yukarıda sözü edilen Küçükçekmece Gölü ve çevresinde, ikinci etap çalışmaları ise Selimpaşa Höyüğü, Silivri ve çevresindeki köylerde yapılan yüzey araştırmaları ile tamamlanmıştır. Küçükçekmece Gölü ve çevresinde yapılan araştırmalar karada ve göl kıyısı ile çevresinde yapılan araştırmalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Karada yapılan araştırmaların stratejisi bir önceki yıl yapılan araştırmalarda bulunan ve Yakınoğlu Çanak

Çömleksiz Neolitik (PPNB) Dönemin belirleyici özelliklerinden birini oluşturduğu bilinen Naviform çekirdeklerin (Naviform çekirdek: Sırtları gemi omurgası gibi görünen iki vurma düzlemli çekirdekler) bulunduğu alanı kapsayan bölgede gerçekleştirilen yüzey araştırmalarını kapsamaktadır. Bu araştırmalar sırasında yontma taş alet endüstrisine dâhil olan bir takım buluntular yanında sürtme taş alet endüstrisi buluntularından örneklerde ele geçmiştir. Yine farklı dönemlere tarihlenen çok sayıda çanak çömlek parçası da bu araştırmalar sırasında toplanan arkeolojik malzemeler arasındadır. Göl kıyısı ve çevresinde yapılan çalışmalarda ise başlangıç noktasını yine ilk olarak 2007 yılında gölün batı kıyısında bir iki sıra halinde tespit edilmiş olan taş sıraları etrafında yapılan araştırmalar oluşturmuştur. Su altı araştırma ekibinin gerçekleştirdiği çalışmalar sırasında gölün batı kıyısından başlayarak kuzey batıya doğru yaklaşık 2 km boyunca düzgün taşlardan meydana gelen bu taş sıralarının devam ettiği görülmüştür. Bazı kısımlarının çok iyi korunduğu görülen bu taş sıraları arasında bazı maden eserler ile birlikte çok sayıda çanak çömlek parçası ve benzerlerine Yenikapı kazılarında sıklıkla rastlanan ve MS 5-6. yy'a tarihlendiği belirtilen bir adet unguentarium (koku şişesi) ile ağ ağırlığı olarak kullanıldığı düşünülen bir takım nesneler, amphora ağızları ve çanak çömlek parçaları bulunmuştur. Göl kıyısında saptanan bu taş sıraları dışında gölün yine batısında yer alan yarımadaının ucunda gölün içine doğru devam ettiği görülen bir başka taş sırası dikkat çekmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda yaklaşık 54 m uzunluğunda bir rıhtım ile bunun hemen uç kısmında yine düzgün taşlardan yapıldığı anlaşılan ve uzmanları tarafından bir fenere ait olabileceği belirtilen bir başka yapı grubuyla daha karşılaşılmıştır.

2008 yılı çalışmaları sırasında sualtı araştırma ekibimizden bazı üyeler araştırma alanı çevresindeki yerleşim yerlerinde yaşayan ve bölgeye ilk gelen ve yerleşen ailelerin yaşlı üyelerini bularak görüşmüşler ve burada geçmişten günümüze olan değişimleri ve gözlemlerini birebir öğrenme şansı bulmuşlardır.

2009 yılı ile birlikte İTA (İstanbul Tarihöncesi Araştırmaları) Projesi 05.08.2009 gün 15280

İTA Projesi – Büyük Liman alanında bulunan Osmanlı Dönemine tarihlenen sarnıç yapısı

İTA Projesi – Sualtı araştırma ekibi tarafından göl kıyısında yapılan çalışmalardan bir görüntü

sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izinleri ile Yrd. Doç. Dr. Şengül Aydıngün başkanlığında İstanbul Üniversitesi ve Bristol Üniversitelerinin başkan yardımcılıklarını üstlendiği uluslararası bir heyet tarafından 16.08.2009 tarihinde başlamıştır. Kazı çalışmaları Avcılar Firuzköy mevkiindeki Küçükçekmece Gölü'nün üzerindeki yarımadanın ucunda yer alan ve 2008 yılında ilk olarak tespit edilen "Büyük Liman" olarak adlandırılan alan ile ilk olarak 2009 yılı çalışmaları sırasında bulunan kuzeydoğuda yer alan "Küçük Liman" olarak adlandırılan alan ve çevresinde konumlanan "Antik Yol"da yoğunlaşmıştır. Ayrıca yine 2008 yılı çalışmaları sırasında A6 olarak tanımlanan alanda tarihöncesi yerleşme izlerini tespit edebilmek amacıyla biri 1x5 m'lik diğeri 5x5 m'lik iki adet sondaj açılmıştır.

Büyük Liman:

Kazı öncesinde bölgede yapılan yüzey araştırmaları bir anlamda kazıya hazırlık aşaması olarak geçmiştir. Bu bağlamda Büyük liman olarak adlandırılan alanda kazıya ve jeolojik araştırmalara kolaylık sağlaması amacıyla yoğun bir temizlik çalışması yapılmıştır. Öyle ki özellikle bitki örtüsünün temizlenmesi ile yüzeyde bulunan yapı ve limana ait kalıntıların izlenmesi kolaylaşmıştır. Büyük Limandaki kazı çalışmaları limanın hemen göl ile bağlantı noktasında yapılmıştır. Kazı çalışmalarında yaklaşık 1x3 m boyutlarında bir sondaj açılmıştır. Bu açmada 50 cm derinlikte daha önce jeofizik çalışmalarıyla tespit edilen duvar kalıntısına ulaşılmıştır.

Limanın hemen arka tarafında Osmanlı Dönemi çiftliğine ait havuz kalıntıları altında sarnıç yapısı bulunmaktadır. Sarnıçtan denize doğru bir kanalın varlığı 1x2 m'lik sondaj kazısı sırasında tespit edilmiştir. Heyette bulunan Bristol Üniversitesi ekibi tarafından alanda daha önceden yürütülen jeofizik çalışmaları sırasında da bu kanal tespit edilmişti. Aynı ekip sarnıç yapısındaki ahşap kalıntıları üzerinde dendrokronolojik çalışmalar yapmıştır.

Küçük Liman:

Büyük Limandan yaklaşık 2 km kadar kuzeydoğuda yer alan arazide tespit edilen mimari, arkeolojik kalıntılar ekibin dikkatini çekmiştir. Yine yapılan yoğun temizlik çalışmalarının ardından bu alanda, yerleşim yapılarının varlığı fark edilmiştir. Bu alanın asıl kent yerleşim alanı kent olduğu düşünülmektedir. Asıl yerleşim alanı olarak düşünülen ve Osmanlı Döneminden kalma çiftlik evlerinin kalıntılarının yoğunlaştığı bölgede göl kıyısında da iki iskeleli küçük bir limanın varlığı dikkat çekicidir. Bu iskelelerden güneyde sağ taraftakinin açılması kararlaştırılmış ve 1 m kadar derinliğe inerek iskelenin 3x10 m'si ortaya çıkarılmıştır. İnilen bu derinlikte açmada düzgün kesme taş ve moloz taşlarla yapılmış iskelenin metal kenet izleri mevcuttur. Bu söz konusu iskelenin, bölgenin denize açılan önemli bir kapısını oluşturduğu gözlemlenmiştir. Diğer yandan soldaki kuzey yöndeki ikinci taş iskelenin izlenmesini kolaylaştırmak amacıyla temizlik çalışmalarına devam edilmiştir. Her iki iskelenin arasında 100 m açıklık bulunmaktadır. "Küçük Liman" olarak adlandırdığımız liman kalıntılarının doğusu ve batısında göl kenarında duvar sıralarının birkaç üst üste taş sırası şeklinde uzun sıralar halinde devam ettiği görülmüştür. Duvarı oluşturan taş sıraları arasında zaman zaman devşirme malzemeler dikkat çekmiştir. Bu malzemeler arasında bir adet Korinth sütun başlığı, sütun parça ve başlıkları ve düzgün bir şekilde açılmış delikli büyük taş bloklara da rastlamak mümkündür. Duvar sıralarının devamı sırasında zaman zaman kare ya da dikdörtgen planlı büyük taş yapı bloklarından oluşan kalıntıların, kıyıda liman duvarlarına bitişik olarak inşa edilen oda biçimli yapıların varlığı anlaşılmıştır. Küçük liman ve çevresinde yapılan kazı çalışmalarında Roma ve Bizans Dönemlerine ait çok sayıda çanak çömlek parçası ile yüzeyden yaklaşık 50 cm derinliğinde iki adet Osmanlı sikkesi ile kaya üzerine oyma teknikle yapılmış çarkıfelek bezemesi görülmüştür. Ayrıca çok sayıda metal

İTA Projesi – 2009 yılı kazı çalışmaları sırasında Küçük Liman alanda tespit edilen sütun başlığı

İTA Projesi – Küçük Liman'da 2009 yılı çalışmaları sırasında açılan rıhtım

çivi ele geçmiştir. Bu alanın bir dönem tekne inşaat ya da onarımı için kullanılmış olduğu sanılmaktadır.

Antik Yol:

Kazı çalışmaları kapsamında “Antik Roma Yolu” çevresinde daha çok yolun dokusunun ortaya çıkarılması çalışmaları yapılmıştır. Taş döşeli ve kısmen toprak altında kalan yolun üzeri derin olmayacak şekilde kazılarak sınırları belirlenmeye çalışılmıştır. 2009 yılında antik yolun 6 m genişliğinde ve 10 m uzunluğundaki bir alanında çalışılmıştır.

A6 Alanı:

2009 yılında kazı çalışmalarının yapıldığı bir diğer alan, 2008 yılı çalışmaları sırasında A6 olarak adlandırılan ve “Büyük Liman”ın 1 km kadar kuzeybatısında bulunan bölgede gerçekleştirilmiştir. Bu alanda geçmiş yıllarda yapılan yüzey araştırmalarında ele geçen taş aletler ve çanak çömlek parçalarından yola çıkarak olası neolitik yerleşme izleri aranmıştır.

İki yıl gibi kısa bir geçmişi olan İTA (İstanbul Tarihöncesi Araştırmaları) projesinde ekibimizin geçen süre zarfında gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar kısaca açıklanmaya çalışılmıştır. İTA projesinin hedefleri arasında tarım öncesi ve tarım topluluklarının yaşam izlerini bulmak, Avrupa ile Anadolu ilişkileri sırasında bölgenin kültür tarihi içindeki yerini belirlemek önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra şimdiden elimizde kilometrelerce uzunlukta çok kalın sahil duvarları, suyun içinde hala izlenen mendirek kalıntıları, side scan sonar ile tespit edilen, göl içinde kalmış kare planlı iki yapı izi, Jeofizik ve Jeoradar ile yerin altında tespit ettiğimiz pek çok yapı planı mevcuttur. Bölgede yapılan çalışmalarda hâlihazırda çıkarılan mevcut buluntular göz önüne alındığında çalışılan alan(lar) adlandırılmamış olmakla birlikte, tarih öncesi ya da sonrasına ait Küçükçekmece Göl Havzası'nda bulunan kültürel varlığın korunup ortaya

çıkartılması bilim heyetimizin başlıca görevidir. Çünkü son yıllarda hızla gelişen İstanbul'un yapılaşması, bölge için en büyük tehlikedir. İlk etap çalışmalarının yapıldığı Avcılar ve Küçükçekmece İlçeleri dışında Başakşehir, Gaziosmanpaşa, Sarıyer, Eyüp, Silivri, Çatalca İlçelerini kapsayan yüzey araştırmalarımız bu yılda sürdürülmüştür. Söz konusu ilçelerdeki araştırmalarımız önümüzdeki yıllarda da devam edecektir.

İTA (İstanbul Tarihöncesi Araştırmaları) Projesi kapsamında arkeolojik kazı çalışmaları ile birlikte yüzey araştırmalarımıza da katkı sağlayan başta Kültür ve Turizm Bakanlığı'na, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, İstanbul İl Kültür Müdürlüğü'ne, Avcılar, Küçükçekmece ve Silivri Belediyelerine katkılarından dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Emre Güldoğan

Küçükçekmece'deki “Bathonea” Üzerine

2007 yılından bu yana İstanbul Tarih Öncesi Çağlar Araştırmaları (İTA) projesi kapsamında Küçükçekmece Gölü'nün Avcılar ve Küçükçekmece ilçeleri kıyılarında yapılan yüzey araştırmaları sonucunda, basında “Antik Bathonea kentinin izlerine rastlanıldığı” haberleri duyurulmuştu (“İstanbul'un atası mı bulundu?”, *Cumhuriyet Bilim Teknik*, 12 Ekim 2008; “Avrupa'nın tarihine yolculuk”, *Milliyet*, 15.8.2009; “Küçükçekmece Sularında Kayıp Yerleşimler”, *National Geographic Türkiye*, Ekim 2008, s. 38; “İstanbul'da Antik Bir Kent Bulundu”, *Atlas web* 2008; “İstanbul'un Kayıp Şehri”, *National Geographic Türkiye*, Kasım 2008, s. 59-73; E. Güldoğan, “İstanbul Tarih Öncesi Araştırmaları”, *Aktüel Arkeoloji* 9, Aralık 2008: 70-71 ve ayrıca Google'dan binlerce habere ulaşmak mümkündür). Ancak, karşı görüşte iki de makale yayımlanmıştır (Tekin 2009a ve Tekin 2009b). Söz konusu mevki 2009 yılı Ağustos ayında Kültür

Bakanlığı kararıyla arkeolojik kazı çalışmalarına da başlandı. Bu yazının amacı, bir yandan –basında yer alan haberlerin aksine– bölgede Bathonea adlı bir kentin olamayacağını ortaya koymak ama öte yandan yöredeki kalıntıların azımsamayacak derecede önemli olduğunu ve araştırmaların sürdürülmesinin gerekliliğini vurgulamaktır.

Coğrafi bir yer adı olarak Bathonea, içlerinde Strabon ve Ptolemaios gibi coğrafyacıların da bulunduğu Antik Çağ yazarları tarafından hiçbir yerde anılmamakta; orijinali Geç Antik Çağ’a ait olan fakat 16. yy’da ortaya çıkartılan *Tabula Peutingeriana* adını taşıyan haritada gösterilmemekte; bölge monografileri niteliğinde olup önemli bir tarihi coğrafya araştırmasını içeren *Tabula Imperii Byzantini-Ostthrakien* cildinde de yer almamaktadır. Ve iddia edildiği gibi mezar kitabelerinde de Bathonea, bir yer adı olarak geçmemektedir. Byzantion halkının toplumsal yapılanması (ve içerdiği birimler) iyi bilinmediğinden, Bathonea yanlış olarak “coğrafi bir yer adı” sanılmış ve başlatılan arkeolojik kazının amaçlarından biri de yöredeki kalıntı ve buluntuların Bathonea adlı kente veya yerleşime ait olup olmadıklarının sorgulanmasına yönelik olmuştur. Oysa benzer toplumsal yapı birimleri ana kent yani metropolis Megara ve kolonilerinde de bulunmaktadır (Hanell 1934: 74 not 1; 142). Byzantion da bir Megara kolonisi olduğundan, bu toplumsal yapıyı kendi halkında da uygulamıştır.

Aslında hikâyenin başlangıcı, Semavi Eyice’nin kaleme aldığı bir makaleye dayanmaktadır. Eyice, söz konusu makalesinde, “Küçük Çekmece dolaylarında Bathonea adında küçük bir yerleşme yerinin varlığı da, bazı mezar kitabelerinden tahmin edilebilir ise de kesin yeri bilinmemektedir”, demektedir (Eyice 1978: 2). Eyice’nin bu ifadesi, Küçükçekmece’de araştırma yapanlar için bir ipucu olarak algılanmış ve Küçükçekmece Gölü kıyısında tespit edilen kalıntı ve buluntular, Bathonea ile ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Sözde Bathonea’nın Küçükçekmece kıyısında olabileceği konusunda bir ipucu (?) da Küçükçekmece Gölü’ne dökülen Sazlı Dere’nin Antik Çağ’daki adının Bathynias olmasından kaynaklanmaktadır (Oberhummer 1899: 138; *TIB* 12, 2008: Bathynias). Ve belki buradan da, yanlış olarak, Bathynias Irmağı kıyısında ya da ırmağın göle döküldüğü yerde Bathonea adlı bir kent olduğu sonucu çıkarılmak istenmiştir.

Bathonea adı ise bugüne değin iki yazıtta geçmektedir. Bunlardan biri 19. yy sonlarında Haliç Tersanesi’ndeki bir “hafriyat” sırasında bulunan ve bugün İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nin bahçesinde duran bir lahit üzerinde, sağdan ikinci figürün yukarısındaki yazıtta yer almaktadır. MS 1. yy’a tarihlenen

yazıtta, “*Bathonea’lı Rufus’un oğlu Damas’ın 33 yıl yaşadığı*” belirtilmekte ve eponim memur adıyla tarih düşülmektedir. Lahit ve yazıtı ayrıntılı olarak ilk kez Arif Müfid Mansel tarafından yayımlanmış (Mansel 1957: 395-419), daha sonra çeşitli bilim adamları (J. & L. Robert 1959: 207 no. 252; Taşlıklıoğlu 1959: 555; Fıratlı 1964: 122 no. 205 148; Łajtar 2000: 218-219 no. 315) yazıtta atıfta bulunmuşlar veya tekrar yayımlamışlardır.

Bathonea adının geçtiği ikinci yazıt, Silivri ile Marmara Ereğlisi arasındaki Eski Ereğli’de (sonradan Gümüşyaka) 20. yy başlarında bulunmuş bir steldir. Roma İmparatorluk Dönemi’ne tarihlenen stel, kırık bir parça olup üzerindeki yazıtın az bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Yazıtın üstten dördüncü satırındaki Bathonea adı ise eksiksiz olarak korunagelmıştır. Bu yazıt da çeşitli araştırmacıların yayınlarına girmiştir (Seure 1912: 558 vd. [Ancak söz konusu isim, yanlış olarak Bathynias Irmağı ile özdeşleştirmiştir]; Robert 1946: 61-64; Fıratlı 1964: 148, 164; Sayar 1998: 419, no. 304; Łajtar 2000: 279).

Antik Çağ yazarlarının eserlerinde (Plinius, *Naturalis Historia*, IV.XI.47; Ptolemaios, *Geographia*, III.11.4(6); Strabon, *Geographika*, VII. frag. 55 (56); Appianos, “Mithridateios”, XII, 1) sadece Bathynias adlı ırmağın adı geçmekte iken Bathonea adlı bir yerin adının geçmemesi tesadüf değildir. Çünkü, sadece yazıtlarda adı geçen Bathonea, bir toponim yani yer adı olmayıp toplumsal bir sınıfı (cemaat) işaret etmektedir. Antik Çağ’da kentler (*poleis* veya *apoikiai*) sadece fiziksel değil (kent, kırsal kesim, köy gibi), aynı zamanda içlerindeki nüfus (*demos*) ile bütünlük arzederlerdi. Kentlerin barındırdıkları nüfus ise çeşitli alt gruplara (*demos/deme*) ayrılmıştı. Tümenün kente (*polis-apoikia*) bağlı olduğu bu etnik gruplar genelde kendi içlerinde alt gruplara da (“subdivision”) ayrılabiliyordu. Kente bağlı olan toplulukların bir kısmı teritoryal nitelikli, bir kısmı ise teritoryal nitelikli değildi (Gabrielsen 2007: 186). Teritoryal, yani belli bir toprak parçası üzerinde bulunanlara örnek olarak Kalkhedon’a bağlı Khrysopolis (Üsküdar) veya Byzantion’a bağlı Rhegion (Küçükçekmece) gösterilebilir. Her ikisi de adı geçen kentlere bağlı köy (*kome*) yerleşimleridir. Bu yerleşimlerde hem belli bir nüfus barınmaktadır, hem de yerleşimlerin bir adı vardır. Teritoryal nitelikte olmayanlar ise *phyle* veya *hekatostys* gibi etnik / toplumsal alt gruplardı; bunlar belli bir toprak parçasının adını değil, bağlı bulundukları etnik sınıfın adını taşırlardı. Diğer bir deyişle, ikinci örnekte kriter, coğrafi değil, etniktir. Bu alt grupların rollerinden biri, belki de başlıcası, kent merkezi ile merkezden uzakta yaşayan vatandaşlar arasındaki bağı sağlamaktır (Gabrielsen 2007: 186).

Byzantion veya Küçükçekmece’de bulunan lahit veya stellerdeki yazıtlarda, *hieromnamon* unvanı geçmektedir. Bu da bize yazıtlarda geçen isimlerin Byzantion ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Çünkü, Byzantion’da devletin başındaki kişinin bu unvanı taşıdığını biliyoruz (Hanell 1934: 156 vd., 205). Byzantion halkının *hekatostys/hekatostyes* denen yüzlük gruplar halinde sınıflanmış olduğu da (ya da cemaatler halinde örgütlendikleri) bilinmektedir (Hanell 1934: 74 not 1, 142; Robert 1946: 61-63; J. & L. Robert 1959: 207 no. 252; Mansel 1957: 401; Jones 1987: 284-285; Łajtar 2000: 219, 279. *Hekatostys* için ayrıca bkz. Hansen 2004: 117 vd.). Bu nedenle her iki yazıtta geçen Bathonea, Byzantion’a bağlı bir *hekatostys* (yüz kişiden oluşan bir tür toplumsal alt sınıf ya da cemaat) adıdır. Bu etnik birimlerin hiyerarşik bir yapısı yoktu; siyasal ve hukuksal (ve de kamusal) alandaki her türlü işleyişi kolaylaştırmak için Byzantionlu yurttaşların kayıtlı bulundukları ve böylece devlet (Byzantion) ile bağlarını kurdukları birimlerdi; sonuçta tümü Byzantion halkını (*demos/ damos*) oluşturuyordu. Bathonea’nın yanı sıra Byzantion’un bilinen diğer iki *hekatostys*’ü Philoktorea / Philoktorea ve ve Krateinea’dır (Mansel 1957: 404/a, 405/b); J. & L. Robert 1959: 207 no. 252; Taşlıklioğlu 1959: 553-555).

Yukarıda sözünü ettiğimiz ve Bathonea adının yer aldığı iki yazıt, Erken Roma İmparatorluk Dönemi’ne tarihlenmektedir. Ancak, Byzantion’da *hekatostys* yapılanmasının izleri kuşkusuz Hellenistik, hatta Klâsik Dönemlere kadar gidiyor olmalıydı. Nitekim, Byzantion Danışma ve Şehir Meclisi (*Boula*) ile Halk Meclisi (*Damos*) adına alınan bir kararda, *hekatostys*’e atıf vardır: Byzantionlular, Seleukos Kralı IV. Antiokhos zamanında, kendilerine ve kentlerine dostça yaklaşan ve yardımcı olan Seleukeialı Eudemos’u onurlandırma yazıtında (Heberdey – Wilhelm 1896: 114 ve 115; Dittenberger 1917 (=SIG3 II), 644/5.47 ve 62) - başka ayrıcalıkların yanı sıra- kendisinin Byzantion’daki istediği bir *hekatostys*’e kayıt yaptırabileceği kararını almışlardır. Bu, Byzantion’daki *hekatostys*’lerin en azından Geç Hellenistik Dönem’deki varlığına da bir kanıttır.

Sonuç olarak, Küçükçekmece Gölü kıyısında saptanan kalıntılar burada bir yerleşimin varlığına kanıttır. Kazı başkanı Şengül Aydıngün’ün yanı sıra Mark Rose, Haldun Aydıngün, Emre Güldoğan, Hakan Önez tarafından kaleme alınan çeşitli yazılarda, Küçükçekmece Gölü kıyısında ve hatta denizde, çok geniş bir alana yayılan kalıntılar vurgulanmakta, ele geçen arkeolojik buluntular tanıtılmaktadır. İstanbul’a bu kadar yakın bir mesafedeki bu yerleşimin, İstanbul’un Eskiçağ Tarihi’ne büyük katkı sağlayacağı açıktır. Söz konusu yöredeki yerleşimin lokalizasyonu sorunu,

bence halen devam etmektedir ve bu “yerleşimin” ne olduğunun anlaşılması için yüzey araştırmaları ile arkeolojik kazının sürdürülmesinde yarar vardır. Esas olarak tarihi yarımada yayılmış bulunan Byzantion’un surlarının dışındaki uzantısını anlayabilmek için yapılacak her türlü çalışma, aynı zamanda Byzantion’un tarihine de ışık tutacaktır. Her ne kadar, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemleri için, söz konusu kalıntıların dolaylı olarak Byzantion veya daha çok Byzantion’un *kome*’si statüsündeki Rhegion ile ilişkili olabileceğini söyleyebilirsek de, Geç Antik Çağ’da bölgedeki yeni yapılanmaya koşut bir yerleşimin varlığını da işaret edebileceği pekâla düşünülebilir. Ayrıca, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemlerine ilişkin bir sorunu irdelerken, aynı ekip tarafından bölgede gerçekleştirilen tarihöncesine ilişkin araştırmaların da en az ilgilendiğimiz dönem kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Küçükçekmece Gölü kıyısındaki yoğun kalıntı profiline ilişkin karanlık noktaların aydınlatılma sürecinin, elde edilecek bilgilere paralel gideceği açıktır. Bu nedenle, kazı ve araştırmaların Bathonea ismine takılmadan sürdürülmesi, arzu edilen kazanımlara daha çabuk ve daha sağlıklı ulaşılmasına neden olacaktır.

Kaynakça

- Dittenberger, W.
1917 *Sylloge Inscriptionum Graecarum* (= SIG3 II), Leipzig.
- Eyice, S.
1978 “Tarihte Küçükçekmece”, *TTOK Belleteni*, 62/341, Mart-Haziran 1978: 1-10.
- Fıratlı, N.
1964 *Les stèles funéraires de Byzance gréco-romaine avec l’édition et l’index commenté des épitaphes par L. Robert*, Paris.
- Gabrielsen, V.
2007 “Brotherhoods of Faith and Provident Planning: The Non-public Associations of the Greek World”, *Mediterranean Historical Review* 22/2 (December 2007): 183-210.
- Hanell, K.
1934 *Megarische Studien*, Lund.
- Hansen, M.H.
2004 “The Use of Sub-ethnics as Part of the name of a Greek Citizen of the Classical Period: The Full name of a Greek Citizen”, T.H. Nielsen (ed.), *Once Again: Studies in the Ancient Greek Polis. CPCPapers* 7, Stuttgart: 117-129.
- Heberdey, R. – A. Wilhelm
1896 *Reisen in Kilikien*, Wien.
- Jones, N.F.
1987 *Public Organization in Ancient Greece. A Documentary Study*, American Philosophical Society, Philadelphia.

- Lajtar, A.
2000 *Die Inschriften von Byzantion I*, Bonn.
- Mansel, A. M.
1957 “İstanbul Tersanesinde Bulunan Bir Lahit ve Bir İstanbul Lahitler Grubu Hakkında Araştırmalar”, *Belleten*, XXI-83: 395-419.
- Oberhummer, E.
1899 “Bathynias”, *RE III*: st. 138.
- TIB *Tabula Imperii Byzantini 12. Ostthrakien (Europe)*, (Haz. A. Külzer), Wien, 2008.
- Robert, L.
1946 “Divinités éponymes”, *Hellenica II*: 61-64.
- J. & L. Robert
1959 “Thrace, Mésie, cote européenne du Pont Euxin” *Bulletin épigraphique IV*: 206-219.
- Sayar, M.H.
1998 *Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften*, Wien.
- Seure, G.
1912 “Antiquités thraces de la propontide”, *Bulletin de correspondance hellénique* 36: 534-641.
- Taşlıkılıoğlu, Z.
1959 Region (Küçük Çekmece) Kitâbeleri”, *Belleten* XXIII: 545-562.
- Tekin, O.
2009a “Bathonea: Küçükçekmece Gölü (Rhegion) Kıyısındaki Bzantionlular ve Bir Hekatostys”, *Toplum-sal Tarih* 192 (Aralık 2009): 90-93.
- Tekin, O.
2009b “Byzantion’un Etnik Yapılanması ve Bir Örnek: Bathonea. Bir Lokalizasyon Önerisi Üzerine Düşünceler”, *Arkeoloji ve Sanat* 132 (Eylül-Aralık 2009). *Chimaera / George E. Bean Özel Sayısı. Türkiye’den Klasik Filoloji ve Epigrafiya Çalışmaları*: 139-141.

Oğuz Tekin

İskenderun’da Bulunmuş Yeni Hitit Hiyeroglif Yazıtlı ve Kabartmalı İki Stel

İstanbul Üniversitesi (İÜ) Edebiyat Fakültesi Hititoloji Ana Bilimdalı Başkanı Prof. Dr. Ali Dinçol başkanlığında yürütülen ve TÜBİTAK SOBAG çerçevesinde desteklenen (Proje No: 108K607) projenin amacı, İskenderun-Arsuz’da bulunan ve Hatay Arkeoloji Müzesi’nde muhafaza edilmekte olan iki Hitit-Luwi Hiyeroglif yazıtlı Geç Hitit Dönemi stelinin bilim dünyasına tanıtılmasıdır. Stellerin içerdiği yazıtların okunması ile buna bağlı tarihi ve coğrafi sonuçlar, tartışmaya açılacaktır. Bu kapsamda, 2009 yılı içerisinde iki müze çalışması gerçekleştirilmiştir.

2007 yılının Sonbahar aylarında İskenderun’un Arsuz mevkiinde, Deniz Kuvvetleri Uluçınar Özel Eğitim Komutanlığı arazisi içerisinde bazı eski eser olabilecek taşların bulunduğu, Komutanlık tarafından Hatay

İskenderun-Arsuz Stelleri – 1 Numaralı Stelin Üst Kısımının Buluntu Yerindeki Fotoğrafı

Müzesi’ne ihbar edilmiştir. Müze yetkililerinin adı geçen mevkiide yaptıkları incelemeler sonucunda, bulunan taşların iki ayrı hiyeroglif yazıtlı stellerin kırılmış parçaları olduğu saptanmıştır. Ankara Üniversitesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bölümü Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Aliye Öztan’ın da katıldığı bir uzmanlar heyeti, bu taşları inceleyerek üzerlerindeki yazıtların hiyeroglif ve çivi yazısı uzmanları olan Prof. Dr. Ali Dinçol ve Prof. Dr. Belkis Dinçol’un da dâhil olduğu bir kurul tarafından etüd edilerek, yayınlanmasını Kültür Bakanlığı’na teklif etmiş ve adı geçen bakanlığın ilgili Genel Müdürlüğü gerekli izinleri vermiştir.

Prof. Dr. Ali Dinçol’un başkanlığındaki projede İÜ Hititoloji Ana Bilimdalı Öğretim Üyeleri Prof. Dr. Belkis Dinçol, Yrd. Doç. Dr. Meltem Doğan-Alparslan ve Bursiyer olarak Yrd. Doç. Dr. Hasan Peker yer almıştır. Ekibin 2009 Mart Dönemi’nde gerçekleştirdiği ilk çalışmada, stellerin tüm yüzeylerinin karbon kopyaları ve tülbent destekli estampajları alınmıştır. Stelin fotoğrafları proje bursiyeri Dr. H. Peker tarafından detaylı bir şekilde çekilmiş; steller kırık oldukları için bir yüzleri üzerinde yattığından, temin edilen bir teleskopik vinç ile muhtelif pozisyonlarda hareket ettirilerek tüm yüzlerin belgelenmesi tamamlanmıştır. Steller üzerinde yer alan yazıt Prof.

İskenderun-Arsuz Stelleri – Hatay Müzesi’nde Proje Ekibi Çalışırken

Dr. B. Dinçol tarafından satır satır kopya edilmiştir. Mart dönemi çalışmalarına stellerin arkeolojik değerlendirmesini yapmak üzere, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Ana Bilimdalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Aliye Öztan da katılmıştır.

2009 Ekim Dönemi çalışmalarına proje ekibinin yanı sıra, Hititoloji Ana Bilimdalı'ndan Yrd. Doç. Dr. Metin Alparslan da katılmıştır. Ekim dönemi çalışmalarında daha önce fotoğraflanan, kopyalanan ve çizimi yapılan stellerin kolasyonunun ve son bir kontrolünün yapılması amaçlanmıştır. Ayrıca, 2005 yılında başlatılan Demir Köprü (Cisr-el Hadid) heykel kaidesi projesinin son kontrolleri için bölge ziyaret edilmiştir.

Projenin konusunu teşkil eden steller, yapılan ön çalışmalarda tespit edildiği üzere MÖ 9. yy ilk yarısına tarihlenmektedir. Steller içerdiği şahıs ve yer adları bakımından, bölgenin tarihine ve tarihi-coğrafyasına ait çok ilginç bulgular içermekte ve her iki stel üzerinde 8 ve 9 satırlık birer hiyeroglif yazıt bulunmaktadır. Her iki steldeki yazıt, konu itibarıyla birbirine yakın bir içeriğe sahiptir. Stellerin 3 yüzünde yer alan bu hiyeroglif yazıtların, içerdiği coğrafya ve şahıs adları nedeniyle Antakya Bölgesi ve Amuk Ovası MÖ I. binyıl tarihine yeni bir perspektif kazandıracağı kanısındayız.

Prof. Dr. Ali Dinçol, Prof. Dr. Belkis Dinçol ve Prof. Dr. Aliye Öztan tarafından yürütülen yayın hazırlıkları, diğer proje çalışanlarının yanı sıra Hatay Arkeoloji Müzesi Müdürü Faruk Kılınç ve Müze Araştırmacısı Ömer Çelik'in yapacakları katkılar ile devam etmektedir.

Hasan Peker

ISBSA'in Ardından

Bu yıl 12.si düzenlenen Uluslararası Tekne ve Gemi Arkeolojisi Sempozyumu "International Symposium on Boat and Ship Archaeology" 12-16 Ekim 2009 tarihleri arasında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sualtı Kültür Kalıntılarını Koruma Anabilim Dalı ile Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu Sualtı Teknoloji Programı'nın ortak çalışmalarıyla, Suna ve İnan Kırac Vakfı İstanbul Araştırmaları Enstitüsü'nün sponsorluğunda, Pera Müzesi'nde gerçekleştirilmiştir.

Üç yılda bir düzenlenen sempozyumun bu yılki ana teması, "Kıtalararası" olarak belirlenmiştir. Dünyanın dört bir yanında halen devam eden veya tamamlanmış arkeolojik çalışmalar, tekne ve gemi yapım teknolojileri ile ilgili araştırma ve bulgularla ilgili bildirilerin sunulduğu sempozyuma dünyanın önde gelen bilim adamları ve uzmanları katıldı.

Katılımcılar sempozyum öncesinde Yenikapı Arkeolojik Kazı Alanını ziyaret etmişler, Yrd. Doç. Dr. Ufuk Kocabaş'ın yaptığı sunumun ardından MS 5. yy'a ait olduğu düşünülen gemi batığını *in situ* olarak inceleme fırsatı bulmuşlar, daha sonra kazı alanında bulunan İstanbul Üniversitesi'nin restorasyon ve konservasyon laboratuvarını gezerek, gemiler üzerinde devam eden belgeleme çalışmaları hakkında bilgi almışlardır.

12 Ekim Pazartesi günü, M. Özalp Birol, Prof. Dr. Nergis Günsenin ve Prof. Dr. George F. Bass tarafından yapılan açılış konuşmalarının ardından bildirilerin sunulmasına başlanmıştır. İlk iki oturum "Akdeniz'den Haberler" 3. oturum "Kuzey Avrupa'dan Haberler" başlıkları altında incelenmiş, çeşitli projeler tarafından yürütülen deneysel arkeoloji çalışmaları, tanıtıcı ve bilgilendirici videoların gösterime sunulduğu film festivalinin ardından sempozyumun ilk günü tamamlanmıştır.

13 Ekim Salı günü gerçekleştirilen "Yenikapı'da Bizans Gemileri" başlıklı 4. oturum, sempozyumun odak noktası olmuştur. Sunulan bildiriler, Yenikapı'daki gemi kalıntılarının, gemi teknolojisi üzerine verdiği/vereceği bilgiler bakımından, bölgenin müthiş potansiyelini gözler önüne sermiştir. Daha sonra "Akdeniz ve Karadeniz Gemileri ve Gemiciliği" başlığı altında incelenen 5. oturumun ardından sunulan film festivaliyle birlikte, sempozyumun ikinci günü tamamlanmıştır.

14 Ekim Çarşamba günü 6. oturum “Osmanlı Gemi Yapımı” 7. oturum “Gemi İnşası-1. Bölüm” başlıkları altında sunulmuştur. Öğleden sonra İstanbul Deniz Müzesi ziyaret edilmiş, daha sonra tekne ile boğaz turuna çıkılmıştır.

15 Ekim Perşembe günü 8. oturum “Gemi İnşası-2. Bölüm” ve 9. oturum “Deneyisel Arkeoloji” başlıkları altında incelenmiştir. Oturumlar sonrasında bir sonraki ISBSA toplantısının nerede yapılacağı üzerine oylama yapılmıştır. Aday olan Amsterdam’ın sunumunun ardından, salonunda gerçekleştirilen oylama ve ISBSA 12 Sempozyum Komitesi’nin değerlendirmesi sonucunda, bir sonraki toplantının Amsterdam’da düzenlenmesine karar verilmiştir. 2012 yılında düzenlenecek ISBSA 13 üzerine dilek ve önerilerin ardından Pera Müzesi’nde gerçekleştirilen kapanış yemeğine geçilmiştir.

16 Ekim Cuma günü yapılan “Araştırma Metotları” başlıklı son oturumun ardından ISBSA 12 izlenimleri ve yorumlarının tartışıldığı, Prof. Dr. Patrice Pomey tarafından yapılan kapanış konuşması ile sempozyum son bulmuştur.

Sempozyum ardından katılımcılar için iki günlük Amasra gezisi düzenlenmiştir. Tekne ve gemi yapımında halen geleneksel yöntemlerin kullanıldığı Amasra ve Kurucuşile tersanelerini gezerek, Karadenizli ustalarla tanışma ve çalışma ortamlarını inceleme fırsatını yakalayan ziyaretçiler, gezi-den oldukça memnun kaldı. Bunun dışında, Amasra Müzesi, Bartın-Kurucuşile Çok Programlı Lisesi Ahşap Yat Yapım Atölyesi, Amasra Kalesi, Karadeniz’deki son taka ve duvarlarında gemi grafitileri bulunan Osmanlı Hamamı da ziyaret edilen diğer yerler arasında bulunmaktaydı.

Önümüzdeki yılların, sualtı arkeolojisi ve gemi yapım teknolojileri üzerine yeni bulgular getirmesi bakımından verimli olmasını dileyerek, ISBSA 12’ye katılan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

(Detaylı bilgi için: www.isbsa.org)

Ayşegül Çetiner

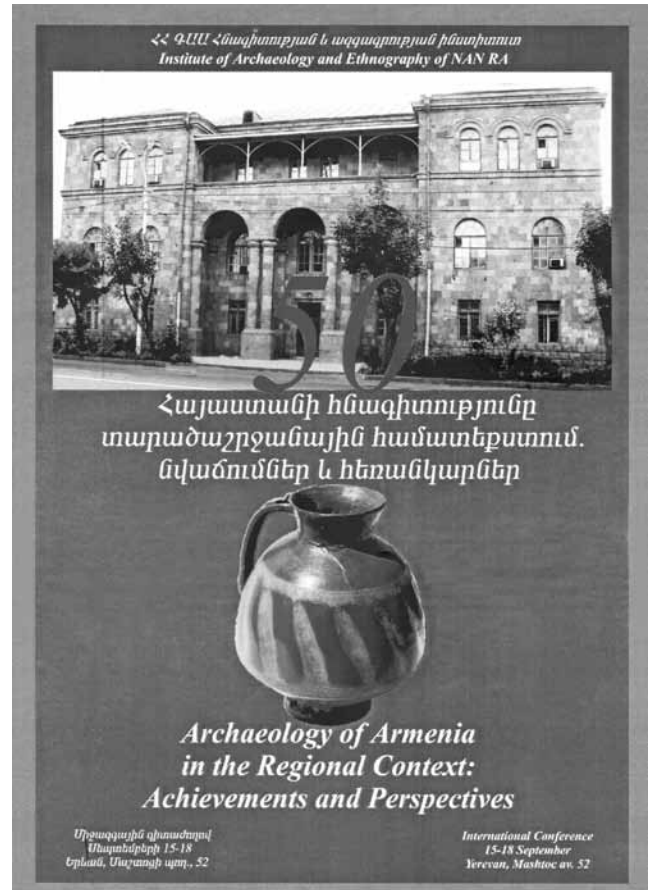
Archaeology of Armenia in the Regional Context: Achievements and Perspectives

Ermenistan Cumhuriyeti Ulusal Bilimler Akademisi, Arkeoloji ve Etnografya Enstitüsünün 50. yılı, başkent Erivan’ da 15-18 Eylül 2009 tarihleri arasında, gerçekleştirilen uluslararası bir konferansla kutlandı. Enstitü, yarım yüzyıla dayanan köklü geçmişiyle bugüne değin Kafkasya Arkeolojisi’nde önemli bir yere sahip olmuştur. Enstitü müdürü olan Prof. Dr.

P. Avetisyan ve diğer enstitü yetkililerinin özverili çabasıyla gerçekleştirilen konferansa, Ermeni araştırmacılar dışında, Avrupa Ülkelerinden, Amerika, İsrail, Gürcistan ve Türkiye’den araştırmacılar katılmıştır.

Uluslararası kongrenin çerçevesi; Ermenistan’ın ve coğrafi ve kültürel açıdan bağlı bulunduğu (Güney ve Kuzey Kafkaslar, Doğu Anadolu, İran gibi) bölgelerin arkeolojisiydi. Bu bölgeler bilindiği gibi Yakındoğu’nun önemli kültür bölgeleridir. Bu bağlamda konferansta yer alan sunumlarda, Ermenistan ve komşu bölgelerde yapılan arkeolojik çalışmalar konu edilmiştir. Konferans süresince, Ermenistan’ın ve ona komşu bölgelerin Paleolitik Dönem’den Orta Çağ’a kadar olan arkeolojik ve kültürel süreçleri ayrı ayrı seksiyonlara konu olmuştur.

Ermenistan Arkeolojisi, son dönemlerde Ermeni ve yabancı araştırmacıların yapmış olduğu çalışmaların artmasıyla Yakındoğu Arkeolojisi içerisinde önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. Söz konusu konferansta, birçok yabancı bilim adamının bu coğrafyada yapmış olduğu kazı ve araştırmalar bilim dünyasına sunulmuştur. Konferansta öne çıkan belli başlı sunumlar şunlardır: “Armenia and the Global Transformation of Archaeology in the 21st Century” A. Kalantarian – G. Areshian – Ch. Stanish – R. Boytner, “Main Results of Stone Age Studies in Armenia: 2009-2009” B. Gasparyan, “Activities of the Armenia-Italian Archaeological Expedition

in the Sevan Lake: 1994-2009” R. Biscione *et al.* “From the Epi-Paleolithic to the Chalcolithic in North-Western Armenia: Preliminary Results” Ch. Chataigner, “Looking for the Neolithic in the Ararat Valley: French-Armenian Excavations at Aratashen” P. Lombard – R. Badalyan, “Periodisation and Absolute Chronology of Kura-Araxes Materials of Armenia in the Light of New Data” R. Badalyan, “New Data for Absolute Dating of Trialeti Culture” K.K. Pizkhelauri – R. Kiladze, “Recent Methodological and Technical Advances in the Archaeology of Late Bronze Age Residential Complexes: Tsaghkahovit Plain” I. Lindsay, “Dance and Music in Urartu” U. Seidl, “Armenians Depicted on Achaemenid Monuments” M. Roaf, “Ancient Armenian Sites in Armenia and North-Western Iran: Hellenistic Period” St. Kroll, “Epigraphic Attestations of Eparchies of the Armenian Church” G. Sargsyan, “Excavations of Caves in the Suburb’s of Ani” H. Khachatryan.

Konferansta Türkiye’den tek katılımcı, Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi Anabilim Dalı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Mehmet Işıklı olmuştur. Işıklı “Re-evaluating Pottery from Karaz Höyük, Erzurum” başlıklı bildirisinde Erzurum yöresinde 1940’larda H.Z. Koşay tarafından kazısı yapılan ve Doğu Anadolu prehistoryasının şekillenmesinde kilit rol oynayan Karaz kazılarında ele geçen seramik malzemenin, günümüzdeki yeni dönem verileri ışığında tekrar değerlendirmesini yapmıştır. Ayrıca, Erzurum Müzesi Arkeologlarından Gülşah Altunkaynak da konferansa gözlemci olarak katılmıştır.

Mehmet Işıklı – Gülşah Altunkaynak

Müzeler Haftası Etkinlikleri

Erzurum Müzesi’nde “Geçmişten Geleceğe Bir Armağan” Sergisi

2009 yılının Mayıs ayında “Müzeler Haftası” etkinlikleri kapsamında Erzurum Arkeoloji Müzesi ve Atatürk Üniversitesi ortak bir sergide buluştu. Serginin asıl amacı: Anadolu-Kafkaslar-Mezopotamya ve İran toprakları arasında geçiş noktasında bulunan Erzurum yöresinin Arkeolojik birikimini estetik ve farklı bakış açısıyla izleyicilere sunmaktır. Bilindiği gibi yöre, Doğu Anadolu’nun ve hatta Kafkasların en önemli uygarlığı olan “Karaz” ya da bilinen diğer adıyla “Kura-Araks” Kültürü” gibi büyük kültürlerle ev sahipliği yapmıştır. Bu kültürün ve yörede yaşamış diğer kültürlerin de en güzel kalıntıları günümüzde, bir bölge müzesi olan Erzurum Arkeoloji Müzesi’nde korunmaktadır. Tüm bu kültürler, kentin arkeolojik

geçmişini yansıtan eserlerin kullanıldığı fotoğraf ve çizimlerle halka anlatılmaya çalışılmıştır. “Geçmişten Günümüze Bir Armağan” başlıklı sergide yine yörenin Karaz Kültürü gibi Prehistorik Kültürlerinin, günlük yaşamı, dini ritüelleri, seramik yapımı, deri işlemeciliği, besin depolama, avcılık, hayvancılık, tarım gibi yaşamsal faaliyetleri kara kalem çizimlerle tasvir edilmiştir.

Erzurum Müzesi’nde bulunan ve sadece Erzurum’un değil tüm bölgenin dip tarihinin kanıtları olan eserler, estetik ayrıntılar dikkate alınarak bir fotoğrafçı gözüyle resimlenmiştir. Paleolitik Dönem’den Hellenistik Dönem’e kadar geçen uzun sürecin belli başlı özellikleriyle öne çıkan eserleri seçilerek, bazı formların sanatsal fotoğrafları çekilmiş, birçok eser ise canlı modeller yardımıyla fotoğraflanmaya çalışılmıştır. Canlı modellerin kıyafet seçimleri ve mekânlar, arkeolojik kaynaklar ve tasvirlerden yola çıkılarak düzenlenmiştir. Bu şekilde modellenen fotoğrafların çekilmesindeki amaç, hem gelen ziyaretçileri eserlerin nerede ve nasıl kullanıldığına dair bilgilendirmek hem de görsel etkiyi artırmak olmuştur. Böylelikle arkeolog olmayanlar için de müzeyi, müzedeki eserleri ve arkeolojik değerleri somut kavramlara dönüştürmek, erken tarihi günümüz değerleriyle birleştirerek daha ilgi çekici hale getirmek hedeflenmiştir.

“Geçmişten Günümüze Bir Armağan” konulu serginin hazırlanmasında görev alan ekip tümüyle Erzurum Müzesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim üyesi, personeli ve öğrencilerinden oluşmuştur. Serginin arkeolojik açıdan bilimsel danışmanlığını; Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Mehmet Işıklı, fotoğrafların çekimini ve sanatsal danışmanlığını, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Fotoğrafçılık Bölümü öğretim üyelerinden Arş. Gör. Erhan Mutlugün; kara kalem çizimler aynı fakültenin yüksek lisans öğrencisi Fatih Akpınar ve çok sayıda öğrenci tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca serginin hemen her aşamasında özveriyle katkıda bulunan Erzurum Müzesi Müdürü Mustafa Erkmen ve Müze Arkeologlarından Gülşah Altunkaynak da proje kapsamında adı anılması gereken isimlerdir. Kurumlar arası ortak proje geliştirme konusunda önemli bir örnek olan sergi aynı zamanda, farklı bölümlerdeki öğretim üyesi ve öğrenciler için de “deneysel bir çalışma” olma özelliği ile de önemlidir.

Müzeler Haftası kapsamında gerçekleştirilen serginin açılışı 18 Mayıs 2009 tarihinde, kentin protokol mensupları, Atatürk Üniversitesi’nden çok sayıda öğretim

üyesi ve öğrencinin ve Erzurum halkından çok sayıda kişinin katılımıyla gerçekleşen bir kokteyl ile yapıldı. Sergi halen Erzurum Müzesi'nde ilgili eser grupları ile beraber teşhir edilmektedir.

Mehmet Işıklı – Gülşah Altunkaynak

Yenikapı Batıkları Gemi Konservasyon Çalıştayı

Türkiye’de ilk kez düzenlenen “Suya Doymuş Ahşap Konservasyon Çalıştayı” 20-24 Ağustos 2009 tarihleri arasında, İstanbul Üniversitesi (İÜ) Edebiyat Fakültesi Yenikapı Batıkları Araştırma Merkezi ile Gemi Konservasyon ve Rekonstrüksiyon Laboratuvarlarında gerçekleştirildi. İÜ Sualtı Kültür Kalıntılarını Koruma Anabilim Dalı ve Yenikapı Batıkları Projesinin birlikte düzenlediği çalıştay, UNESCO-ICOM Suya Doymuş Ahşap Konservasyon Grubu (WOAM) koordinatörü Kristiane Strætkvern ve Danimarka Ulusal Müzesi Suya Doymuş Ahşap Laboratuvarı baş konservatörü Dr. Paul Jensen’in katılımıyla yapıldı.

Çalıştay, Dr. Ufuk Kocabaş’ın rehberliğinde Yenikapı Kazı alanının gezilmesi ve halen çalışmaları devam eden Yenikapı 22 numaralı batık üzerinde detaylı incelemelerin yapılmasıyla başladı. İÜ Labotaruvarlarında sürdürülen çalıştayda: Suya Doymuş Ahşap Kalıntılarının Bozulma Durumlarının Tespiti, Ahşapların Mekanik ve Kimyasal Temizliği, Tuzdan Arındırma, Biyolojik Aktivite Önleyicilerin Seçimi ve Kullanımı ve Konservasyon konu başlıkları altında Yenikapı batıkları üzerinde uygulamalı olarak eğitim sürdürülmüştür. Özellikle Yenikapı batıklarında uygulanması planlanan koruma metotlarından “Polietilen Glikol” emdirmesi ardından “Dondurarak Kurutma” yöntemi üzerinde ve bu işlemde kullanılacak cihazın üretimi ile ilgili olarak Dr. Jensen’in deneyimlerini aktarması dikkatle izlenen konuların başında gelmiştir. Danimarka’daki Viking Gemi Batıkları üzerinde sürdürülen konservasyon çalışmalarını dört oturumluk bir sunum ile katılımcılara aktaran Strætkvern ve Jensen, uzun bir soru-cevap bölümünün ardından,

ıslak halatların araziden kaldırılması konusunda da uygulamalı bir eğitim çalışması yapmışlardır.

Çalıştayın ikinci toplantısı, Avrupa’nın en büyük dondurarak kurutma cihazına sahip olan Kopenhag-Brede’deki Danimarka Ulusal Müzesi Konservasyon Laboratuvarında, önümüzdeki günlerde gerçekleştirilecektir.

Namık Kılıç

İzmir’de Uluslararası Arkeolojik Kollokyum COLLOQVIA ANATOLICA ET AEGAEA

26-27 Ekim 2009 tarihlerinde İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi’nde Arkeoloji Bölümü’nden Doç. Dr. Ergün Lafli ile İsviçre’deki Augusta Raurica Müzesi’nden Dr. Sylvia Fünfschilling’in organize ettiği, “Anadolu’da Geç Antik Dönem Cam Sanatı (MS 4.-8. yy)” başlıklı uluslararası bir kollokyum düzenlenmiştir.

Bu kollokyumun içeriği, MS 4. ile 8. yy’lar arasında Anadolu ve Doğu Akdeniz’de Geç Antik Dönem cam sanatı olarak belirlenmiştir. Kollokyum coğrafi alan olarak, MS 4. ve 8. yy’lar arasındaki Anadolu ve Doğu Akdeniz üzerine yoğunlaşmış olup, daha önce yayınlanmamış kazı buluntuları ile koleksiyonların tanıtılması için bir platform oluşturulmasına aracı olmuştur. Antik camlarla ilgili, Türkiye’de daha önce iki uluslararası toplantı düzenlenmiştir. Bunlardan ilki 1960’larda İstanbul’da toplanan “Association Internationale pour l’Histoire du Verre Kongresi”dir. İkincisi ise 1988 yılında yine İstanbul’da gerçekleşmiş ve “I. Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu” adıyla 1990’da yayımlanmıştır. Son yıllarda Anadolu Antik Dönem camları ile ilgili yayın sayısı kazaların

*İzmir Arkeoloji
Müzesi’nden İS
4. yy’dan bir cam
sürahi (fotoğraf:
Çenker Atilla 2009)*

çoğalmasa ile artmıştır. Bu kollokium ile 1988'den beri toplu olarak üzerine durulmayan bu konunun uzmanlarının bir araya gelmesi, konunun tartışılması ve Türk katılımcılara Türkiye dışından cam örnekleri tanıma ve kendi malzemeleri ile karşılaştırma imkânı sağlanması, amaçlanmıştır.

İzmir kollokiumunda irdelenen başlıca konular, Geç Antik Dönem Anadolu'sunda cam üretimi, ticaret, dağıtım, işlev ve kronoloji sorunlarıdır. Kollokium kapsamında, yurtiçinden ve yurtdışından konu üzerine çalışan pek çok arkeolog ve özellikle doktora ile yüksek lisans öğrencisi bir araya gelmiştir. 12 farklı ülkeden (Almanya, Avusturya, Bulgaristan, Gürcistan, İngiltere, İsveç, İsviçre, İtalya, Rusya, Slovenya, Türkiye ve Ürdün) 40 kadar bilim adamının katılımı ile düzenlenen kolokium çerçevesinde, toplam 25 bildiri sunulmuştur. Kollokiumda tanıtılan en önemli malzeme grubunu İstanbul'da son yıllarda yapılan metro kurtarma kazılarında ele geçen cam örnekleri oluşturur. Ayrıca Anadolu'dan Alexandria Troas, Pergamon, Alliano, Güre-Ilıca (Mysia), Smyrna Agorası, İzmir Müzesi, Ephesos, Iasos, Labraunda, Nikaia, Hadrianoupolis, Tyana, Akşehir Müzesi, Limyra, Myra Aziz Nikolas Kilisesi, Alanya Kalesi, Yumuktepe ve Kahramanmaraş Müzesi'nden örnekler tanıtılmıştır. Anadolu dışından ise Balkanlar, Slovenya, Karadeniz, Kafkaslar ve Kuzey Afrika'dan örneklerle yer verilmiştir. Kollokium bildirileri TÜBİTAK tarafından verilecek olan basım-yayın desteği ile İzmir'de 2010 yılında basılacaktır.

Ergün Laflı – Binnur Gürler

Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması Anadolu Akdenizi Sempozyumu

Geçtiğimiz Kasım ayında Antalya çok önemli bir toplantıya ev sahipliği yaptı. Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü tarafından düzenlenen “Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması. Anadolu Akdenizi Sempozyumu”nun ilki 4-7 Kasım 2009 tarihlerinde, Enstitü salonunda gerçekleştirildi. Sempozyum, lisansüstü tezleri ve projeleriyle Türkiye'den ve yurtdışından elliye aşkın genç akademisyen ve araştırmacıyı Anadolu Akdenizi coğrafyasında bir araya getirdi.

Sempozyuma bildiriyle katılan konuşmacıların sundukları konulara baktığımızda, tarihöncesi dönemden başlayarak günümüze kadar ulaşan bir çeşitlilik göze çarpıyordu. Böylesine zengin bir konu repetuarından herkesin yararlanacağı pek çok şeyin olduğu açıktır. Aslında açık olan bir şey daha vardı ki o da, bildirileri sunanların “genç” olduğu ama bildirilerinin dünyanın her yerinde gerçekleştirilecek toplantılarda

sunulacak kadar “bilimsel”, “akademik”, “özgün” ve “nitelikli” olduğuydu. Sempozyumun bir başarısı da, konuşmacıların, yüksek lisans ve doktora gibi uzun zamandır hazırlamakta oldukları veya tamamlamış oldukları projelerini sunmaları ve tartışmaların bu özgün ve nitelikli projelerin etrafında yapılmış olmasıydı. Böylesine akılcı, zengin ve bilim dünyasına doğrudan katkıda bulunan konuşmacıları bir araya getirerek, arkeoloji, tarih ve sanat tarihi alanlarında sinerjinin oluşmasını sağlayan AKMED, büyük bir başarıya imza atmış oldu. Bazı konuşmacıların sözlerinin başında veya sonundaki ifadelerden, projelerinin AKMED tarafından maddi olarak desteklendiğini de duyduk. Ve AKMED'in söz konusu katkısının, neye dönüşmüş olduğuna da hepimiz tanık olduk.

Sonuç olarak, bu sempozyumun kazanımları gerçekten kaydadeğerdir. Öncelikle TARİH ve ARKEOLOJİ'nin aslında etle tırnak gibi ayrılmaz bir bütünlük arzettiğini gösterdi. Arkeoloji ile bilimsel çerçeve içerisinde kazı ve araştırma yapanların, tarih ile temasının hangi noktada olması gerektiğini ortaya koydu. Keza, tarih ile –yine bilimsel çerçevede– uğraşanların arkeolojiye uzak durdukları takdirde, ne denli eksik kalacaklarını gösterdi. Bu nedenle şahsen benim bu sempozyumdan çıkarmak istediğim asıl mesaj budur. Bu iki alan arasındaki bilgi paylaşımı ve aktarımı ne kadar yoğun ve sık olursa, bu alandaki kazanımların da o denli fazla ve sağlam bir temele oturacağı açıktır. Bu fevkalade önemli ve bilim dünyası için değerli katkılar sağlayan sempozyumun gelenekselleşmesi veya sürdürülebilir olmasının gerekliliği açıktır. Sempozyum düzenleyicilerinin bu beklentiyi boşa çıkarmayacaklarını umuyorum. Sempozyum, Vakfın ve Enstitü'nün kurucularından Sayın İnan Kırac ve Enstitü Müdürü Sayın Kayhan Dörtlük'ün kapanış konuşmaları ve ardından da Bilim Danışma Kurulu üyelerinin genel değerlendirmesi konuşmalarıyla son buldu.

Oğuz Tekin

Fourth International Congress on Black Sea Antiquities The Bosphorus: Gateway between the Ancient West and East (1st Millennium BC-5th Century AD)

14-18 Eylül 2009 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen 4. Uluslararası Karadeniz Arkeolojisi ve Eskiçağ Tarihi Kongresi, İstanbul Üniversitesi (İÜ), İstanbul Üniversitesi Avrasya Enstitüsü ve Avustralya-Melbourne Üniversitesi Tarih Araştırmaları Enstitüsü Klasik Diller ve Arkeoloji Merkezi'nin ortaklıkları ile gerçekleştirildi. Projenin destekçiliğini İÜ Rektörlüğü, İÜ Edebiyat Fakültesi, İÜ Avrasya Enstitüsü üstlendi. İÜ temsilcisi olarak Doç. Dr. Şevket Dönmez kongrede görev yaptı.

14 Eylül Pazartesi günü Ord.Prof.Dr. Cemil Bilsel Konferans Salonu'nda saat 10.00'da A. Avram'ın "Fouilles récentes dans la Zone Sacrée d'Istros" başlıklı açılış konuşmasıyla başlayan Kongre'de, bildiriler öğleden sonra sunulmaya başlandı. *Nomads and semi-nomads of the Black Sea steppes and Anatolia. From Byzantium to Trapezus: the southern Black Sea and its hinterland in the 1st millennium BC-5th century AD* adlı ilk oturumda, S. Kullanda "Iranian-speaking nomads and their languages in the 1st millennium BC-1st millennium AD", V. Erlikh "Scythians or Maeotians? Interaction in western Colchis in the 7th-4th centuries BC", S. Chandrasekaran "The distribution of Colchian metal imports (jewellery) in the north-western Caucasus in antiquity", B. Dumanov "A pair of *kuloni* from Odessos in the context of traditional nomadic dress in the late 4th-5th century", M.J. Olbrycht "Parthian finds in the North Pontic and Volga-Don regions" ve F. Iravani Ghadim "The influence of Achaemenid art at Oluz Höyük" başlıklı bildirilerini sundular.

Greeks around the Hellespont, the Sea of Marmara, the Bosphorus, and the western, northern and eastern Black Sea, and relations with the Mediterranean world adlı ikinci oturumda, A.V. Podossinov "Sea straits in the ancient world: their meaning and function", J. Bouzek "Precolonisation in the Black Sea", S. Babić "Attributing things Greek-ancient perceptions and perceptions of antiquity", G. Tsatskhelidze "Not all things Greek came through Greek commerce: gifts, tribute, taxes and trade", L. Gallo "Athens and the Pontic poleis in the Tribute List", A. Hermay "Les voyages d'Aphrodite autour de la mer Noire", E. Barker "Greeks and others around the Black Sea: representing space in Herodotus' History", S. Gallotta "The tyrannies of Heracleia Pontica after Clearchos—the inscription from Nymphaeum", V. Lungu "An ancient Necromanteion at Orgame", M. Oller "Quelques réflexions autour du commerce grec au littoral septentrional de la Mer Noire d'après l'épigraphie", D. Tsiafakis "Architectural similarities(?) between Black Sea and North Aegean settlements", A. Robu "Colons fondateurs, co-fondateurs et ultérieurs dans la colonisation mégarienne: l'exemple de Byzance", K. Sheedy "Archaic coins from the Hellespont and Propontis in Cycladic hoards", M. Vassileva "Phrygia Pontica", I. Xydopoulos "The Odrysian kingdom after Philip II: Greek- and self-perception", J. De Boer "Stamped amphorae from the Greek Black Sea colony of Sinope in the Mediterranean during the Hellenistic period", G.R. Bugh "Democracy in the Hellenistic Pontus", F. Cordano "Ratrapper l'histoire à Mesembria sur le Pont: quelques observations sur

les institutions et sur l'anthroponimie", D. Dana "Onomastique thrace et bithynienne à Byzance: quelle place pour les indigènes?", M. Dana "Byzance aux époques hellénistique et impériale: un centre culturel avant Constantinople", M. Jackson "From Vani to Varna: early Hellenistic jewellery reconsidered" ve M.-T. Alexianu "Le sel du Pont-Euxin: textes antiques, recherches archéologiques, analogies ethnohistoriques" başlıklı bildirilerinin sunumlarını yaptılar.

Romans around the Hellespont, the Sea of Marmara, the Bosphorus, and the western, northern and eastern Black Sea, and relations with the Mediterranean world adlı üçüncü oturumda, I. Lozanov "Caenica and Astica: the Propontic area between Thracian dominance and Roman control", J.-L. Podvin "Les cultes isiaques, de l'Hellespont à la Bithynie", M. Żyromski "The military importance of the Bosphorus and the Dardanelles in the early Roman empire", M. Cesarano "Imitation principis: between Evergetism and self-celebration. Julio-Claudian statuary groups from the Black Sea, Hellespont and Bosphorus", L. Birliba "La migration locale en Mésie Inférieure selon les sources épigraphiques", H. Preshlenov "Die südwestliche Schwarzmeerküste in *Imperium Romanum*: Administrative Subjekte, Kontrolle und Kommunikation", M. Zahariade "From *ora maritima* to *littus Scythicum*: the archaeology and history of a Pontic frontier", A. Butyagin "Myrmekion in Roman times" ve S. Ilyashenko "Dipinti of the *geumatera* group from Tanais and some aspects of wine production and trade in the Black Sea during the first half of the 3rd century AD" başlıklı bildirilerini sundular.

The Black Sea and surrounding regions in Late Antiquity and the Early Byzantine Period adlı dördüncü oturumda, A. Levine "From Sinope to Alexandria: the cult of Sarapis as an analogy between Pontus and Egypt in the Flavian dynasty", A. Alemany "Early Byzantine sources on the Oghuric tribes in the northern Black Sea area", Z. Covacef "Les relations commerciales entre les centres égéo-méditerranéens et ceux de Scythian Minor, reflétées par les découvertes de Capidava", L. Domaradzka "The Prosopography and onomastics of the population of the diocese of Thrace from epigraphic evidence", S. Stanev "Churches on the Bulgarian Black Sea coast: liturgical (re)ordering after the Council of Chalcedon in 451", N. Varshanidze "Western Georgia in the 5th-6th centuries AD: a choice of civilisations between Byzantium and Persia" ve G. Traina "Geopolitical changes in Anatolia and the Caucasus, AD 420-450" başlıklı bildirilerinin sunumunu yaptılar.

New Excavations and Projects adlı beşinci oturumda, A.K. Fleming “Resources and support for archaeology in the Black Sea region”, I. Georganas “The Encyclopaedia of the Hellenic World-Volume 3: The Black Sea”, G. Depeyrot “New studies on coin circulation around the Black Sea”, S. Atasoy “New exploration of the Turkish Black Sea Coast: Filyos–Tios”, Ş. Dönmez “Oluz Höyük. Preliminary results for the Hellenistic and Iron Age layers”, E. Sökmen “GIS applications for understanding the fortresses of Pontus in Tokat province”, R. Yağcı “A Galatian tumulus in Ankara: Kazan Cimsit I”, A. Baralis “Aperçu sur l’organisation urbaine d’Apollonia du Pont: la parcelle UPI 515”, A. Bozkova “Archaeological evidence of the first Byzantine colonists in Mesambria Pontica”, P. Dupont “Les bols à reliefs hellénistiques d’Histria: données archéométriques préliminaires”, A. Petrova “The depiction of the dead on Hellenistic grave reliefs from Mesambria”, N.D. Ovcharov “The Thracian sanctuary near Tatul village during the Hellenistic and Early Imperial periods”, P. Popović “One possible location of Damastion–Kale at Krševica”, D. Chistov “Borysthenes in the second half of the 6th-first half of the 5th century BC: the chronology of the later period

of the Archaic settlement” ve T.J. Smith “Black-figure on the Black Sea: Athenian pottery from Berezan revisited” başlıklı bildirilerini sundular.

1997 yılından bu yana devam eden, yerli ve yabancı birçok katılımcının yer aldığı Karadeniz Kongresi, coğrafi çerçeve olarak Karadeniz Havzası ile bunun etkileşim alanını ele almaktadır. Karadeniz Kongresi alanında süreklilik gösteren, gelenekselleşme ve kurumsallaşma yoluna girmiş bir oluşum olarak, uluslararası bilim dünyasının dikkatini çekmiştir. Bu nedenlerle kongrenin İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti çerçevesinde Karadeniz Havzası’nın Akdeniz ile Batı’ya açılan kapısı olan İstanbul Boğazı temasıyla gerçekleştirilmesi İstanbul için önemli bir boşluğu doldurmuştur. Son 5 yıl içerisinde Marmaray projesi çerçevesinde gerçekleştirilen Üsküdar, Sirkeci ve Yenikapı kazıları, İstanbul’un tarihinin MÖ 6500’lere yani günümüzden 8500 yıl öncesine uzandığını göstermiştir. Bu nedenle kongrenin, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti çerçevesinde İstanbul temasıyla gerçekleştirilmiş olması, ülkemizin ve İstanbul’un dünyaya tanıtılması açısından oldukça önemli olmuştur.

Gözde Dinarlı – Gocha R. Tsetskhladze

Kazi-Araştırma

Amasya-Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı 2009

Amasya Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı, 21.07.2009 - 21.08.2009 tarihleri arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün izni ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyelerinden Yrd. Doç. Dr. E. Emine Dönmez’in başkanlığında gerçekleştirilmiştir.

Antik adı *Amaseia* olan Amasya, Pontus’un önemli kentlerinden biriydi. Türkler’in egemenliğine 1075 yılında Danişment Gazi tarafından alınarak girmiştir. Kent ve Kale sırasıyla Selçuklular, İlhanlılar, Eretnalılar ve son olarak Osmanlı Sancağı olarak Şehzadelerin yetiştirdiği bir kent olarak uzun yıllar önemi korumuştur. Kent Selçuklu ve Osmanlılardan kalma pek çok tarihi eserle günümüzde de bu özelliğini devam ettirmektedir.

Anadolu tarihinin önemli şehirlerinden biri olan Amasya topografik konumu yönünden yüzyıllar boyu değişmeden günümüze ulaşmıştır. Antik adı *Iris* olan Yeşilirmak nehrinin arasından geçtiği vadinin

yamaçlarına kurulan şehirde yerleşim, güvenlik ve savunma nedenleriyle Yeşilirmak’ın kuzeyinde yükselen yamaçlarda, kale ile çevrili tepede kurulmuş ve güvenlik sağlandıkça yamaçlardan vadi tabanına inilmiştir. Şehir Hitit kaynaklarındaki *Hakmiş* ya da *Hakpiş* kenti ile lokalize edilmek istenmektedir.

Amasya Kalesi üç ana bölümden oluşur; bunlar aşağıdan yukarıya doğru Aşağı Kent, Kızlar Sarayı denilen kale teras (*basileia*) ve Harşena Kalesi denen Yukarı Kale bölümüdür. Amasya Kalesi’nin Kızlar Sarayı olarak bilinen bölümü, arkadaki dağa yaslanan bir teras üzerindedir.

Amasya Kalesi’nde top kulesi mevkiinin kuzeyinde başlatılan 2009 yılı kazı çalışmalarımızda, doğu batı doğrultusunda yamaca yaslanan 10x10 m plan karelerden oluşan üç açma ile çalışmalarımız başlatılmıştır. Kale eteğinden yukarı doğru sıralan açmalarımız A, B ve C açmaları olarak bu dönem için isimlendirilmiştir. 2009 yılı çalışmaları sonucunda Osmanlı öncesine ve Osmanlı Dönemi’ne tarihlenebileceğimiz iki farklı kültür evresine işaret eden mimari tabakalar ve küçük buluntular saptanmıştır. Elde ettiğimiz mimari veriler arasında, arazinin topografyasına uyumlu olarak gelişen, teraslama sistemine

Amasya-Harşena Kalesi – Kazı Alanının Genel Görünüşü

göre inşa edilmiş dört farklı mimari tabakaya dair temeller tespit edilmiştir. Çalışılan A, B ve C açmalarında ortaya çıkan mekânların C Açması'nda ortaya çıkarılan ocak ve tandırın dışında depolama amaçlı kullanıldığını saptadığımız çok sayıdaki küp ve küp parçaları, söz konusu mekânın depo ve mutfak benzeri bir ihtiyacı karşıladığı işlevi konusunda bize somut veriler sunmaktadır. B Açması'nda ortaya çıkarılan taş zemin kuzey yöndeki çöken duvarlar bu alandaki mimari tabakayı tanımlamayı oldukça güçleştirmektedir. A Açması'nda ise sınırları düzgün bir şekilde ortaya çıkarılan mekânların ikamet amaçlı kullanıldığı düşünülebilir. Kazı alanından çıkartılan küçük buluntular arasında, çok sayıda Osmanlı Dönemi'ne ve Osmanlı öncesine işaret eden farklı tekniklere dair sırlı ve sırsız keramik örnekleri; farklı malzeme ve teknikteki süs eşyaları, kemer tokaları, yüzükler, cam bilezik parçaları dışında çok sayıda lüle parçaları bulunmaktadır.

Amasya Kalesi'nde İstanbul Üniversitesi tarafından gerçekleştirdiğimiz kazı, uzun yıllar yapmayı düşündüğümüz çalışmalarımızın başlangıcı olmuştur. 2009

çalışmalarında ortaya çıkan buluntular ışığındaki ilk sonuçlar, gelecekte Amasya tarihine ışık tutacak yeni bulgulara ulaşılması açısından son derece önem taşımaktadır.

E.Emine Naza-Dönmez

Aşıklı Höyük Kazı Çalışmaları – 2009 (1989-2009 Bir Neolitik Yerleşmede 20 yıl)

Tarihleme ve kalibrasyon tekniklerinin gelişmesine paralel olarak kazı alanlarından alınan örnekler her geçen gün bizleri mutlak sonuçlara daha fazla yaklaştırıyor. Tarihleme sırasında gerçek tarihe +/- 20 yıl yaklaşmak oldukça başarılı sayılmaktadır. Buna karşın 20 yıl insan hayatında hatırı sayılır bir zaman dilimidir. Bu yaz kazılar Aşıklı Höyük üzerine çalışan, düşünen ve takip edenler için 20. yılını doldurdu (<http://vimeo.com/6699384>).

1989-2000 yılları arasında yapılan kazılar Orta Anadolu bölgesindeki Neolitik toplulukların ilk yerleşiklerine dair bir çok veriyi ortaya koymuştu. Prof. Dr. Ufuk Esin ve İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı üyeleri ve öğrencileri ile yerli ve yabancı çok sayıda bilim insanının katılımıyla Aşıklı Höyük'ten elde edilen sonuçlar, Orta Anadolu Bölgesi'nde yerleşik yaşamın başlangıcının Çatalhöyük'ten 1000 yıl öncesine kadar geri gittiğini gösteriyordu. Avcı-toplayıcı karakteristiğinin daha baskın olduğu yerleşmede tarımın biliniyor olmasına karşın, pek fazla tercih edilmediği, hayvanların evcilleştirme sürecinde olduğu Aşıklı kazılarında elde edilen bir başka önemli sonuç olmuştu. Eski tabakalarının uyarlanmış tarihlerle MÖ 9. bin yılın ortalarına tarihlendiği höyük, gerek Orta Anadolu Bölgesi'nin Kapadokya kesimindeki bilinen en eski yerleşme, gerek bölgede, avcı toplayıcı yaşam

Amasya-Harşena Kalesi – Erken Osmanlı Dönemi Mimari Alçı Dekorasyon Parçası

Aşıklı Höyük – Proje kapsamında, höyük yakınına, kazıda bulunan binaların aynı plan, yön ve boyutta yeniden inşa edilmiş kopyaları

biçiminden tarım ve hayvancılığa geçiş aşamasını yansıtan tek yerleşme olması, gerekse 1000 yıla yakın kesintisiz stratigrafisi ve Orta Anadolu'ya özgü yerleşme modeli ile yalnızca bölge için değil, tüm Güneybatı Asya Neolitik Dünyası içinde özel öneme sahip olduğu anlaşılmıştır.

Aşıklı topluluğunun Batı Kapadokya'da bir araya nasıl toplandıkları/nereden geldikleri, 'kendine özgün' yapısı, önceleri yapılan yorumların aksine, obsidiyen kaynaklarının kontrol edilmesinde belirgin rolü olmadığı gibi soru/sorunlar halen tartışılmakta ve üzerinde çalışılmakta olan konulardır.

1989'da kurtarma kazısı olarak başlayan projenin amacı Mamasun Barajı sularının tahribatı öncesinde bölgenin bilinen en eski yerleşmesi olan Aşıklı'yı derinlemesine anlamaktı. Bu nedenle höyükte kurtarma kazısı stratejisiyle çalışılmıştı. Höyük bütününe anlamaya yönelik bu anlayış yerleşmenin büyüklüğü ve yaklaşık 1000 yıllık kesintisiz tabakalanmasıyla bölgenin ilk sakinlerinin gündelik yaşam, besin ekonomisi, sosyal organizasyon, inanç dünyası ve üretim faaliyetlerine dair bir çok veriyi ortaya koymuştur. Sonraki yıllarda yerleşmenin su altında kalmayacağı anlaşılmış, korunması oldukça zor olan kerpiç duvarlar, Orta Anadolu Bölgesi'nin ağır iklimsel koşulları altında erimeye başlamıştır. Bu nedenle 2006 yılında Prof. Dr. Mihriban Özbaşaran'ın başkanlığında başlayan yeni dönem kazılarında öncelikli amacımız, yeniden canlandırma, koruma ve sergilemeye yönelik çalışmalara ağırlık vermek olmuştur. Üretilen arkeolojik bilginin paylaşılmasına dair öngörülerimiz, yerel halk ve ziyaretçilerin bu üretim sürecinin bir parçası olabileceği geçen iki yıl içerisinde Aşıklı'ya olan yerel ilgi ve gelen ziyaretçi sayısında görülen belirgin artışla desteklenmektedir.

İki yıl önce başladığımız höyüğün yanı başına höyükte kazılarla ortaya çıkarılmış bir mahallenin yeniden inşa çalışması tamamlanmıştır. Deneyisel arkeoloji ve geleneksel yöntemlerle biçim ve büyüklüklerine sadık kalınarak inşa edilen evlerin içi kazılarda bulunan eşyaların kopyalarıyla düzenlendi. Evlerin damında yürüyebileceğiniz, merdivenle içlerine inebileceğiniz, evlerin içerisindeki yaşamı ve ambiyansı hayal edebileceğiniz bir ortam oluşturmaya çalıştık. Ziyaretçiler, böylelikle kazılarda ancak bir metre yükseklikte bulunmuş duvarlarıyla anlamaya çalıştıkları evleri daha iyi anlamakta, prehistorik insanlarla kendi yaşamları arasındaki benzerlik ve farkları gözlemleyebilmektedir. Bir evi kazı tarihçesini anlatan resim ve yazılar için, bir başka evi ise video odası olarak düzenledik. Böylece gelenler, yerleşmeye ve Neolitik Dönem'e ilişkin ilgilendikleri ölçüde bilgi sahibi olabilmektedir (www.asiklihoyuk.org). Bu çalışmanın bir başka kazanımı yeniden inşa edilen evlerdeki yapı, kullanım ve doğal koşullardan etkilenme süreçlerinin gözlemlenmesidir. Aşıklı insanları evlerini kaç günde inşa ediyordu, topraklarını nereden alıyorlardı, bir evin yapılması için ne kadar toprak, su ve ağaca ihtiyaçları vardı, yangınlar, kış aylarının sert iklim koşulları evleri nasıl etkiliyordu gibi kazı alanlarında çözümlenmesi zor olan sorular bu canlandırma projesi ile sadece Aşıklı için değil, benzeri araştırmalar açısından da önemli veriler sağladı.

Aynı amaçlar doğrultusundaki bir diğer çalışma ise, höyüğün bir bölümünün bir korugan yapısı ile örtülmesi ve uluslararası standartlarda saha yönetim planının oluşturulmasıydı. Atölye Mimarlık ile ekibimizin birlikte yürüttüğü bu proje büyük ölçüde tamamlanmış, ilk aşama için kurul onayı alınmıştır.

Obsidiyen aletler Aşıklı insanının gündelik hayatının önemli bir parçasıdır, oldukça önemlidir. Bu nedenle kullanım izi analizleri konusundaki uzman Laurence Astruc (CNRS-Fransa ve IFEA-Istanbul) başkanlığında, Anabilim Dalı'mızdan Çiler Algül, Semra Balcı, Nurcan Kayacan ile öğrencilerimizin katılımı ile Temmuz ayında "tarihöncesinde hasat" adıyla bir proje yürütülmüştür. J. Pelegrin (CNRS, Paris X University), tarafından yeniden yapılan çakmaktaşı ve obsidiyen aletler (kopyalar) ve C. Bontemps (Centre de Recherche Archéologique de la Vallée de l'Ain, INRAP) tarafından yapılmış olan saplar, tarihöncesi yöntemlerle hasatta kullanılmıştır. Hasat, deri, marangozluk vb. işler için kullanılan farklı alet tiplerinin yeniden yapılmasının en önemli kazanımı, İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı laboratuvarı için bir referans koleksiyonu oluşturulmuş olmasıdır. Deneyisel aletlerden bu konuda çalışmak isteyenler diledikleri gibi yararlanabilecektir.

2009 sezonunda ayrıca Arizona Üniversitesi'nden Susan Mentzer'in yürüttüğü mikroskopik ve mikrokimyasal çalışmaların ilk sonuçları alınmıştır. Gerek Aşıklı Höyük kerpiçlerinin ve harcın kompozisyonunun anlaşılması, gerekse yerleşmenin tüm evreleri boyunca kullanılan kerpiç, harç ve taban yapımı veri tabanının oluşturulmasına yönelik çalışmalara yeni örneklemelerle devam edilmiştir.

Söz konusu çalışmalara paralel olarak 1989-2003 yıllarını kapsayan eski kazılara ait verilerin o yıllarda mevcut olmayan bilişsel ve teknolojik olanaklarla yeniden değerlendirilmesi ve yayına yönelik bir dizi çalışma büyük ölçüde tamamlanmıştır. Araştırma sorunsalı çerçevesinde 2010 yılında başlanacak yeni dönem kazıları için yeni ve değişen arkeoloji anlayışına uygun bir ekip oluşturulmuştur. Erken tabakalara dair ilk dönem kazılarından elde ettiğimiz sınırlı bilgiler, Aşıklı'nın Anadolu kültür tarihini değiştirecek verilere sahip olduğunu göstermektedir. Besin ve hammadde kaynaklarının zengin olduğu, iklimsel olarak yaşamaya ve besin üretimine elverişli bu bölgede yerleşik yaşamın ortaya çıkış sürecini anlamak Aşıklı'da başlayacak yeni dönem kazılarıyla mümkün olacaktır.

Güneş Duru

Assos Kazı ve Restorasyon Çalışmaları – 2009

2009 yılı kazı programı çerçevesinde Athena Tapınağı'nın restorasyonu, Kuzey Stoa, Batı Nekropolisi, Ayazma Kilisesi, Konut Bölgesi ve Surlarda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Assos kazı çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı, Amerikan Arkeoloji Enstitüsü ve Efes Pilsen tarafından desteklenmiştir.

Athena Tapınağı:

Assos kentinin en özgün yapısı olan Athena Tapınağı'nda restorasyon çalışmaları kapsamında; stylobat ve sütunlardaki betondan yapılmış parçaların sökülerek yerlerine özgün malzemeden hazırlanan blokların konması konusunda çalışmalar yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda stylobat üzerindeki beton parçaların büyük bir bölümü kaldırılmıştır. Tapınağın kuzey yönünde 1950'li yıllarda bir yel değirmeninin yapımında kullanılmış olan bloklar özgün yerlerine konmuştur. Söz konusu parçalar ikinci kullanımları sırasında küçültülerek orta eksenlerine kanallar açılmıştır. Eksik stylobat bloklar yerel ve özgün taş türü olan andezitten hazırlanmaya başlamıştır. Güneydeki ilk sütunun altına hazırlanan bloklardan ikisi yerleştirilmiştir. Hazırlanan diğer parçalar önümüzdeki yıl yerlerine konulacaktır. Tamburların

Assos – Batı Nekropolisi

yerlerine konulmasının ardından yivler açılmıştır. Bu çalışmalarda yöredeki taş ustaları görev almışlardır. İlk sütunda elde edilen sonuçlar tarafımızdan başarılı bulunmuştur. 2009 yılında tapınağın restorasyonu konusunda önemli tecrübeler kazanılmıştır.

Assos'u ziyaret edenlerin ilk uğrak noktası akropolisidir. Akropolisin hemen girişinde ziyaretçileri yana yana iki büyük sarnıç karşılamaktadır. Bizans Çağı'nda inşa edilen sarnıçların tonoz ve ön kemerlerin yıkılması nedeni ile bu bölümler demir parmaklıklarla kapatılmıştır. Kalıntıların daha fazla tahrip olmasını önlemek ve kötü görünümünü ortadan kaldırmak amacı ile sarnıçların onarımları yapılmıştır. Ziyaretçilerin tapınağı daha iyi anlamalarına imkân tanımak amacı ile Athena Tapınağı'nın kilden bir maketi hazırlanarak akropolise konulmuştur.

Kuzey Stoa:

Agoranın kuzeyinde yer alan yapının batı ucundaki mekânda 2007 yılından beri çalışmalar yürütülmektedir. Kazılar sonrasında stoanın en alt tabakasında büyük ve kaba taşlarla yapılan dolgunun üzerinde çakıl ve toprakla oluşturulmuş ikinci bir zemin tespit edilmiştir. En alt tabakalarda Roma Dönemi öncesine ait hiçbir bulguya rastlanmamıştır. Yapının ortasında birinci sütunun yakınındaki açmada sütun kaidelerinin altındaki bir seviyede büyük ve düzgün işlenmiş taşlardan yapılmış bir zemin tespit edilmiştir. Taş blokların hemen altında Klasik Çağ'a tarihlenen Assos sikkesi ele geçmiştir. Aynı katman içinde bütün yönleri çok kaba işlenen, alt kısmı dörtgen üst kısmı ise silindirik biçimli taştan sütunlar ortaya çıkmıştır. Bu bulgular stoanın boyutları ve inşa safhalarının yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Büyük bir olasılıkla stoanın genişliği Klasik Çağ'da mekân ortasındaki sütun sırasına kadardı. Stoanın Hellenistik Çağ'da belki de Erken İmparatorluk Dönemi'nde büyütüldüğü düşünülmektedir. Bu görüşümüzün doğruluğu

stoda yapılacak olan yeni kazılar neticesinde test edilebilecektir.

Batı Nekropolisi:

Kentin batı kapısı önündeki mezarlık, Anadolu'daki Arkaik Çağ nekropolisleri içinde en iyi bilinen örneğidir. Bunda hiç şüphesiz, 1989-1994 yılları arasında nekropolide gerçekleştirilen kazı sonuçlarının R. Stupperich tarafından yayınlamasının payı büyüktür. Son dönem kazıları Arkaik Çağ'da inşa edilen ve zemini taş döşeli ana caddenin kuzeyindeki alanda gerçekleştirilmiştir. Tarafımızdan tamamı açılan bu caddenin güneyindeki çalışmalarda, çok küçük bir alanda, Arkaik Çağ'dan Roma Çağı'na kadar gömü yapıldığı tespit edilmiştir. Bu alandaki mezarlar, doğu yönde kuzey güney yönünde uzanan bir duvar ile sınırlandırılmıştır. Söz konusu duvar, ırmak yatağından getirilmiş iri ve işlenmemiş kaba taşlardan yapılmıştır. Bu alanın uzun süreli kullanımı sırasında yeni gömüler yapılırken eski mezarların tahribatından kaçınılması dikkati çekmektedir. Mezarları sınırlandıran duvarın doğusunda hiçbir mezara rastlanmamıştır. Söz konusu bölümde balık tabakları, baskılı amphora kulp-ları, yüzlerce terrakotta parçası, kalıp yapımı kâseler, batı yamacı seramikler, grifon betimlemeli kurşun ağırlık, terrakotta kalıp örnekleri ve gümüş Rhodos ve Atina sikkeleri Hellenistik Çağ'a tarihlenmektedir. Kazı bulgularına göre sözü edilen duvar, aile mezarını sınırlandıran peribolos olmalıdır. Hellenistik Çağ buluntularının ele geçtiği alan, aynı çağa ait Larichos aile mezarlığının yanında yer almaktadır. 2010 yılında mezarlara rastlanmayan alanda çalışmalara devam edilerek buranın kullanım amacı ortaya konulabilecektir.

Ayazma Kilisesi:

Kent savunma duvarlarının dışında, batı kapısı önünden Alexandria Troas'a doğru uzanan antik yolun hemen kenarında yer alan kilisenin batısındaki narteksin önündeki alanlarda ve doğudaki apsisin önündeki bölgede kazılar yapılmıştır. Narteksin önünde yaklaşık 45 cm derinlikte ana kayaya ulaşılmıştır. Bu bölgede kuru duvar ile örülmüş duvarlarla oluşturulmuş mekânlar tespit edilmiştir. Duvarlardan birinin altında Arkaik Çağ mezarlığının buraya kadar uzandığını kanıtlayan urne tipi mezara rastlanmıştır. Ölü küllerinin içine konulduğu gri renkli çömleğin çevresinde, demirden bir bıçak ile bronz bir fibula bulunmuştur. Erken buluntular dışında küçük çocuklara ait iki mezar tespit edilmiştir. Bizans Çağı mezarları içerisinde Hellenistik ve Roma Çağı unguentariumlar ele geçmiştir. Kilisenin doğusunda çok sayıda çocuk mezarı ile karşılaşmıştır. Mezarlar genellikle beş adet taş bloktan oluşturulan sandık tipindedir. Bunlar arasında mermer bir osthoteke mevcuttur. Osthoteke

Assos – Bronz
Röliker (Ayazma
Kilisesi)

Assos nekropolünde çok yaygın görülen ve yerel taştan üretilmiş olan Roma Çağı lahitlerinin minyatür bir örneğidir. Osthoteke üzerindeki girlandlar bu kullanım aşamasında tıraşlanmıştır. Kilise ve çevresinde ortaya çıkan bulgular Ayazma Kilisesi ve çevresinin Bizans Çağı'nda mezarlık olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Kilise çevresinde çocuk mezarlarının yoğunluğu dikkati çekmektedir. Apsisin doğusundaki alana sadece küçük çocukların gömüldüğü görülmüştür. Kilisenin bu kesimindeki çalışmalarda ele geçen bronz haç ve röliker, kendi çağı için önemlidir. Yukarıdaki buluntulara ek olarak, Assos kent sikkelerinin en erken örneklerden biri Ayazma Kilisesi'nde ele geçmiştir.

Surların Ölçümü:

Almanya'nın Cottbus Üniversitesi'nden bir ekip tarafından Assos'un sur duvarlarının araştırılmasına bu yıl da devam edilmiştir. 2009 yılında kentin kuzeyinde yuvarlak kule ve doğu kapısı arasındaki surların ölçümü ve çizimlerinin yapılması için makilerden arındırılmıştır. Son çalışmalarla surların büyük bir bölümünün ölçümü tamamlanmıştır. Bu çalışmanın bitirilmesinin ardından değişik örgü tekniğindeki parçalardan oluşan surların tarihsel süreci aydınlatılabilecektir.

Konut Bölgesi Kazı Çalışmaları:

Sur duvarlarının içinde gymnasionun güneyindeki konut alanında geçmiş yıllarda kazılan konutların dokümantasyon çalışmalarına başlandı. Ayrıca bu alanda çok küçük açmalarda kazılar gerçekleştirildi. Kazılarda genellikle Geç Antik Çağ'a ait çok sayıda sikke ve günlük ev kullanımına yönelik öğütme taşları ele geçmiştir. Athena tapınağının stylobat blokları gibi polygonal duvar örgüsü ile süslenmiş mimari blok ve

siyah figürlü seramik parçası konut alanının Arkaik Çağ'da kullanımına işaret etmektedir.

2010 yılında kazı ve restorasyon faaliyetlerinin yanında Efes Pilsen'in katkıları ile ziyaretçilere dönük çalışmalar da yapılmıştır. Bu kapsamda İngilizce ve Türkçe broşürler bastırılmıştır. Kenti ziyaret edenlerin gezilebilecek kalıntıları görmeleri ve kalıntılar hakkında yazılı ve görsel bilgi edinmelerini sağlamak üzere, kentin farklı noktalarına iki yönlü kent planları ve yapıları anlatan bilgilendirme levhaları dikilmiştir. Söz konusu levhalar Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün belirlediği standartlara göre hazırlanmıştır.

Nurettin Arslan

Boğazköy/Hattuša Çalışmaları – 2008-2009

Hattuša'da son iki yıl içerisinde yapılan çalışmalarda, Hitit dünyasına ait yeni ve oldukça önemli bilgilere ulaşılmıştır. Öncelikle 2001 yılından itibaren Sarıkale'nin batısında devam eden kazılar tamamlanmıştır. Böylelikle MÖ 16 yy'ın ikinci yarısında, Anadolu'da daha önce görülmemiş düzgün ve simetrik bir şekilde planlı olarak yapılan, aynı oda düzenine sahip modüllerden oluşan üç yapı, tamamen açığa çıkartılmıştır. Farklı evrelere sahip ve uzun bir dönem içerisinde kullanılmış olan bu mahalle, topografik bakımdan çukur olan bir alanda kurulmuştur. Bu yapıların, MÖ 17. yy veya 16. yy'ın ilk yarısına kadar, burada oluşan göletten kaynaklı kalın bir erozyon ve moloz tabakasının üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu erozyon molozunun içerisinde, Yukarı Şehir'in daha üst taraflarından gelmiş seramik malzemeler arasında, Karum Dönemi'nin geç safhalarına ait bir damga mühür de bulunmuştur. Bu buluntulara dayanarak Boğazköy'ün Yukarı Şehir'in batı kısmında MÖ 18. yy'ın son çeyreğine ait ancak fonksiyonu net olarak belli olmayan bir kullanımın olduğu da söylenebilmektedir.

Yukarı Şehrin batı kısmında Sarıkale ile Yenice kale arasında yer alan ve Orta Plato olarak adlandırılan ikinci kazı alanında 2008-2009 sezonlarında, daha önce kısmen açığa çıkartılan Hitit Dönemi'ne ait büyük bir yapının tamamı gün ışığına çıkartılmıştır. Yapı özellikleri tipik Hitit Dönemi konut mimarisiyle oldukça benzer olan bu yapının, büyük bir konut olduğu, 2009 sezonunda yapılan çalışmalarda tamamının açığa çıkartılmasıyla anlaşılmıştır. Ancak yapının daha önceki örneklerle karşı düzgün kare planlı olarak tasarlanması, beklenmedik bir yeniliktir. Binanın büyüklüğü, içinde bulunan 15. yy'a ait iki farklı kralın mühürlerini taşıyan yazılı belge ve bullalar, özellikle

Boğazköy/Hattuša – Orta Plato Hava Fotoğrafı, Kuzey Alt Tarafta

güneyindeki odalarda ele geçen ünik buluntular göz önünde tutulduğunda, yapının Hitit toplumunun ileri gelenlerinden birinin malikânesi olduğu 2008 sezonunun sonunda düşünülmüştür. Bu düşünce, 2009 yılındaki kazıların neticeleriyle beklenmedik bir şekilde doğrulanmıştır. Hitit askeri hiyerarşisinin en yüksek komutanlarından biri olan *MEŞEDİ* birliklerinin (kralın muhafızları) komutanına yazılmış bir mektubun yapı içerisinde bulunması, bu konağın söz konusu görevi yürüten kişiye ait olduğuna işaret etmektedir. Böylece ilk kez Hitit toplumunda elit tabakadan bir kişinin mekânı, şehir içerisinde tespit edilmiştir. Aynı zamanda binada bulunan ve sadece tüketimle ilgili olan seramik envanteri sayesinde, verilen davetlerle ve yapılan törenlerle ilgili, ilk kez çivi yazılı metinler dışında somut kanıtlar da elde edilmiştir.

Yukarı Şehrin batı kısmında kazı çalışmalarının tamamlanmasıyla birlikte, kazılara 2009 yılından itibaren 30 yıllık bir aradan sonra Aşağı Şehir'de devam

Boğazköy/Hattuša – Orta Platoda Bulunan Seramik Envanteri

Boğazköy/Hattuša – Aşağı Şehir, Doğu Açma, Kuzey Alt Tarafta

Boğazköy/Hattuša – Poternli Surda Kapı, Kuzey Alt Tarafta

edilmiştir. Son yıllarda elde edilen bulgular ışığında yeniden yorumlanan şehrin, Hitit Dönemi gelişmesi ile ilgili sonuçlarının, Aşağı Şehir'deki yeni sonuçlarla karşılaştırılması amacıyla, kazıların burada sürdürülmesine karar verilmiş ve geniş bir alanda çalışmalara başlanmıştır. Çalışma alanı, Kesikkaya'nın batısında, eski kazı alanlarının güneyi ile poternli sur arasında yer almaktadır. Sezon sonunda, bir birine yakın üç açmada önemli mimari kalıntılar açığa çıkarılmış ve bu alanda yoğun bir kullanım olduğu anlaşılmıştır. Geç Antik Dönem'de mezarlık olarak kullanılan alanda, MÖ 2. bini kapsayan Hitit Dönemi'ne ait en az 2 mimari tabaka tespit edilmiştir. Doğudaki açmada söz konusu tabakaların geç olanı, geniş olarak kazılmış ve bir yapı tüm olarak açığa çıkartılmıştır. Bu yapı içerisinde bulunan seramikler ve botanik örnekleri incelendiğinde, yapının daha net tarihlendirmesi yapılabilecektir.

Batıdaki açmada ise bu iki Hitit tabakasının altında yangınla tahrip edilmiş Karum Dönemi'ne ait bir yapıya ulaşılmıştır ve bu yapının bir kısmı açığa çıkarılmıştır. Henüz işlevi ve planı net olarak anlaşılamayan bu yapı Hitit tabakaları tarafından tahrip edilmiş ve kısmen yeniden kullanılmıştır. Bu yapı, içerisinde bulunan çivi yazılı tabletin verdiği ilk sonuçlara göre Kültepe-Karum Ib Dönemi'ne tarihlendirilebilmektedir. Geçirdiği tahribata rağmen bu yapıda çivi yazılı tabletin yanısıra son derece iyi durumda olan pek çok küçük buluntuya da rastlanılmıştır. Bu buluntular içerisinde iki parça halinde bulunan pişmiş topraktan bir aslan, bir mimari model ve yine pişmiş topraktan bir insan figürin, yapının taşıdığı önemi göstermektedir.

Ayrıca bu seneki çalışmalarda bir kısmı tümlenebilmiş Karum Dönemi'ne ait seramik buluntular ve açığa çıkarılan tabanlardan alınan örnekler de, ileride yapılacak çalışmalarda yapının fonksiyonunun ve tarihinin daha iyi anlaşılmasında yardımcı olacak bulgular arasındadır. Bu alandaki mimari ve seramik buluntular sayesinde alanın stratigrafisi net bir şekilde takip edilebilmektedir. Bu buluntuların ışığında ilk sonuç olarak, Boğazköy'deki Karum Dönemi şehrinin 1930'lu yılların neticeleri ışığında tahmin edilenden çok daha geniş ve güneye doğru uzanan bir alanı kapsadığı söylenebilir.

Bahsedilen açmaların güneyinde poternli surun üzerinde üçüncü bir kazı alanı belirlenmiş ve geniş bir alanda sur üzerindeki çalışmalara başlanılmıştır. Sur yapısının hemen üzerinde açığa çıkartılan geç dönemlere ait mezarlar ve buluntuları, ilerleyen dönemlerde incelemeleri tamamlandığında şehrin bu dönemlerine ait yeni bilgiler elde etmemizi sağlayacaktır. Bu mezarlar ve sura ait taş molozunun altında, daha önceki araştırmalarla bilinen Hitit Dönemi tipik sandık sur planının tüm özelliklerini gösteren surun bir bölümü açığa çıkartılmıştır. Güneydoğuya doğru takip edilen sur yapısında, iki kulenin arasında basit bir şehir kapısı da tespit edilmiştir. Bir tanesi *in situ* durumda iki söve taşı bulunan kapı, plan itibarıyla Hitit şehrinde görülen diğer sur kapılarıyla aynı plana sahip olsa da yapı, şekil itibarıyla daha basit inşa edilmiştir. Aşağı ile Yukarı Şehir arasında uzun yıllar belli olmayan trafiğin nasıl bağlandığı sorusuna, bu çalışmalar sonunda cevap verilebilmektedir.

Uzun yıllardan sonra Aşağı Şehir'deki kazılara yeni başlanılmış olmasına rağmen, ilk çalışmalarla elde ettiğimiz sonuçlar, Hitit başkentinin erken tarihi hakkında daha çok yeni bilgi edineceğimizi göstermektedir. Aynı zamanda kazıları 30 sene önce tamamlanmış alanların tarihlendirilmesi, mahallenin tüm olarak planlanması, gelişimi ve kullanımı hakkında da elde edilen yeni bilgiler ışığında, şehrin bu kısmıyla ilgili mevcut önemli sorulara yanıt bulunacağı düşünülmektedir.

Andreas Schachner

Doğu Likya – Batı Pamfilya Epigrafik–Tarihî Coğrafi Yüzey Araştırmaları Projesi Çalışmaları 2009

Antalya İli Merkez, Elmalı, Korkuteli, Kemer ve Kumluca ilçelerinde, 1990 yılından bu yana, Avusturya Bilimler Akademisi Küçükasya Komisyonu'nun finans desteğiyle uygulamakta olduğumuz projeye ilişkin çalışmalara 2009 yılında da devam edilmiştir. Yüzey araştırmalarına Bakanlık Temsilcisi olarak Hüda-verdi Benzer (İzmir); Proje Asistanları olarak ise, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı Araştırma Görevlileri Dr. Filiz Cluzeau, Dr. Hüseyin Sami Öztürk ve Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Yüksek Lisans öğrencisi Zeynep Özsağlam-Mutlu katılarak, özverili gayretleriyle, çalışmalara önemli katkılar sağlamışlardır.

Çalışma alanları ve dokümantasyonu yapılan yeni buluntuların (Env. No. 910–964) dağılımı şöyledir:

- Gagai:
 - 4 mezar yazıtı.
- Gagai/Olympos arasındaki sınır bölgesi:
 - 1 mezar yazıtı.
- Karaağaç Mevkii (Rhodiapolis'in ca. 15 km kuzey-kuzeydoğusunda bir Apollon Kült Alanı):
 - Apollon'a 5 adet adak.
- Olympos (Egemenlik Alanı): Musa Dağı:
 - Gephyra 1 (2004) 53-65'e düzeltme ve ekleme.
 - Birçok kişiye ait bir mezarın yazıtı.
- Phaselis (Egemenlik Alanı): Mnara/Kavakdağı:
 - İmparatoriçe Messalina (ve muhtemelen İmparator Claudius) onuruna dikilmiş bir anıtın yazıtı.
 - 2 onur yazıtı.

- Rhodiapolis (Kazı Başkanı Prof. İsa Kızıgut'un daveti üzerine):
 - Hekim ve Rahip II. Herakleitos tarafından yaptırılan Asklepios-Hygeia tapınağının bina yazıtı (TAM 906, Env. No. 860 ve yeni bulunan bir fragmana göre revizyon).
 - Lykiarkhes II. Entemos tarafından yaptırılan hamamın bina yazıtı (MS II. yy'ın 2. yarısı).
 - Zeus'a bir adak (muhtemelen MS II. yy).
 - Geç Hellenistik Çağ'a ait bir onur yazıtı (muhtemelen MÖ I. yy).
 - Bir agonothetes'in onuruna dikilmiş anıtın yazıtı.
 - Hz. İsa'ya bir aklamasyon.
 - Kutsal ekmek damgası.
 - Herakleitos yazıtına (Env. No. 767) ait 2 yeni fragman.
 - Yazıtlı kab altlıklarına ait 14 fragman (muhtemelen MS 5.-6. yy).
 - Yazıtlı bir tabak fragmanı.
 - Hellenistik bir mezar yazıtına ait fragman.
 - 2009 yılı kazısında bulunmuş 9 adet başka fragman.

Bülent İplikçioğlu

Filyos-Tios Kazı Çalışmaları - 2009

2009 yılı, Filyos-Tios Kazısı T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletme Merkezi Müdürlüğü'nün, T.C. Zonguldak Valiliği Özel İdare Müdürlüğü ile T.C. Trakya Üniversitesi tarafından desteklenmiştir. Kazı ekibi Prof. Dr. Sümer Atasoy'un başkanlığında, 9 uzman ve 15 öğrenciden oluşmuştur. 2009 kazı çalışmaları akropolis ve tiyatronun doğusunda olmak üzere iki sektörde yürütülmüştür.

I. Akropolis Çalışmaları:

A) Tapınak:

Kuzey-güney doğrultulu tapınağın güney ve batı kenarlarının çalışmalarına devam edilmiş, kuzey ve doğu kenarların tamamı ortaya çıkartılmıştır. Yapının ölçülerinin 14.50 m (kuzey), 15.70 m (güney), 23.70 m (batı), 23.50 m (doğu) olduğu anlaşılmıştır. Doğu kenarın, dış bloklarının profilli kireçtaşından olduğu gözlemlenmiştir. Yapının kuzey kenarına, kuzey-güney doğrultulu ve doğu kenarına doğu-batı doğrultulu olarak eklenmiş düzensiz, farklı cins ve büyüklükte taşlardan Bizans Dönemi'ne ait duvarlar tespit edilmiştir. Tapınak kazısı Dr. Eser Kortanoğlu sorumluluğunda yapılmıştır.

Filyos-Tios – Akropolis

B) Kilise:

Doğu-Batı doğrultulu kilise, ana mekânı oluşturan *naos*, batısında bulunan *narteks* ve güneyinde bulunan *pastophorion* hücresi olmak üzere üç mekândan oluşmaktadır. Kilisenin ana bölümünü oluşturan naos, 16.30 x 7.20 m ölçülerine sahiptir. Üçü batıda, nartekse geçişi sağlayan ve biri güneyde pastophorion hücresine geçişi sağlayan dört adet kapı bulunmaktadır. Naosun doğu kısmını dışarıdan beşgen, içerden yarım daire şekline sahip apsis oluşturmaktadır. Kuzey, doğu (apsis) ve güney iç duvarlarda yer yer kırmızı, yeşil, sarı ve siyah renkte yapılmış fresk parçaları kalmıştır. Korunagelen fresklerden anlaşıldığı kadarıyla bitkisel ve geometrik bezemeler kullanılmıştır. Naosun kuzey-batı ve güney batı köşelerinde iki adet mezar tespit edilmiştir. 4.66 x 8.57 m ölçülerindeki narteksin, zemininde dördü çocuk, toplam altı mezar tespit edilmiştir. Naosun güneydoğusunda bulunan pastophorion hücresi, 3.00 m genişliğe sahiptir. Kırmızı, yeşil, sarı ve siyah renkli fresklerle bezenmiştir. Mekânın zemini değişik ölçülerde plaka taşlarla döşenmiştir. Kilise, mimari, fresk ve mezar buluntular ışığında MS 10-12 yy'a tarihlenmektedir. Kilise kazısı Yrd. Doç. Dr. Özkan Ertuğrul sorumluluğunda yapılmıştır.

C) Sondaj:

2007 yılında Akropolis'in doğusunda açılan sondajın batısında bir diğeri açılmıştır. 2007 yılında tespit edilen kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu duvarın batısında ve ona paralel, kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu iki duvar daha tespit edilmiştir. Toprak harç kullanılarak, kesme taşlarla yapılan duvarlardan doğudaki 93 cm, kuzeydoğu'da 67 cm güneybatıda ise 93 cm genişliğinde sahiptir. Sondajın kuzeybatısında başlayarak güneydoğuya doğru devam eden 97 cm genişliğinde düzensiz harçlı ile yapılmış bir duvar temeline rastlanmıştır. Duvarların temel seviyesinde Klasik ve Hellenistik Dönemlere ait seramik parçaları tespit edilmiştir. Sondaj'daki çalışmalar Arş. Gör. Ergün Karaca sorumluluğunda yapılmıştır.

II. Tiyatro'nun Güneydoğusundaki Çalışma:

Filyos Beldesi'ne Çaycuma yönünden gelen asfalt yolun genişletilmesi düşünülen bölümünde 4 araştırma sondajı açılmıştır. Toplam 60 x 10 m ölçüsünde kazılan bu alanda, pişmiş toprak künklerden oluşan ve Geç Roma Dönemi'ne tarihlenen su kanalının 10 m'lik kısmı ortaya çıkartılmıştır. Su künkleri sağlam olmayıp tamamen kırık ve parçalanmış bir durumdadır. Kırılmış durumdaki künk hattı haricinde mimari bir kalıntı tespit edilmemiş; Roma Dönemi'ne ait bronz sikkeler, topuzsuz kemik bir iğne ile bol miktarda seramik parçası ve tüm kandiller ele geçirilmiştir. Bu sektördeki kazı Yrd. Doç. Dr. Şahin Yıldırım sorumluluğunda yapılmıştır.

Ergün Karaca

Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik Höyük Kazıları – 2009

Avrupa'da Neolitik yaşam biçimine nasıl geçildiği konusu oldukça tartışılmaktadır. Son yıllarda gerek arkeolojik gerekse modern ve eski DNA araştırmaları Avrupa'da Neolitik yaşam biçiminin başlangıcında Anadolu'nun etkisi olduğunu, bazen göç bazen de etkileşim sonucu Neolitik öğelerin Anadolu'dan Güneydoğu Avrupa'ya aktarıldığını göstermiştir. Özellikle mtDNA ve Y-kromozomuna ait genetik marker bölgelerinin karşılaştırmasına dayanan araştırmalar, var olan göçün ve etkileşimin deniz yolu ile adalar üzerinden olduğu savını güçlendirmiştir. Batı Anadolu kıyılarına yakın adalarda şimdiye kadar Neolitik Çağ'ın erken evrelerine ait (yaklaşık MÖ 6500-6000) bir yerleşim yeri bulunamamıştı. Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik Höyük Doğu Ege Adalarında şimdiye kadar saptanan en erken Neolitik yerleşmedir. İlk olarak 1998 yılında Savaş Harmankaya tarafından yapılan yüzey araştırmaları sırasında saptanan Uğurlu-Zeytinlik Höyük, 2009 yılından başlayarak Trakya

Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü adına kazılmaya başlanmıştır.

Uğurlu-Zeytinlik yaklaşık 250 x 200 m boyutlarında yayvan bir höyüktür. Gökçeada'nın güneybatısında, Uğurlu Köyü'nün 1 km kuzeyinde, İsa Tepesi'nin eteklerinde yer alır. Gökçeada Merkez'e giden ana yol yerleşimi ikiye bölmüştür. Ayrıca DSİ tarafından su boruları döşenmesi sırasında höyük, ortasından yaklaşık 1,5 m kazılarak tahrip edilmiştir. 2009 yılı kazı sezonunda höyüğün detaylı topografyası çıkartıldıktan sonra, 9300 m²'lik kesiminde sistematik yüzey toplaması gerçekleştirilmiştir. Höyüğü kesen yolun doğu ve batısında iki ayrı sektör halinde 10x10 m'lik 93 kareden oluşan toplama birimleri içerisinde toplam 21202 çanak çömlek parçası, 9860 yontma taş, 566 sürtme taş ve 1000'e yakın deniz kabuğu ile hayvan kemikleri toplanmıştır. Sistematik yüzey toplaması sonucunda, biri mermerden olmak üzere 5 adet figürin parçası ile 35 adet cilalı taş balta ve kesimler, taştan bilezik ve boncuklar ile deniz kabuğundan bilezikler bulunmuştur.

Höyük yüzeyinde Kalkolitik Çağ'a (Kıta Yunanistan ve Ege Adalarına göre Geç Neolitik Çağ) ait malzeme yoğunluktadır ve genelde Batı Anadolu Kumtepe IA-Beşiktepe Kültürü ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca Samos Tigani yerleşmesinin I-III. tabakaları ve Chios Emporio yerleşmesinin X-VIII. tabakaları ile de benzerlikler vardır. Diğer yandan Trakya'da Makri yerleşmesinin II. tabakasında bulunan malzemeler de Uğurlu Zeytinlik Höyük'te ele geçmiştir. Ayrıca

sadece adaya özgü form ve bezemelerden oluşan farklı, yerel bir malzeme grubu da vardır. Hem Batı Anadolu ve Adalar ile hem de Trakya ile etki-leşim içinde olan yerel özellikleri ağır basan bir Kalkolitik Çağ yerleşiminden söz edebiliriz.

Neolitik Çağ'a (Kıta Yunanistan ve Ege Adalarına göre Erken Neolitik Çağ) ait buluntular höyüğün en batı ve en

doğu ucundaki toplama birimlerinden ele geçmiştir. Neolitik malzeme Batı Anadolu'da yaklaşık MÖ 6000 yıllarına tarihlendirilen kırmızı astarlı ve açık "S" kıvrımlı formlar, tüp biçimimi tutamaklarla karakterize edilen malzemenin benzeridir.

2009 kazı sezonunda höyüğü kesen yolun her iki tarafında, yüzey buluntularına göre Neolitik ve Kalkolitik Çağ malzemelerinin en yoğun olduğu iki açmada çalışılmıştır. Batı'daki P5 nolu açmada yaklaşık 5x5 m'lik bir alanda büyük taş bloklardan oluşturulmuş, yuvarlak görünüm veren bir mimari yapı ve bir ışık yeri ortaya çıkartılmıştır. Işık yeri ile bağlantılı 30 adet işlenmiş kemik ve cilalı taş balta ile büyük öğütme taşları bulunmuştur. Kemik aletler bız ve mablaklar'dan oluşmaktadır. Ele geçen çanak çömlekler arasında üzerleri spiral desenli kapak formları ile dört ayaklı, kulak tipi tutamakları olan üzerleri bezemeli kaplar adaya özgüdür. Bunun yanında mahmuzlu ve düğme biçimli kulplar hem Kumtepe IA-Beşiktepe Kültüründen hem de Balkanların Karanovo III-IV Kültüründen bilinmektedir. Batı Anadolu ve Adalar için dönemin karakteristik açık bezemeli çanak çömlekleri yüzeyde bulunduğu halde kazılan alanlarda ele geçmemiştir.

Yolun doğu kısmındaki 10x5 m'lik ikinci açmada yüzeyin hemen alt seviyesinden başlayarak mimari öğeler ortaya çıkartılmıştır. Doğu-Batı istikametinde uzanan iki sıra taştan yapılmış bir duvar bulunmuştur. Duvara yaslanan sarı renkte bir taban vardır. Batı kısmı kısmen tahrip olmuş duvar yaklaşık 8 m uzunluğundadır ve kuzeye yönelerek devam etmektedir. Duvarın dönüş yaptığı kısımda tavanı taşıması için taşlardan oluşturulmuş, yaklaşık 80 cm çapında ahşap direk yeri bulunmuştur. Mimari ile bağlantılı gelen malzeme farklıdır. İçlerinde adeta kapların yüzeyine kabartma bezeme gibi yapılan uzun dik yerleştirilmiş tutamaklı, koyu yüzlü çanak çömlekler ilginçtir. Neolitik çağın tipik tüp delikli tutamaklarını hatırlatsalar da onlardan farklıdırlar. Bezeme olarak hem sıg oluk bezeme hem de impresso bezeme görülür. Beyaz dolgulu çizgilerle bezenmiş kutular ve dört ayaklı kaplar da vardır. Kesin olmamakla birlikte ele geçen malzeme Uğurlu-Zeytinlik höyük için Kalkolitik'e geçiş (Kıta Yunanistan ve Ege Adaları için Orta Neolitik ile çağdaş) süreci içinde değerlendirilebilir.

Figürinler, Uğurlu-Zeytinlik Höyüğün en ilginç buluntu topluluğunu oluşturmaktadır. 6 farklı figürin örneği saptanmıştır ve hepsi geniş kalçalı, kadın figürinleridir. Bir kol omuz üzerinde, diğer kol ise bacak arasında yapılan figürinlerin benzerlerine Trakya'da Marki yerleşmesinde rastlanır. Gene Balkanların erken Cucuteni figürinlerini hatırlatan oturur vaziyette betimlenmiş, geniş kalçalı kadın figürinleri de vardır.

Gökçeada – Mermer
Figürin Başı

Bu figürinlerin yanında ayrıca adaya özgü, vücutları düz olarak yapılmış, göğüsleri çizgi ile gösterilmiş, şişkin karınlı figürinler de çok sayıda ele geçmiştir. Bu tip figürinler “sokma başlı” olarak yapılmışlardır ve ele geçen bir örnekten yola çıkarak başlarının deniz kabuğundan yapılarak gövde içerisine açılmış oyuğa monte edildikleri anlaşılmıştır. Mermerden yapılmış, Anadolu örneklerini hatırlatan silindirik bir figürin başı üniktir. Buluntu toplulukları arasında ayrıca çok sayıdaki deniz kabuğundan bilezikler, taş kap parçaları ile cilalı taş balta ve keskiner sayılabilir. Gene ilginç bir buluntu türü de az sayıda yüzeyden ele geçen obsidiyen aletlerdir.

İlk kazı sezonunda ele geçen buluntular adanın Erken Neolitik Çağda Anadolu ile kültürel bağlarının olduğunu gösterse de daha sonra hem Trakya hem de Doğu Ege Adalarındaki yerleşmelerle paralellikler göze çarpmakta, diğer yandan adanın kendine özgü bir yapılanmasının da olduğu görülmektedir.

Burçin Erdoğan

Güvercinkayası Kazısı – 2009

Orta Kalkolitik Çağ’a (kal. C14 MÖ 5200-4750) tarihlenen Güvercinkayası’nda (Çatalı, Gülağaç-Aksaray) 2009 kazısı ve çevre araştırmaları, iki haftalık hazırlık çalışmaları sonrasında, 1 Ağustos-14 Eylül 2009 tarihleri arasında sürdürülmüştür. Sayın Ali Akyıldız (Konya Müzesi Müdürlüğü Uzmanı) ve Sayın Ali Haydar Atalar (Konya Ereğli Müzesi Müdürlüğü Uzmanı), dönüşümlü olarak kazı çalışmalarımıza bakanlık temsilcilerimiz olarak katılmışlardır. Araştırmaların ana giderleri her yıl olduğu gibi, bu dönem de İstanbul Üniversitesi (İÜ) Rektörlüğü BAP Koordinasyon Birimi tarafından karşılanmıştır. Bakanlığımız ve DÖSİMM’den parça parça gönderilen ödeneklerle, ± 95 m² boyutlarında ikinci bir kazı kamp evi binasının inşaatı tamamlanmıştır. Mercedes-Benz Türk A.Ş. (Aksaray Kamyon), 2009 yazında da gıda ve malzeme yardımı desteğini aksatmadan sürdürmüştür.

Güvercinkayası kazısına paralel olarak, kullanılabilir çevre araştırmalarımız kapsamında Zoolog Yrd. Doç. Dr. Selçuk Altınsaçlı ve İÜ Zooloji Bölümü Uzmanı Songül Altınsaçlı, 24-27 Temmuz tarihleri arasında, çevresinde çok sayıda tarihöncesi yerleşmesinin bulunduğu, Melendiz’in en önemli yan kolu ve tatlı su kaynağı olan Karasu Kaynak Zonu ve çevresinde, “Kayı ve Balıklı Göllerin ve Bu Göllerin Çevresinde Yaşayan Bitki ve Hayvan Türlerinin Saptanmasına Yönelik Ön Rapor” başlıklı bir araştırma gerçekleştirmişlerdir.

Güvercinkayası – 2009 Kazı Alanları

İkinci çerçeve programıysa, ilki 19-21 Ağustos 2008 tarihleri arasında kazı evimizin bulunduğu Demirci Kasabası’nda yürütülen, bu yıl da 5-7 Ağustos tarihleri arasında Gülağaç İlçe merkezinde ilk öğretime yönelik olarak yapılan, yaklaşık 110 öğrencinin katıldığı “Kültürel ve Doğal Çevremiz 2009 Yaz Şenliği” etkinliğidir. Etkinliğin projesi, ekip üyelerimizden Fatma Karamısır tarafından hazırlanarak yürütülmüştür. Gülağaç İlçesi Kaymakamlığı, Gülağaç Halk Eğitim Müdürlüğü, okul müdürleri ve öğretmenlerinin desteğinde sürdürülen çalışmaya, İÜ ve Cerrahpaşa Tıp Fakülteleri’nden beş Halk Sağlığı Anabilim Dalı öğrencisi de destek vermiştir.

Güvercinkayası 2009 kazısına paralel olarak yürütülen üçüncü çerçeve programıysa, bölgede giderek kaybolmağa yüz tutan geleneksel köy mimarisıyla ilgili röleve çalışmalarının devamıdır. Bu çalışmanın programı, bu yıl da kazı evimizde bir süre misafir edilen Tepecik-Çiftlik (Niğde) Kazısı ekip üyesi Yük. Müh. W. Schnuchel (Karlsruhe Üniversitesi Mimarlık Tarihi Uzmanı) tarafından belirlenmiş, yardımcısı A. Kampelmann, ekip üyelerimizden H. Canol, Ü. Cengiz ve V. İndere’nin katılımıyla, Demirci Kasabası ve Çiftlik (Niğde) İlçesi sınırları içinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Güvercinkayası’nın yanısıra diğer tarihöncesi yerleşme mimarisi ile yörenin geleneksel mimari arasındaki olası benzerlikleri –tasarım, malzeme ve uygulamaları– saptamaktır. Çalışma önümüzdeki yıllarda da sürdürülecektir.

Dördüncü çerçeve programıysa, çanak çömlek kullanımıyla ilgilidir. Bu yıl gerçekleştirilen programın önemli ayağını Demirci Kasabası, Gülağaç İlçesi ve Çatalı Köyünde gerçekleştirilen sözlü ve yazılı anket çalışmaları oluşturmuştur. Bu bağlamda, yöre halkı tarafından kullanılan, daha çok boyunlu çömlekler ve testi formlarını yansıtan çanak çömleklerin çizimleri

yapılıp kullanım alanlarıyla birlikte depolama kapasiteleri ölçülmüştür. Anket çalışmaları, yerinde belgeleme ve malzeme çizimleri, ekip üyelerimiz P. Çaylı ve I. Demirtaş tarafından yürütülmüştür.

Beşinci çerçeve programıysa etnoarkeoloji temelli, kullanılabilir çevre kapsamında gene aynı ekibin yönettiği, yöresel sele sepet yapımına yöneliktir. Gülağaç İlçesi ve yöresinde, sele sepet yapımı, anneden kıza aktarılan, kadınlara özgü bir uğraştır. Sentetik malzemelerin yaygınlaşmasına kadar belirli bir teknikte ve değişik boyutlarda üretilip, daha çok mutfak, kiler ve samanlıklarda zahire ve ürünlerin depolanmasında kullanılmıştır. Silindir biçimi bu seleler yalın, ya da üzerine renkli kumaşlarla işlenen geometrik desenlidir. Her desenin kendine has bir adı bulunmaktadır. Geleneksel sele sepet yapımının ana malzemesi olan saz türlerinin Karasu Kaynak Zonu çevresinde hasadından üretimlerine kadar geçen süreç, adım adım belgelenmiş, günümüze değin ulaşabilen eski örnekler elden geldiğince konut konut gezilerek saptanmış, fotoğraflanmış ve çizimleri yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları, Güvercinkayası konut mimarisinin ürün depolama kapasitelerinin hesaplanarak modellenmesinde ve ileride kurulması öngörülen bir açık hava müzesinin sergileme konseptinde yol gösterici olabilecektir.

Kazı kamp evinde bir süre misafir edilen, Prehistorya Anabilim Dalımız doktora öğrencilerinden B. Doğan, değişik tokuş sistemleri, üniversitemiz Sosyoloji Bölümü Arş. Gör. S. Sezgin Güvercinkayası Kazısı'nın çevre halkı üzerindeki etkileri, A. Hacı (İstanbul Arkeoloji Müzeleri Uzmanı), "Güvercinkayası: Prehistorik Kültür Mirası, Alan Yönetimi ve Yönetim Planlarının

Hazırlanması" konulu yüksek lisans tezi çalışması, bir diğer yüksek lisans öğrencisi B. Açıktepe ise Trakya Bölgesi'nde tarihöncesi çanak çömlek üzerinde saptanan hasır ve sepet izleriyle karşılaştırmalarda kullanmak üzere, geleneksel sele sepet örnekleri konularında incelemelerde bulunmuşlardır.

Kazımızı ziyaret eden, Buffalo Üniversitesi uzmanlarından Dr H. Blitzer, öğrencilerimize Girit Adası'nda bulunan bazı bitki türlerinin, tarihöncesinde de olası kullanım alanları konulu etnoarkeoloji çıkışlı bir konferans vermiştir. Ekip üyelerimizden Dr. I. Pavlu, kazı evimize iki günlük bir ziyaret gerçekleştirerek son bulunan öğütme taşları üzerine bu konuda uzmanlaşmak isteyen öğrencilerimizden R. Üske'yle çalışmıştır.

Genel temizliğin ardından başlatılan arazi çalışmaları aşağı yerleşmede 5-6 G-H, yukarı yerleşmede 7-8 G ve 7-8 F açmalarında yoğunlaştırılmış ve 9 F plânkaresinin ilâvesiyle genişletilmiştir. Güvercinkayası 2009 Kazısı'ndan elde edilen en önemli sonuç, yukarı yerleşmeyi aşağı yerleşmeden iç kale savunma sisteminin, günümüze kadar ulaşabilen kadarıyla ve eksiksiz açığa çıkarılmasıdır. İç kale duvarı önündeki yamaç akıntısının altından gelen konut kalıntılarının ise, umulandan çok daha iyi durumda kuzey ve batı yönlerinde ilerlemesi, aşağı yerleşmenin boyutlarının bu yönlerde giderek genişleyeceğine işaret etmektedir.

1996 yılından beri araştırmaları kesintisiz sürdüren Güvercinkayası, şimdilik kaydıyla kentleşme öncesinde Orta Anadolu topluluklarının nasıl bir devrim geçirdikleri belgeleyen, Yakın Doğu'nun bu denli geniş çapta ortaya çıkarılmış tek yerleşmesidir. Kazıların ileriki yıllarda da sürdürülmesinin, daha pek çok önemli noktayı aydınlatmada yardımcı olacağı da kesindir. Tek sorunumuz, son beş yıldır düşük olan baraj gölü su seviyesinin, yoğun yağış nedeniyle büyük bir yükseliş göstererek, özellikle etekte bulunan kazı alanlarımızı yeniden tehdit etmesidir.

Sevil Gülçur – Pınar Çaylı – I. Demirtaş

Ilısu Barajı İnşaat Sahası Kurtarma Kazıları – 2009

"Ilısu Barajı ve HES Projesi Etkileşim Alanında Kalan Kültür Varlıklarının Belgelenmesi ve Kurtarılmasına Yönelik Çalışmalar" kapsamında Ilısu Barajı İnşaat sahasında 2008 yılında yüzey araştırmaları yapılmış, bu çalışmalara ilişkin sonuçlar çeşitli dergilerde kamu oyuna ve bilim dünyasına sunulmuştur: A. Tuba Ökse, "Ilısu Baraj Bendi ve İnşaat Alanı Yüzey Araştırmaları" *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü-Haberler* 26, Mayıs 2008: 23-25; Ökse,

Güvercinkayası – Kuzey Mezopotamya Gelenekli Kemikten Damga Mühür

Ilısu Barajı – Zeviya Tivilki (Kumru Tarlası) Mevkiinde Açığa Çıkartılan Demirçağ Yapı Kompleksi

Ilısu Barajı – Ilısu Höyüğü'nde Açığa Çıkartılan Ortaçağ Yapı Temelleri ve Maden Ergitme Fırınları

A.T. – A. Görmüş – E. Atay – S. Torpil, “Works Aimed at Researching the Archaeological Potential of the Region Affected by the Ilısu Dam in Turkey” *Antiquity* 82, No. 317, September 2008: <http://www.antiquity.ac.uk/ProjGall/okse2/index.html>; Ökse, A.T., “Ilısu Barajı ve HES Projesi Etki Alanında Kalan Bölgenin Arkeolojik Potansiyelinin Araştırılmasına Yönelik Çalışmalar” *Aktüel Arkeoloji* 7, Temmuz 2008: 28-29; Ökse, A.T. – Ahmet Görmüş – E. Atay – Y. Muluk – M. Eroğlu – S. Torpil – A. A. Bayraktar – Y. Tan – N. Bakla-Atlı – L. Astruc – N. Kayacan “Ilısu Barajı İnşaat Sahası Yüzey Araştırmasında Belirlenen Arkeolojik Alanlar” *TÜBA-Kültür Envanteri Dergisi* (Baskıda); Ökse, A.T. – E. Atay – M. Eroğlu – Y. Tan, “Yukarı Dicle Havzasının Mardin ile Şırnak Arasında Kalan Bölümünün Tunç Çağları ve Demir Çağları Kültürel Yapısı” *TÜBA-AR* (Baskıda).

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından, Ilısu Barajı şantiye alanı içerisinde kalan beş alanda kurtarma kazıları yapılması istenmiştir. Bunlar arasında, DSİ yerleşkesinin kurulması planlanan alanda yer alan “Zeviya Tivilki” (Kumru Tarlası) ile üzerine Hidroelektrik santrali inşa edilmesi planlanan Ilısu Höyüğü’nde 23.02.2009 tarihinde Mardin Müze Müdürü Nihat Erdoğan başkanlığında kurtarma kazıları başlatılmıştır. Kazıların bilimsel sorumluluğu Kocaeli Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. A. Tuba Ökse, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Harun Taşkiran ile Mustafa Kemal Üniversitesi öğretim görevlisi Ahmet Görmüş tarafından üstlenilmiştir. Kazı çalışmalarını üstlenen, Erkan Atay başkanlığındaki deneyimli arkeologlardan oluşan ekip M. Eroğlu, A. Güneş, Y. Tan, A. A. Bayraktar, S. Torpil, A. Öncü, A. Yücel, B. Yücel, M. Boz, Y. Erdaş, V. Gürdil, H. Levent, Z. Hamioğlu ve B. Kaçmaz’dan oluşmaktadır.

Kazı alanlarının, kaldırılan tarım toprağı ile kazı toprağının biriktirileceği alanların, malzemenin korunacağı çadırın kurulacağı alanların ve çalışmaların sürdürüleceği prefabrik yapının düzenlenmesi ve gerekli malzemenin temin edilmesinden sonra her iki alanda kazılar 31.04.2009 tarihinde başlamış, kazı ekibi Ilısu Baraj yapımını üstlenen Nuro-Cengiz ortaklığı şantiyesinde konaklamış ve çalışmalarını sürdürmüştür.

Zeviya Tivilki (Kumru Tarlası):

Ana kaya üzerine kurulmuş tek tabakalı bir taş yapı açığa çıkartılmıştır. Kalınlığı 1 m olan ve tamamı ana kaya üzerine oturan taş duvarlara ait taş döküntü, tüm alanı kaplamış durumdadır. Yaklaşık 2565 m² alan kaplayan yapının 4 mekândan oluşan güney kanadını diğer bölümden ayıran bir koridor bulunmaktadır. Yapının kuzey bölümü küçük bir merkezi avlunun (?) çevresine dizilmiş 9 mekândan oluşmaktadır. Kompleksin kuzeydoğusuna eklenmiş ince uzun mekânlardan oluşan üçüncü bölümün depo olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Yapının güney batısında 159 m² alan kaplayan 2 mekânlı küçük bir ek bina bulunmaktadır. Yapının güney kanadının güneyinde taş duvarlı bir su kanalı ile kanalın güneyinde dairesel bir fırın (?) bulunmaktadır. Yapının kalın bir yığma taş duvar ile sınırlanan doğu kenarında çoğu çömler içine bırakılmış 21 adet mezar açığa çıkartılmıştır. Mezarlar yapının dış duvarının dış yüzüne yerleştirilmiştir. Mezarlara bırakılan toplam 69 adet demir bıçak, hançer, bilezik, fibula, boncuk, keski, kovanlı ok ve mızrak uçlarından ve 5 minyatür kaptan oluşan eşya, bölgedeki benzerlerine göre MÖ 8. yy’a tarihlenmektedir.

Tek tabakadan oluşan yapıda az sayıda küçük buluntu ele geçmiştir. Bunlar arasında taş havanlar ve havan ellerinin yanı sıra Yeni Assur stilinde üretilmiş 2 silindir mühür ve az sayıda pişmiş toprak kap parçaları bulunmaktadır. Yukarı Fırat ve Yukarı Dicle Havzalarından bilinen, bazıları yatay oluklarla

bezenmiş Erken Demir Çağı seramiği ile Yeni Assur dönemine ait çark yapımı günlük kaplara ait parçalar aynı mekânlarda bir arada ele geçmiştir. Erken Demir Çağı Yukarı Fırat Havzası'nda MÖ 1150-950, Orta Fırat Havzası'nda MÖ 1000-800 yıllarına tarihlenir. Yeni Assur standart seramiğine ait kap parçalarının benzerleri Kuzey Mezopotamya'da MÖ 8.-7. Yüzyıllara tarihlenmektedir. MÖ 9. yy'da II. Assurnasirpal'in bölgede yaptırdığı kabartmalara (Dicle Nehri kaynağında Birkleyn Mağaraları, Babil Köyü Steli ve Cudi Dağı Kabartmaları) göre, bölgede Yeni Assur hâkimiyeti bu dönemde başlamıştır. İki farklı döneme ait seramiklerin eşzamanlı olarak kullanılması, bu bölgede Erken Demir Çağı kültürünün Yeni Assur Dönemi'nde de devam ettiğini göstermiştir.

İlusu Höyüğü:

İlusu köyünün üzerine kurulduğu höyüğün kamulaştırılması tamamlanmış, doğu yamacındaki bahçelik alanlarında açılan sekiz açmada açığa çıkartılan mimari, alüvyon dolgusu üzerine kurulmuş Ortaçağ'a tarihlenen iki tabakalı yerleşime aittir. Taş ve kerpiç kullanılarak inşa edilmiş, ocakları bulunan konutların yanı sıra bir de körük yerleri bulunan olasılıkla maden ergitmede kullanılmış üç fırın ortaya çıkartılmıştır. Bu tabakalardan toplanan seramik arasında en yoğun grubu astarsız kaba çömleklere ait parçalar oluşturmaktadır. Ortaçağa tarihlenen açık yeşilimsi krem astarlı, yalın yüzeyli testi ve mataralara ait yoğun kulp ve gövde parçaları ile dışı yivli, kahverengi yüzeyli, yalın, islenmiş pişirme kapları yoğundur. Açık yeşilimsi krem renkli, yalın yüzeyli, ince hamurlu, üzeri baskı ve kabartma bezemeli parçalar MS 10.-11. yy'lara, Memluk Dönemi'ne tarihlenmektedir. Küçük buluntular arasında bir kandil, sekiz adet sikke, pipo parçaları, bol miktarda cam bilezik parçaları ve eserlerin yanı sıra pişmiş topraktan huni ve testilerin bulunduğu çok sayıda tüm kap açığa çıkarılmıştır. Diğer yandan çok sayıda demir iğne dikkati çekmektedir.

Zeviya Tivilki'de kazı çalışmaları tamamlanmıştır. İlusu Höyüğü'nde yüzey araştırmaları sırasında Neolitik Dönem'den itibaren yerleşildiği belirlenmiştir. Bu nedenle kazıların farklı yamaç alanlarında sürdürülmesi planlanmıştır. Nurol-Cengiz ortaklığının, kazı ekibinin şantiyede daha uzun süre kalmasını istememesi üzerine ekip, 13.09.2009 tarihinde kazılara ara vererek kazıdan elde edilen malzemeyi çalışmak ve dokümantasyonu tamamlamak üzere Mardin'e yerleşmiştir. Kazı ekibinin şantiye alanında konaklaması ve çalışmasını sağlayacak ortam sağlandıktan sonra İlusu Höyüğü'nde ve kazılması istenen diğer alanlarda çalışmaların sürdürülmesi planlanmıştır.

A. Tuba Ökse

Kastabala Antik Kenti Kazısı – 2009

Kastabala, Anadolu'nun güneydoğusunda Çukurova (Kilikia) olarak bilinen bölgede Osmaniye ilinin 12 km kuzey-kuzeybatısında, Cevdetiye-Karatepe yolu üzerinde, Kesmeburun, Bahçe ve Kazmaca Köylerinin ortasında, Ceyhan (Pyramos) Nehri'nin yakınlarında küçük bir ovaya hâkim kaya çıkıntısı üzerinde yükselen Ortaçağ kalesi çevresinde gelişen antik kenttir.

Kastabala-Hierapolis'in kaderini ve tarihini Kilikia bölgesi belirlemiştir. Pyramos'un suladığı tarım için elverişli verimli topraklarıyla bölgenin kaderine ortak olmuştur. Bölgeden elde edilen yüzey buluntuları MÖ 2. bin ile Roma İmparatorluk - Geç Roma Dönemleri arasında farklı dönemlere tarihlenmiştir. Çukurova'nın ve dolayısıyla Kastabala'nın MÖ 1. bin - Roma İmparatorluk Dönem arkeolojisi henüz yeterince araştırılmamıştır. Bölgede bugüne kadar sürdürülen yüzey araştırmaları ancak MÖ 1. yüzyıl ortalarında Seleukos hâkimiyetinin sona erdiği, Roma'nın etkisinin arttığı sonucunu ortaya koymuştur. Kastabala'nın MS 3. yy'da I. Hapur (MS 206) MS 4. yy'da ise Balbinos (MS 380) tarafından işgal edildiği bilinmektedir.

Kastabala'da arkeolojik kazı çalışmaları 2009 yılında ilk kez tarafımızdan başlatılmıştır. 2009 yılında gerçekleştirdiğimiz kazı ve sondaj çalışmalarından elde edilen bulgu ve buluntular kentin bugüne kadar bilinen tarihçesini değiştirmiştir. Kazı buluntuları Geç Neolitik-Erken Kalkolitik, MÖ 5. yy, MÖ 1-MS 1. yy, MS 2. yy, MS 4-6. yy, MS 13-15. yy'a tarihlenmiştir. Bu tespitler araştırmalarımızın ilerleyen dönemlerinde Kastabala ve bölge arkeolojisine dair eksik bilgileri tamamlayıcı bulgular vaad etmektedir.

Değerlendirmelerimiz ve araştırmalarımız kentin sınırlarının güneyde Ceyhan Nehri, kuzeyde Karatepe, batıda Kırmıtlı Kuş Cenneti arasında genişleyen verimli ovayı kapsadığını belgelemiştir. Sur ile çevrili kent merkezindeki yapılar kale tepesinin hâkim olduğu küçük bir vadinin kuzey, güney ve doğu yamaçlarında tespit edilmiştir. Jeofizik çalışmalarımız savunma sistemini bu yönde belirlememize yardımcı olmuştur. Kayalık doğal yükseltiler kuzeyde yerleşmenin doğal sınırını oluşturmuştur. Kentin kuzeybatısında, kalenin kuzeydoğu eteğinde kayaya açılan geçit batı ile doğu konut alanlarını birbirine bağlamaktadır. Antik kentin Roma İmparatorluk Dönemi'nde (MS 2. yy) sur duvarı ile çevrili olmadığı, ilk savunma sisteminin MS 4. yy sonlarında inşa edildiği düşünülmektedir.

Şehir plancılığı açısından sütunlu cadde yerleşmenin ana aksını belirlemektedir. Duvarlar ve tonozlar eğimli arazide düz teraslar elde edilmesini sağlamıştır. Yamaca oturtulan ızgara planlı kentte merkeziyetçi bir fikir ile kamu yapıları arazinin ortasına

*Kastabala – Sütunlu Cadde ve Kale, Batıdan Genel
(T. H. Zeyrek, 2009)*

yerleştirilmiştir. Tiyatro, hamam, dükkânlar, kuzey ve güney kiliseler bu plana uygun parsellerde inşa edilmiştir. Orta Çağ kalesi ise savunmaya elverişli kayalık bir tepe üzerinde yükselmektedir. Mevcut kamu yapılarının ilk yapı evresi Septimius Severus ve Severuslar Dönemi'ne tarihlenmektedir.

Kastabala antik kentinin genişlediği alanı doğu, kuzey ve güneyde çevreleyen engebeli kayalık yamaçlarda çok sayıda mezar yapısı ve kaya mezarı mevcuttur. Nekropollerde toprak gömü, farklı boyut ve tipte lahitler de tespit edilmiştir. Batıda anıt mezarlara ait kalıntılar tarım arazilerinin içerisinde yükselmektedir.

Düziçi'nin Karagedik Beldesi'ndeki kaynaklardan çıkan su Kastabala'nın temiz su ihtiyacını karşılamak için üstü açık kanallar ile taşınmıştır. Suyun Ceyhan'dan (Pyramos) ve vadiden geçirilmesinde basınçlı su hattı sisteminden yararlanılmıştır. Kentin güneydoğusunda Kesmeburun köyünün doğu yamaçlarından Kastabala'ya ulaşan bu sistemin kent merkezine bağlantısı 2009 yılı çalışmalarımızda tarafımızdan tespit edilmiştir.

Kastabala vadisinin doğu ucundaki yamaçta iyi işçilikli bir duvar ile tears oluşturulmuştur. Bu terasta Güneydoğu Tepesi olarak isimlendirdiğimiz alandaki kalın temenos duvarı ile çevrili alandan mimariye ait kalıntılar ve küçük buluntular bu alandaki kültür dokusunun ilk yapı evresini MÖ 5. yy'a tarihlememize yardımcı olmuştur. Mimariye ait yan kenarları basamaklandırılmış yassı taş bir blok Kuzey Suriyede Palmyra'daki Baal Tapınağı saçaklarındakiler ile yakın benzerlik göstermektedir. Siyah firnisli keramik parçaları, kırmızı figürlü keramik parçası, kentin Ege dünyası ile bağlantısını işaret etmektedir. Doğu etkili betimlere sahip mühürler bu keramikler ile aynı tabakada ele geçmiştir. Yüksek kabartma bir reliefe ait baş, panter başlı masa ayağı, çok sayıda pişmiş toprak figürin, kandil ve cam unguentarium ile çok sayıda

yazıtlı bloklar, adak yazıtları, sunaklar, steller ve grup heykel kaidesi temenos duvarı ile çevrili bu alanın önemini belgelemektedir. Kutsal alanda açığa çıkardığımız sunak ve adak yazıtlarında Artemis Perasia adını okumaktayız. Temenos duvarının çevrelediği tepenin üst kısmında taban döşemesi seviyesine kadar tahrip edilmiş yapı kalıntısına ait orthostat benzeri taş bloklarla çevrelenmiştir. Bu blokların yüzeyleri ve temenos duvarının dış bölgesinde teras duvarı boyunca sıralanmış çok sayıda büyük taş blokların yüzeyleri yazıtlı olup, ilk kez 2009 yılı kazılarımızda açığa çıkarılmıştır. Bu yazıtlar ile ilgili ön çalışmalarımız da kutsal alanın tanrıçaya adandığı kanaatimizi desteklemektedir. Yoğun tarım faaliyetleri ve kaçak kazılar bu alanı tehdit etmektedir. Güneydoğu tepesinin doğusunda Geç Neolitik-Erken Kalkolitik serpanitit bir keser ile sileks dilgi parçaları ele geçmiştir.

Kale tepesinin güney eteğinde batı-doğu yönünde uzanan sütunlu caddenin doğu ucunda bir propylona ait kalıntılar bulunmaktadır. Sütunlu cadde 2009 yılı çalışmalarımızın yoğunlaştığı ikinci merkezdir. Batı-doğu yönünde eğimli araziye uygun biçimde basamaklandırılarak uzanmaktadır. İki yanda kaldırımlı, tabanı taş döşeli sütunlu caddenin doğu ucunda bir propylon mevcuttur. Kastabala'da da aksiyal simetriye katı biçimde uyulmadığı saptanmıştır. Şehir plancılığında sütunlu caddenin aksındaki sapmalar topografyaya uyma zorunluluğundan kaynaklanmıştır Kilikia'nın farklı merkezinde olduğu gibi Geç Roma döneminde inşa edilen yapılar caddeyi kuzeyde işgal etmiştir. 2009 yılı çalışmalarında sütunlu caddeyi işgal eden yapılardan birinin merdiven sahnılığı da açığa çıkarılmıştır. Bu alandan sikkeler, figürinler, kandiller, tıbbi aletler ve kullanım keramikleri farklı dönemlere tarihlendirilmiştir (MS 1.-2. yüzyıl, MS 4.-5. yy, MS 13-14. yy). Ancak merdiven sahnılığı temel üstü buluntuları MS 2.yy ikinci yarısına aittir.

*Kastabala – GD-Tepesi, Artemis Perasia Kutsal Alanı,
Kuzeyden Genel (T. H. Zeyrek, 2009)*

Sütunlu caddenin doğu ucunda, vadinin güney yamacına dayalı tiyatro 2009 yılında sürdürdüğümüz üçüncü çalışma alanıdır. Tiyatronun sahne binasında gerçekleştirdiğimiz çalışmalarımızda sahne binasının tek katlı, iki nişli, sütunlu bir cephe mimarisine sahip olduğu tespit edilmiştir. Açığa çıkarılan mask kabartmalı zengin bezemeli friz bloklarını MS 2. yy'a tarihlemek mümkündür. İki katlı caveanın ikinci kat basamakları dağılmıştır. Tiyatronun güneyindeki hamamda 2009 yılı projemizde öngörülen projesine uygun biçimde temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Duvar örgüsünde tuğla kullanılan yapının planı ve mekânlarını tanımlamak mümkün değildir. Tiyatroya bakan cephede çeşme nişi görülmektedir. 2009 yılı hamam çalışmalarımızda yapının inşa kitabesi tespit edilmiştir.

Kastabala'nın Kuzey ve Güney kiliselerini plan açısından Erken Bizans Suriye kiliseleri ile karşılaştırmak ve yakın benzerlikler tespit etmek mümkündür. Her iki kilisenin apsisi polygonal planlıdır. Her iki kilise Diokaisareia'nın Tapınak Kilisesi, Hagia Thekla'nın (Meriamlık) Zenon Kilisesi, Ferhatlı'daki bazilika ile polygonal planlı apsilerinin benzerlikleri açısından karşılaştırılmakta ve MS 5. yy'ın ortasına tarihlenmektedir. Kuzey kilisenin atriumu sütunlu caddeden giriş sağlamak için batı yerine kuzeye açılmaktadır.

Kuzey kilisenin doğusunda tonoz sıralarının oluşturduğu bir teras mevcuttur. Bu tonoz ve çevresinde sürdürülen sondaj çalışmalarımızda dört yapı evresi tespit edilmiştir. Tarihlemeye yardımcı küçük buluntu ele geçmemiştir. Ancak batı yönünde büyük taş blokların kullanıldığı anıtsal bir yapının temelleri açığa çıkarılmıştır. Geç Roma ve Orta Çağ'da tadilatlar yapılmıştır.

Kastabala'da gerçekleştirilen 2009 yılı kazı, sondaj ve anastilosis çalışmaları ile birlikte, yüzey araştırması, restorasyona hazırlık, koruma önlemleri, sütunlu caddede devrilen sütunların yerlerine kaldırılması, kentin topografik planının hazırlanması ve sayısallaştırılması, sütunlu cadde, tiyatro ve tonozlu alanın röleve çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Turgut H. Zeyrek

Kelenderis Kazıları – 2009

Mersin'in Aydıncık İlçesi'ndeki Kelenderis Antik Kenti kazılarında, Agora Bazilikasındaki çalışmalar sürdürüldü, Doğu ve Batı Nekropollerinde yeni mezarlar açıldı, Kelenderis Limanı'nda ve Saplıada çevresinde sualtı çalışmaları yürütüldü.

Geçen yıllara ait raporlarımızdan hatırlanacağı gibi, Agora Bazilikasının asıl salonları tümüyle açılmış,

Kelenderis – Agora Bazilikası'nın Atriumu ve Geri Planda Podyum

bunların zeminindeki mozaiklerin onarım ve koruma çalışmaları 2008 yılında büyük oranda tamamlanmıştır. Ayrıca, ana salonun batısında, raporlarda narteks olarak nitelediğimiz avluda, her biri 4x4 m ölçülerindeki açmalarda yürütülen kazılarda, çoğu üst yapıya ait mimari parçalar, duvar taşları ortaya çıkarılmıştı. 2009 yılında, bu alanda çalışmalar genişletilerek, sürdürüldü. Öncelikle söz konusu açmalardaki dolguyu oluşturan arkeolojik ve diğer malzeme, yani mimari parçalar ve yapının duvarlarında kullanılan moloz taşlar belgelenerek, kazı alanı dışına çıkarıldı. Ardından, bu açmalar arasındaki araba yolları kaldırılarak, açmalar birleştirildi. Ayrıca, avlunun batı duvarının dışında, yine 2008 yılında ortaya çıkardığımız podyumun kuzey ve doğusunda da kazılar yapıldı, avlunun güneyinde önceden işlik olarak adlandırdığımız sıralı mekânlara bir yenisi eklendi. Bazilikanın avlusunu podyumun bulunduğu alandan ayıran batı dış duvarı ve bunun üzerindeki, avluya açılan 3 giriş kapısına ait eşikleri temizlendi, duvarın derzleri yenilendi ve çoğu devşirme malzeme ile yapılmış olan eşik ve basamakların onarımları yapıldı. Avluya girişte ortadaki kapı 2.82 m, yan girişler ise 1.68 m genişlikte olup, buradaki eşik ve basamaklar devşirme taşlarla yapılmıştır. Bu çalışmalar sonunda Agora Bazilikası'nın kutsal alanın batısında ortaya çıkan avlu ve birimlerine ait mimari ile Bazilikanın dışında, batısında kalan podyumun mimari özellikleri büyük oranda anlaşılmış oldu.

Biz 2008 yılı çalışmaları sırasında Bazilikanın asıl salonlarının batısındaki alanı narteks olarak tanımlamıştık. Ancak 2009 yılı çalışmaları sonunda anlaşıldı ki, bu alan aslında bir avlu (atrium) olup, zemini taş levhalarla kaplanmış üstü açık bir orta avlu ile bunun çevresinde, payelerin ve sütunların taşıdığı, üstü kapalı portiklerle çevriliydi. Bu alan her nedense yamuk biçimli plana sahiptir; bir başka deyişle, batı dış duvarı 20 m iken, bunun karşısındaki duvar

Kelenderis – Vaftizhane Kanalı Bulunan Bronz Kandil

19 m olarak ölçülmüştür. Bunun gibi, kuzey duvarı 14.50 m, daha dar olan güney duvarı ise 12 m'dir. Aslında, bazilikanın sahanlarının da toplamda tam bir dikdörtgen olmadığına daha önce değinmiştik. Ortadaki üstü açık ve yanlarda portiklerle çevrili taşlığın genişliği kuzeyde 7.50 m iken, güneyde 6 m dolayındadır. Taşlığın batı ve doğu yönlerdeki uzunluğu ise, 12 m kadardır. Bu durumda taşlık ve portikler de, avlunun yamuk biçimine uygun olarak düzenlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Taşlığın zemini yassı kayrak taşlarıyla kaplıdır; aynı zamanda, burada, kuzey batı köşeye yakın bir yerde, kenarları devşirme blok taşlarla oluşturulmuş bir su kuyusunun dörtgen biçimli olan ağzı bulunmaktadır. Taşlığın köşelerinde birbirine dik açıyla bağlanmış, ortalama 1.00-1.30 m uzunlukta iki kısa duvar biçiminde köşe payeleri vardır. Bunların yaklaşık 0.70-1.00 m kadar yüksekliği korunmuş olup, kuzeydoğu köşedeki tuğlalarla, diğerleri ise moloz taş veya blok taşlarla örülmüştür. Diğer taraftan bu ayakların arasında *in situ* durumda sütun kaideleri ortaya çıkarıldı. Taşlığın doğu ve batısında ikişer, kuzey ve güneyinde ise birer sütun kaidesinin bulunmuş olması, köşe payeleri dışında, portiğin üst örtüsünün aynı zamanda sütunlarla da desteklendiğini göstermektedir ki, kazılarımız sırasında, daha üst katmanlarda, bu kaidelere oturan sütun gövdeleri ele geçmişti. Dolayısıyla, portiklerin çatısını taşımak üzere, yukarıda sözünü ettiğimiz köşe payeleri dışında, ancak bunların arasında olmak üzere, doğu ve batı yönlerde ikişer, kuzey ve güney yönlerde de birer sütun kullanılmıştı. 2008 ve 2009 kazıları sırasında bu sütunların kaideleri yerinde (*in situ*) olarak, sütun gövdeleri ise devrilmiş biçimde ortaya çıktı ki, bu gövdelerden biri sağlam olarak ele geçtiği için, portiğin saçak yüksekliğini tespit etmemiz mümkün oldu. Buna göre sütun kaidesi 0.40 m, sütun gövdesi 2.50 m yüksekliğindedir. Bu sütunlardan hiç olmazsa asıl kutsal alana yakın olan portiğin iki sütunun üzerinde,

yaklaşık 0.26 m yüksekliğinde İon-impot başlıkların olduğunu, burada ele geçen malzemeden anlıyoruz. Dolayısıyla, portikin zeminden saçağa kadar olan yüksekliğinin 3.00 m'den biraz fazla olduğunu söyleyebiliriz. Portikleri örten çatının eğiminin ortadaki taş kaplı zemine doğru olduğunu düşünüyoruz ki, burada dörtgen biçimli ağzını ortaya çıkardığımız kuyu, çatıdan akan yağmur suyunun depolanması için de kullanılıyor olmalıydı. Portikin kuzey kanadında, olasılıkla vaftiz havuzuna ait olan bazı temel kalıntıları ortaya çıkarıldı. Burası için gerekli su, olasılıkla, Bazilikanın 15 m kadar batısında olan Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait hamamın palestrasının güney ucunda, hala sağlam bir biçimde ayakta olan bir havuzdan buraya bir kanalla getiriliyor olmalıydı. Bu kanalın avlu içindeki kalıntısı vaftiz havuzunun bulunduğu alanda ortaya çıkarıldı; ayrıca bu kanalın içerisinde oldukça sağlam bir bronz kandil ele geçti.

Bu arada Bazilika zemin mozaikleri, seramik ve diğer küçük buluntular ile Bazilika'ya ait mimari parçalar onarıldı.

Kelenderis Agora Bazilikası'nın güney duvarının gerisinde 2007 ve 2008 yılında açtığımız işliklere ait mekânlara ek olarak, 2009 yılında son bir mekân daha temizlendi. Avluya açılan bir kapısının olduğu bu mekânı da işlik olarak değerlendirmek mümkündür.

Diğer çalışma alanımız, avlunun batısında yer alan ve 2008 kazı sezonunda bir kısmını açtığımız podyumdur. Bunun kuzeydoğu-güneybatı uzun duvarı ile kuzeybatı-güneydoğu yönlü kısa duvarının agora içinde kalan kısmına ait bir bölümü bu yıl açıldı. Yerli beyaz kireç taşından yapılan ve iki basamaklı bir krepi olan bu podyumun özellikle kuzey doğuya bakan cephesinde bu kez stylobata çıkan basamakların sözü konusu olduğunu gösteren bazı kalıntılar ortaya çıkarıldı. Ancak; hem üzerinde geç döneme ait bir yapının temel kalıntısının olması, hem de podyumun güney bölümünün hiç kazmadığımız toprak altında bulunması nedeniyle, burada çalışmalarımız kısa süreli oldu.

2009 yılında Kelenderis'in Doğu ve Batı Nekropollerinde birer adet dromoslu kaya mezarı temizledik. Doğu Nekropolündeki mezar oldukça sağlamdır. Basamaklı bir dromosu, günümüze sağlam ulaşan yumuşak kireç taşından bir kapı levhası ve 2.80x2.00 m ölçülerinde dikdörtgen bir mezar odası vardır. Mezarda soyulmuş olmasına rağmen, içerisinde üzeri bant süslü, yerli yapım bir karınlı amphora ile iki adet kenarı içe dönük kulpsuz kâse ele geçti. Amphora olasılıkla MÖ geç 5. ve erken 4. yy'a, kâseler ise erken Hellenistik Dönem'e tarihlenebilir. Böylece geçen yıllarda da karşımıza çıkan ve iki farklı zamandan gömü içeren mezarlara bir yenisi eklenmiş

oldu. Batı Nekropolündeki mezar ise fazlasıyla tahrip olmuştur; tavanı delinmiş, kapısı parçalanmış durumdadır. Mezar odası 1.66x2.05 m ölçülerindedir. Mezarın dromosunda ve odasında çok sayıda seramik parçası bulundu; bunlardan bu sezon yalnızca bir tane derin, yayvan biçimli Attika taklidi, Erken Hellenistik Dönem'e ait bir tabak tümlenebildi.

2009 yılı su altı çalışmalarında, liman içindeki iskele çevresinde dalışlar yapılar, buradaki kalıntının planının çıkarılmasına devam edildi. Bu yıl ilk kez, Kelenderis'in bir başka limanı olduğunu düşündüğümüz, antik kentin 3 km batısındaki Saplada kıyılarında sığlıkta inceleme dalışları yapıldı.

K. Levent Zoroğlu

Nif (Olympos) Dağı Kazısı – 2009

İstanbul Üniversitesi (İÜ) "Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi" 2009 yılı çalışmalarımız, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ve ödeneği; İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'nin desteği (İÜ BAP Proje Nu. 3736) ve Genel Kurmay Başkanlığı'nın donanım katkısı ile arazide 20.07-11.09.2009 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Kazımız için sağlanan tüm olanaklara içten teşekkürlerimi sunarım.

2009 çalışmalarını yürüten ve değerlendiren bilimsel ekibimizde, toplam 42 kişi görev almıştır:

Klâsik Arkeologlar: Prof.Dr. Elif Tül Tulunay (Proje Başkanı/İÜ); Araş.Gör.Dr. Müjde Türkmen (Başkan Yardımcısı/İÜ); Araş.Gör.Dr. Daniş Baykan (Metal Uzmanı/İÜ); Dr. Dinçer Savaş Lenger (Nümismat); Mustafa Bilgin (Keramik Uzmanı, M.A./PAÜ); Defne Tekay (M.A./İÜ); Gökür Bektas/İÜ; Bekir Sadık Aksoy; Sedat Oğuzhan Bozkurt; Serap Gülşen; Bünyamin Zengin; *Sanat Tarihçileri:* Prof.Dr. Asnu Bilban Yalçın (Bizans Mimarlığı ve Plastiği Uzmanı/İÜ); Yrd.Doç.Dr. Lâle Doğer (Bizans Keramiği Uzmanı/EÜ); *Epigraf:* Yrd.Doç.Dr. Hamdi Şahin/İÜ; *Mimarlar:* Araş.Gör. Hasan Tahsin Selçuk (M.A./YTÜ); Safiye Ayan; Nazlı Aydoğmuş; *Koruma-Onarım Uzmanı:* Öğr.Gör. Ceren Baykan/TÜ; *Hititologlar:* Yrd.Doç.Dr. Meltem Alparslan/İÜ; Yrd.Doç.Dr. Metin Alparslan/İÜ; *Paleoantropologlar:* Yrd.Doç.Dr. Pınar Gözlük Kırmızıoğlu/CÜ; Öğr.Gör. Ayhan Yiğit/CÜ; Alper Yener Yavuz/ÇÜ; *Jeodezi Mühendisleri:* Okan Özege; Can Öncül; iki jeodezi teknikeri ve çeşitli dallardan 14 öğrenci ile *Bakanlık Temsilcisi:* Yasemin Perska (Arkeolog/Bursa Müzesi).

Ekibimin özveriyle çalışan tüm üyelerine ve Bakanlık temsilcimize içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca, bize çok yardımcı olan, İzmir Valiliği; İzmir

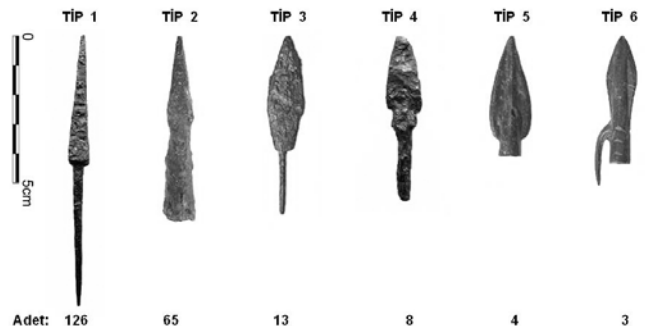
İl Kültür-Turizm Müdürlüğü; İzmir İl Özel İdaresi Kültür-Turizm ve Spor Daire Başkanlığı; İzmir Devlet Senfoni Orkestrası Müdürlüğü; Kemalpaşa ve Torbalı Kaymakamlıkları; Kemalpaşa Belediye Başkanlığı, Dağkızılca ve Vişneli Köyleri Muhtarlıkları; Torbalı Orman İşletme Şefliği; Türkiye İş Kurumu ve Sosyal Güvenlik Kurumu İzmir İl Müdürlükleri; İESOB Birlik Otel; Kemalpaşa EREN Balata, İzmir ÇİMENTAŞ TÜRK, Manisa VESTEL Elektronik ve Güzelyalı Rotaract Kulübü'ndeki ilgili yöneticilere ve çalışma arkadaşlarına içten teşekkür ederiz.

Nif Dağı 2009 kazı çalışmaları, Karamattepe, Dağkızılca, Başpınar ve Balıcaoluk sit alanlarında gerçekleştirilmiştir:

Karamattepe:

2009 kazımız, 14 yeni (*L - LXIII numaralı*) açmada ve geçen yıllarda, meyve ağaçları çevresinde toprak (*ağaç adaları*) bırakılarak kazılmış eski açmalarda, ağaçlar kesilerek sürdürülmüştür. Arkaik Dönem'e tarihlenen ve bir-iki taş sırasından oluşan temel kalıntıları, henüz yerleşimin planı, büyüklüğü ve niteliği konusunda yeterli ipucu vermemektedir. Bu yıl, taş temeller yanı sıra, kepir (marn) içine oyulmuş tabanı düz, sığ yuvarlak çukurlar ve dikme yuvaları (*işlik kalıntısı?*) da saptanmıştır. Karamattepe'de, 2009 yılında Erken Hellenistik Dönem'e tarihlenen 37 bronz sikke ele geçmiştir. Bunlardan 22'si Makedon Krallığı (*Aleksandros III, postumus*), diğerleri otonom kent (Ephesos-5, Khios-2, Smyrna, Leukai, Magnesia, Halikarnasos ve Alabanda) darplarıdır; 3 sikke tanımsızdır.

2009 yılında, 77 ok ucu/namlı (*2'si bronz 75'i demir*) katılımıyla, 2006'dan beri Karamattepe'den çıkan toplam ok ucu sayısı 219 (*7'si bronz 212'si demir*) olmuştur. Bunlar dip kısımlarına göre, sivri dipli ve kovan dipli olarak başlıca iki ana gruba ayrılmakta, fakat uç kısımlarına göre altı farklı tip oluşturmaktadırlar. En az bulunan ok uçları TİP 5 kovan dipli yaprak (*4 adet*) ile TİP 6 kovan dipli mahmuzlu yaprak (*3 adet*) biçimlidir ve yedi örneğin hepsi bronz olup, MÖ 6. yy'a tarihlenmektedir. Sayıca en fazla (*126 adet*) görülen

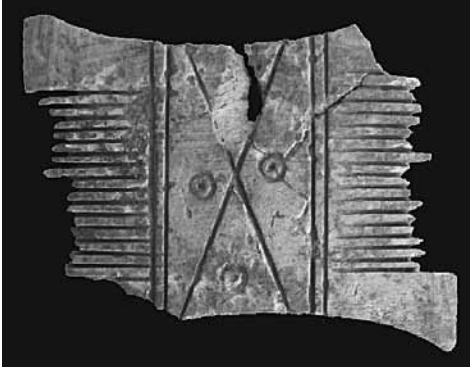

* Tipler, 2006 - 2009 buluntu adetine göre sıralanmıştır.

Tip 1 - 4 demir, 5 ve 6 bronz örneklerdir.

Değerlendirme: Daniş BAYKAN

Nif Karamattepe Ok Uçları

Nif
Karamattepe
Kemik Tarak

ok ucu TİP 1, sivri dipli, dörtgen kesitlidir; örnekleri demirdendir. Karamattepe’de tüm ok uçları, arazide, güneybatı-batı kesimde bir hat boyunca bulunmuşlardır. Bunların ayrıntılı tarihlenmesine ilişkin analogi çalışmaları sürmektedir.

Karamattepe’de bu yıl toplu keramik buluntulara da rastlanmıştır. Kazı alanının güneydoğusundaki Açma LIV’te saptanan iki myke ile bir ticarî amphoradan oluşan Kontekst I (MÖ 4. yy’ın ilk yarısı) ve Açma LIII’de bulunan Attika tipi palmetli bir lekythos ile iki kantharosun oluşturduğu Kontekst II (MÖ 4. yy’ın son çeyreği) ilginçtir. Açma LXIII’ün güney kenarında, doğrudan toprağa gömülmüş, içinde üç farklı hayvana ait az sayıda yanmamış kemik ve üç adet unguentarium bulunan, kulpsuz bir krater de gün ışığına çıkarılmıştır (Kontekst III, MÖ 4./3.yy). Karamattepe’de ele geçen en erken döneme ait keramik parçaları, 2009 yılı için de, arkeoloji literatüründeki isimleriyle, “kuşlu kotyle”ler (Mö.725-650) ve “İonia kâseleri” (MÖ 6.yy) gruplarıdır.

Arkaik Dönem’e ait küçük bir kabartmalı bronz kaplama parçası ile yan kısımları içbükey çalışılmış, çift taraflı yassı bir kemik tarak (3,25x2,5 cm) da Karamattepe’de 2009’da gün ışığına çıkan ender küçük buluntulardır.

Dağkızılca:

Nekropolis alanında, 2009 yılında da, maalesef, kaçak kazıcıların mezarları tahrip ettiği görülmüştür. Yeni açılmış bir kaçak kazı çukuru içinde saptadığımız bir oda mezarın (DM 12) plan-rölövesini çizmek amacıyla, karelajı tamamlandıktan sonra, içinde ve çevresinde başlanan kazıda, hemen kuzeyde, ikisi basit tekne (DM 13, DM 14), biri pişmiş toprak lâhit (DM 15) üç mezar bulunmuştur.

DM 13, doğu-batı doğrultuda, üzeri yan yana dört yassı taşla kapatılmış, yan kısımları diklemesine konulmuş büyük yassı taşlardan yapılmış basit bir tekne mezardır. 35 cm derinliğindeki mezarın içinden, 30-35 yaşlarında erişkin bir erkek iskeleti ile ayakucuna yerleştirilmiş, MÖ 3. yy başlarına tarihlenen pişmiş toprak bir kâse ve bir testi çıkmıştır.

DM 14, DM 12 ile DM 13 arasında, büyük bir kayrak taş (çengele taşı) ve daha küçük bir ikincisi ile örtülmüş, kuzeydoğu-güneybatı yönünde, içi de ince kayrak taşlardan yapılmış basit tekne biçimli bir mezardır. İçinde, bir insana ait, doğal tahribata uğrayarak tozlaşmış iskelet kalıntısı ile ayakucuna konulmuş, bir adet tüm oinokhoe (MÖ 4 yy) bulunmuştur. Kemikler eridiğinden dolayı cinsiyeti ve yaşı belirlenemeyen bireyin, kafatası ve *calcaneus* (topuk kemiği) izleri belli olduğundan, yalnızca boyu (158 ± 10 cm.) saptanabilmiştir.

DM 15, DM 12 dromosunun kuzeyinde bir ağaç altında kalmış, doğrudan toprağa gömülmüş, 2007’de yine Dağkızılca’da bulduğumuz örnek (DM 8) ile aynı formda, pişmiş toprak bir lahit mezardır. Lahdin içinde; biri, ortalama 175-179 cm boylarında erkek, diğeri ise kadın olan orta erişkin 2 bireye ait kemikler ve ölü hediyeleri olarak, bir demir strigilis, bir dairesel formlu (çapı: 7 cm.) bronz ayna, bir pişmiş toprak ağırşak, bir kemik halka, kurşun kenet ve keramik parçaları bulunmuştur. Kırık lahit parçaları numaralanıp, fotoğraflanarak 2010’da restore edilmek üzere depoya kaldırılmıştır.

Başpınar:

2009 kazılarında, dışı köşegen içi yuvarlak tek apsise sahip bir kilise olduğu anlaşılan büyük yapı (A Yapısı), üç apsisli kilise (B Yapısı) ve güneydeki küçük şapel (C Yapısı) içi ve çevresinde, BM 1 - BM 5 olarak adlandırdığımız beş adet mezar yanı sıra, çok renkli duvar freskleri, sırlı keramik parçaları ve devşirme mermer bloklar bulunmuştur. A Yapısı’nın güney-batı köşesindeki mezarın (BM 5) içine düşmüş kapak taşında kabartma olarak bir kantharostan su içen (*sonsuz yaşama kavuşmanın sembolü*), simetrik yerleştirilmiş, stilize iki tavus kuşu betimlenmiştir (MS XI-XIII yy’lar). B Yapısı temel seviyesinde bulunan bronz bir sikke -anonymus follis- (MS 970-1092) yapı evrelerini tarihlleme açısından önemlidir. Başpınar Bizans Yapı kompleksi, Prof.Dr. Asnu Bilban Yalçın tarafından değerlendirilmektedir.

Balıcaoluk:

Kale planını çıkarmaya yönelik ölçüm ve sondaj çalışmalarına Araş. Gör. Dr. Müjde Türkmen tarafından devam edilmiş; doğu, güneydoğu, kuzey ve kuzeydoğu sur duvarlarında, temizlik, kazı ve sondaj yapılarak, bulgular plana eklenmiş, rölöveler çizilmiştir.

Nif (Olympos) Dağı Kazısı’nda, 2009 yılı arazi çalışmaları yanı sıra, küçük eserlerin temizlik, koruma, onarım, çizim ve değerlendirmesi de başarıyla gerçekleştirilmiştir. Nif (Olympos) Dağı Kazısı’nı, 2010 yılında da, sağlamayı umduğumuz daha geniş olanaklarla ve daha geniş bir ekiple sürdürmeyi diliyoruz.

Elif Tül Tulunay

Parion Kazı ve Restorasyon Çalışmaları - 2009

Çanakkale'nin Biga İlçesi, Kemer Köyü'nde yer alan Antik Parion Kenti 2009 yılı çalışmaları 08.06.2009 tarih ve 108153 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 22.06.2009-14.08.2009 tarihleri arasında Atatürk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden Prof. Dr. Cevat Başaran'ın başkanlığında 5 akademisyen, 4 arkeolog, 1 restoratör, 2 antropolog, 1 mimar ve 38 öğrenci-işçiden oluşan bir ekip tarafından Tiyatro, Roma Villası, Yamaç Hamamı, Güney Nekropolü ve Sondaj olmak üzere 5 ayrı bölgesinde gerçekleştirilmiş ve kentin Antik Çağ'daki durumuna ilişkin önemli bulgular elde edilmiştir.

Günümüze ulaşan kalıntıları MÖ 8.yy'a kadar giden Parion, Antik Çağ'da uskumru ve yunus balıkları, üzüm bağları, şarapları ve ön yüzünde boğa ya da Gorgo başı bulunan sikkeleriyle ün salmış bir balıkçı kenti olarak bilinmektedir.

Güney nekropol çalışmalarında üçü taş sandık mezar (lahit), biri küp diğerleri semerdam tipli kiremit kaplama mezar olmak üzere toplam 20 mezar açılırken, iskelet kalıntılarıyla bunlara ait çok sayıda ölü hediyesi ortaya çıkarıldı. Özellikle taş sandık mezarlarda altın taç, eroslu küpe ve yüzüklerin yanı sıra imitaston (taklit) takılar da bulundu. Bronz yapraklar ve terakota boncukların altın yaldızla boyanması sonrası elde edilen taklit taçların yanı sıra, aynı nitelikte kolye ve pazubentlere de rastlandı. Diğer mezar hediyeleri arasında pişmiş toprak ve cam gözyaşı şişeleri, içki kapları, pişmiş toprak kandiller, demir strigilisler (spor sonrası ter temizleme aleti) pişmiş toprak insan ve hayvan figürinleri, sikkeler ve bronz aynalar ele geçti. Cumhuriyet Üniversitesi'nden Antropolog S. Bekmez'in iskeletler üzerinde yaptığı araştırmalarda ise, kemiklerin aşırı nemden dolayı fazla tahrip oldukları belirlenirken, yaş ortalamasının düşük olduğu, gömülerin genelde erişkin oldukları ve farklı sosyal yapıya sahip kişilerin aynı yere gömüldükleri ifade edilmiştir. nekropolde yürütülen çalışmaların ikinci bölümünde önceki yıllarda açılan mezarların bazıları ve ölü hediyelerinden uygun olanlar restore edilmiştir. Ayrıca, kemer köyü içerisindeki bir evde bulunan Prokonnessos tipli yarı yapım mermer lahit de nekropolde hazırlanan podyuma yerleştirilmiştir.

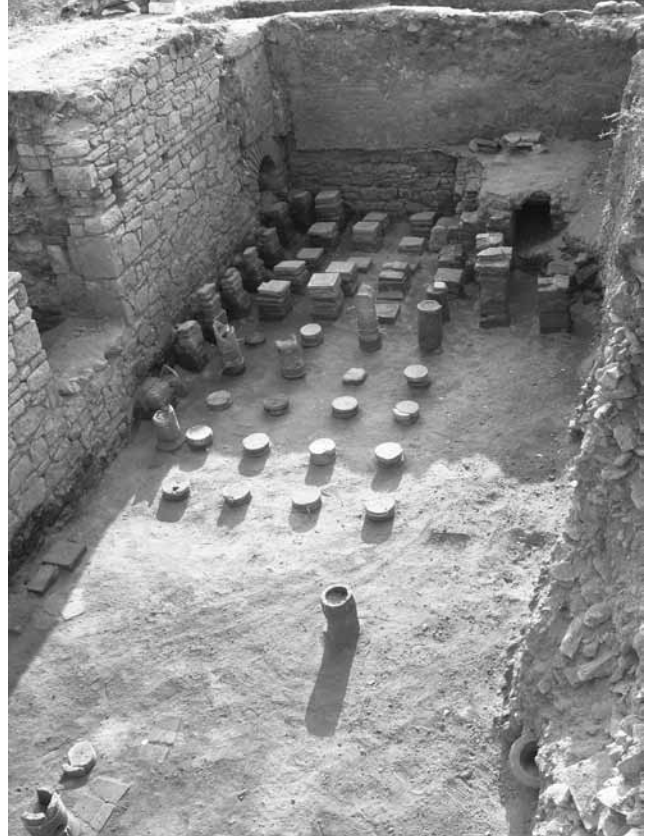
Kentin önde gelen yapılarından olan antik tiyatrodaki, sahne binasını ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalara da devam edilmiştir. Bu çalışmalar sırasında çok sayıda mimari bezemeli blok, çeşitli tiplerde sütun başlık ve tambur parçaları ve kabartmalı friz bloku parçalarına rastlanmıştır. Frizlerde capricorn (keçi başlı ve ayaklı balık gövdeli yaratık) yunus balığı ve

Parion – Tiyatro

üç yılanın çektiği bir araba içerisindeki Tanrıça Ceres, köpekli erkek figürü betimlenmiştir. Bir başka friz bloku üzerinde ise, erosların domuz avı sahnesine yer verilmiştir. Diğer mimari parçalar arasında alınlık ve arşitravla bezemeli tavan parçaları da bulunmaktadır.

Antik tiyatronun karşısında yer alan Roma Villası'ndaki çalışmalarda, mekânın ısıtma sistemine ilişkin sorunlar çözülmeye başlanmıştır. Buna göre, geçen yıl kazılan havuzlu mekânın batısındaki büyük mekânda yapılan derinleştirme çalışmasında tabanı sertleştirilmiş zemin üzerinde kare tuğla ayaklara ve iki delikli yuvarlak künklerle rastlanmıştır. Mekânın tamamında izlenen yoğun yanık ve is katmanından,

Parion – Roma Villası

buranın ısıtma sistemiyle ilgili, olasılıkla bir ısı elde etme ve dağıtım mekânı (kalorifer yapısı) olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmalar sırasında geç dönemde bu mekânın bir çöplük olarak kullanılmasından çok sayıda kandil ve seramik ile cam parçaları, yapı tuğlaları, bezemeli mimari elemanlar ve çok miktarda istiridye kabuğu ele geçmiştir.

Yamaç yapısındaki çalışmalar sırasında Geç Roma ve Erken Bizans Dönemlerine ait korozyonlu sikkele- rin yanı sıra seramik kaplar, yapı tuğlaları kırık cam kadeh ve pişmiş toprak figürin parçaları ele geçmiştir. Kalıntılar arasında su kanal sistemleriyle, tonozlu yapı odasının bulunması, “specar tube” adı verilen ve genelde Geç Roma Dönemi hamamlarında duvar içerisine yerleştirilmiş ısı künklerinin de ele geçmesi, buranın bir hamam olabileceği düşüncesini akla getirmektedir.

Sondaj bölgesindeki çalışmalarda da ana yapıya ait olduğu düşünülen orijinal tabana inilerek düzgün kesme taşlardan oluşturulan bir zemin tespit edilmiştir. Ayrıca geç dönemde yoğun tahribata uğrayan yapının antik çağdaki görkemini yansıtan üst yapı mimari elemanları ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan biri olan yaklaşık 1 m çapında ve 2 m boyunda bir sütun gövdesi geçici olarak ayağa kaldırılmıştır. Ayrıca, bu alandaki çalışmalar sırasında seramik parçaları ve çok sayıda sikke ele geçmiştir.

Arazide yapılan çalışmaların yanı sıra bir arkeoloji okulu niteliğindeki Parion kazı evindeki çalışmalarda da, küçük buluntular ve kapların restorasyonu ve konservasyonu ile profil çizim çalışmalarıyla çömlek- çilik atölye çalışmaları yapılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın 135.000 TL. ödenek verdiği, kazı çalış- malarına, bölgenin önde gelen sanayi kuruluşlarından İÇDAŞ A.Ş. de aynı yardımların yanı sıra, sağladığı 65 000 TL ile sponsorluk desteğinde bulunmaktadır.

Şengül Dilek Ful

Salat Tepe Kazıları – 2009

Diyarbakır İli Bismil İlçesine bağlı Yukarı Salat Beldesi sınırları içerisinde yer alan Salat Tepe’de 2009 yılında Ilısu Barajı ve HES projesi etkileşim alanında kalan kültür varlıklarının belgelenmesi ve kurtarılma- sına yönelik kazı çalışması kapsamında Diyarbakır Müze Müdürü Mehmet Arif Bilici başkanlığında Kocaeli Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. A. Tuba Ökse ile Mustafa Kemal Üniversitesi öğretim görev- lisi Ahmet Görmüş ile Tübingen Üniversitesi doktora öğrencisi Deniz Yaşın Meier’in bilimsel sorumlu- luğunda, Kocaeli Üniversitesi ve Mustafa Kemal Üniversitesi Arkeoloji Bölümleri lisans öğrencileri- nin ve mezunların katılımıyla yürütülen çalışmalarda

Salat Tepe – Orta Tunç Çağı 3. Tabaka Kuyu Mezar

Diyarbakır Müzesini İzmir Müzesi’nden Arkeolog Fatih Yıldırım temsil etmiştir.

Salat Tepe’de 2009 yılı kazı çalışmaları tepe üzerinde geçen yıllarda açılan K-L 11-14 ve M 13 açmalarında çalışılmıştır. Tepe üzerinde geçen yıllarda kazılmış olan ve depremle yıkıldığı belirlenen Orta Tunç Çağı (OTÇ) 2. yapı katının kerpiç duvarları kaldırıldıktan sonra OTÇ 2. tabaka yapı kompleksinin temelleri açılmıştır. Güney kanadına ait açığa çıkartılan bölüm, “mutfak” olarak nitelendirilmiştir. Çakıl döşeli mer- kezi avlu, bu kesimde tek mekânlı bu birim ile daraltı- larak bir sokak biçimine dönüştürülmüştür.

Yapı kompleksinin girişini doğudan sınırlayan birim, düzgün bir taş temel ile tasarlanmış görünmektedir. Bu bölümün temeller diğerlerinden daha kalın yapılmış ve sert balçık zemine oturtulmuştur. Giriş koridorunun kerpiç duvarlarında önceki yıllarda belirlenen ekle- melerin temellerde bulunmayışı, daha önce de tahmin edildiği gibi, yapının duvarlarının deprem nedeniyle eğilmiş olmasından dolayı, duvarların kerpiç çıkıntı- larla desteklenmiş olduklarını kanıtlamaktadır.

Yapı kompleksinin batı kanadını oluşturan birimin deprem tahribatından sonra onarım görmediği, destek amaçlı duvarların eklenmediğini anlaşılmıştır. Yapının kuzey kanadının güney duvarları, destek çıkıntıları ile birlikte tasarlanmıştır. Bu duvarların altından, geçen yıl L 13 açmasında açığa çıkartılan yapının kerpiç duvarları, aynı konumda yer almaktadır. OTÇ 2. tabaka duvarları, bu kesimde alttaki yapının duvarla- rının tam üzerine oturtularak inşa edilmiştir.

K-L 13-14 açmalarında ve M 13 açmasında yapılan kazılar, geçen yıl OTÇ 2. tabakaya ait taş döşeli avlu tabanı altında çıkan mimari ile OTÇ 2. tabaka arasında iki mimari tabakanın daha varlığını ortaya çıkartmış- tır. OTÇ 3.-4. olarak adlandırılan bu tabakalar, OTÇ 2. tabaka yapısı inşa edilmeden önce tesviye edilmiş, tepe üzerinin kenarları sert balçık ile takviye edilmiş- tir. K-L 11-12 açmalarında bu tabakalar daha ince

çakıllarla döşenmiş sokak ve avlu tabanları ile temsil edilmiş, buna karşın belirgin bir mimari kalıntıya rastlanmamıştır. OTÇ 5. tabaka yapılarını dolduran balçık ve kerpiç duvarlar ile kerpiç döşemeler üzerinde bulunan çok sayıda ahşap dikme çukuru, belirli bir plan şeması vermediğinden, geçici olarak yer değiştiren ve kurulan çardak benzeri hafif yapılaşmanın varlığına işaret etmektedir. Taş dizileri, tabanlar, çukurlar ve ocak yerlerinden oluşan mimari kalıntılar, renkli ıslak kerpiçlerle inşa edilmiş, benzeri kerpiçler ve balçık ile kapatılmış bölümler halinde açığa çıkmıştır. Yapı kompleksinin güney giriş koridorunun 3. ve 4. tabakalarda da iri konglomera bloklarla inşa edilen eski duvarlarından, bu giriş bölümünün 2-4. tabakalar boyunca kullanıldığı, her aşamada çakıl döşeli merkezi bir avlu ile buna bağlantılı sokakların bulunduğu belirlenmiştir.

K 12-13 açmalarında açığa çıkartılan OTÇ 4. tabaka mutfağında taş döşeli ve küllü çukurların içinde pişirme kapları bulunmuştur. Prof. Dr. E. Oybak Dönmez'in verdiği bilgiye göre bu alandaki çeşitli ambar çukurlarında arpa, buğday, bezelye ve mercimek saklandığı anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra en yoğun bulunan tohum örnekleri mürdümük tohumlarıdır.

OTÇ 3-4. yapı katlarının seramiği, 2. yapı katında olduğu gibi, büyük oranda *Red Brown Wash Ware* türüne giren çeşitli kabalıkta kaplardan oluşmaktadır. İkinci yaygın grubu pişirme kapları ve küpler oluşturmaktadır. Metalik seramik örnekleri az sayıda, *Dark Rimmed Orange Bowl* tipi kaplar daha yoğun bulunmaktadır. Habur boyalılarının çok az sayıda ele geçmesine karşın, daha eski bir geleneğe bağlı olduğu düşünülen bazı boyalı parçalar ile ince nitelikli, Erken Tunç Çağı (ETÇ) geleneğine daha çok benzeyen az

sayıda kap parçası da ele geçmiştir. Bazı kap gövdeleri üzerinde silindir mühür baskılarına rastlanmıştır.

Bunların yanı sıra çeşitli hayvan figürinlerine ait parçalar, tekerlekli riton parçası, tekerlekli boğa figürini gibi bulgular, buradaki ritüel yaşama işaret etmektedir. Bu buluntuların çakıl yol dolgularında ve çukurlarda bulunmaları, büyü ritüellerinin uygulandığına ilişkin, önceki yıllarda edinilen izlenimi güçlendirmektedir. Buluntular arasında çeşitli seramik ağırlıklar, tunç teller, işlenmiş kemik aletler ve birisi damga, diğeri silindir biçimli olmak üzere iki de mühür bulunmaktadır. Damga mühür üzerinde Neolitik Dönem'den beri kullanılan iç içe daire motifi bulunmaktadır.

Geçen yıl L 13 açmasında kazılan yapı, bu yılki verilere göre OTÇ 5. tabaka olarak adlandırılmıştır. Bu tabakada avlu bulunmadığı, planın çok daha değişik tasarlandığı anlaşılmıştır.

M 13 açmasında önceki yıllarda açığa çıkartılan oval taş duvarın bir Erken Demir Çağı ve bir Orta Çağ çukuru ile tahrip edilmiştir. Oval taş duvarın içinde yapılan derinleşmede OTÇ 3. tabakaya ait, 2,4x1,5 m boyutlarda ve 2,1 m derinlikte bir kuyu mezara açığa çıkmıştır. Kuyu mezarın tabanı üzerinde ikisi kapalı hocker tarzda yatırılmış iki iskelet ile bunların üzerine bırakılmış düzensiz bir üçüncü iskelet bulunmuştur. İskeletlerin aralarında ağız kısımları tahrip olmuş pişirme kaplarına ait alt gövde parçaları ve küçük parçalar halinde tunç eserlerin kalıntıları ele geçmiştir. Bu denli ciddi bir mimarisi olan bir mezarda üst kısmı tahrip olmuş kaplar ve çok az buluntu ele geçmesi, mezarın daha o dönemlerde soyulmuş ve karıştırılmış olabileceği izlenimini bırakmaktadır. Benzeri taş duvarlı oval oda mezarlar Kuzey Suriye'de ETÇ'ndan

Salat Tepe –
Orta Tunç Çağı
3.-4. Tabaka Kalıntıları

bilinmektedir. Bu mezar, bu biçimiyle OTÇ'ında devam eden bir geleneği yansıtmaktadır.

Kazıdan elde edilen tohum örnekleri Doç. Dr. Emel Oybak Dönmez, hayvan kemikleri Dr. Zehra Satar, seramikler Deniz Yaşın Meier, Tabanlardan alınan mikroarkeoloji örnekleri Mustafa Barış Uzel tarafından yayına hazırlanmak üzere incelenmektedir. Bu yıl Ilısu kazılarına sağlanan ek bütçeler sayesinde kazıların kapanmasından sonra her kazıda birer bekçi ile birer arkeolog çalıştırılarak kazı sonrası malzeme ve dokümantasyon çalışmaları yapılmıştır.

A. Tuba Ökse

Tekirdağ Ganos Dağı Arkeolojik Yüzey Araştırması – 2009

“Tekirdağ Ganos Dağı Yüzey Araştırmaları” Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün izni ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Başkanlığı’nın maddi desteği ile sürdürülmüştür. Yard. Doç. Dr. Zeynep Koçel Erdem başkanlığında yürütülen araştırma, aralarında yine aynı üniversiteden uzmanlar ve öğrencilerin de yer aldığı bir ekiple, iki yıldır Tekirdağ İli Merkez ve Şarköy İlçeleri’nde gerçekleştirilmektedir.

Bu kapsamda Tekirdağ Merkez İlçe’ye bağlı Kumbağ, Barbaros, Yazır, Avşar, Çanakçı, Naip, Mermer, Oruçbeyli, Işıklar, Semetli, Ormanlı, Palamut, Tatarlı, Yeniköy Köyleri ile Şarköy İlçesi’ne bağlı Uçmakedere, Gaziköy, Güzelköy, Hoşköy ve çevreleri taranmıştır.

Bölgede daha önceki yıllarda gerçekleştirilmiş olan prehistorik ve epigrafik bir takım çalışmalara karşın, araştırmamız bölgenin nispeten az bilinen Yunan ve Roma Devrileri yerleşmelerinin lokalizasyonuna ve çanak çömlek, sikke gibi küçük buluntuların değerlendirilmesine yöneliktir. Ayrıca bölgeden daha önceki yıllarda müze kurtarma kazısı, bağış vs. gibi yollarla Tekirdağ Müzesi’ne giden küçük buluntuların da incelenmesi ve katalog çalışmaları devam etmektedir.

İki yıllık araştırma sırasında yaklaşık 90 alan taranmış ve çeşitli höyük, düz yerleşme, nekropol alanı, kutsal alan, kaleler ve savunma sistemleri, antik yol, köprü, üretim merkezleri, tekil yapı ve tekil buluntular saptanmıştır.

Araştırmamızın çıkış noktası Ganos Dağı’dır (Işıklar Dağı). Burası Strabon’un da belirttiği gibi bölgenin en yüksek ve hakim yeridir (VII, 55, 12-14). Xenophon gibi bazı antik yazarların verdikleri bilgilerle de burasının hem tahkimli bir kale hem de Traklar tarafından

Tekirdağ Ganos Dağı – Bölgenin En Yüksek Noktası Olan Kartaltepe/Bakacaktepe (Hieron Oros)

kabul edilmiş bir kutsal alan (Hieron Oros) olduğundan söz edilmektedir ve dağ Ganea adlı bir ana tanrıçanın varlığı ile özdeşleştirilmiştir. Yüzey bulguları da alanın Klasik Devir’den Bizans Devri’ne kadar kullanıldığını göstermiştir. Şarköy Dolucatepe’nin ise burada daha önceki yıllarda bulunan ve tanrı Apollon’a adanan bir yazıt ile ikinci bir önemli kutsal alan olduğu anlaşılmıştır. Araştırmalarımız sırasında bu alandan elde edilen sikke, heykel ve figürin ve çok sayıda seramik parçası da bunu doğrular niteliktedir.

Araştırmamızda elde edilen ilk iki yılın sonuçlarına genel olarak bakıldığında incelenen bölgede saptadığımız yerleşmelerin genellikle bölgenin Propontis (Marmara Denizi) kıyı kesiminde daha uzun süreli iskân edilmiş oldukları anlaşılmıştır. Bisanthe (Barbaros), Ganos (Gaziköy), Hora (Hoşköy) Arkaik Dönem’den Bizans Devri’ne kadar çeşitli kültür katmanlarına sahip önemli bir kıyı yerleşmeleridir.

Ancak araştırma bölgesinin Kumbağ ile Gaziköy arasında kalan kesimi, Ganos Dağı’nın kıyıya çok dik bir şekilde inmesi nedeniyle yerleşmelerin kurulmasını olanaksız kılar. Bu nedenle bölgenin bu kesiminde iskân söz konusu değildir. Ayrıca bölgenin Uçmakedere ve Şarköy arasında kalan orta kesimi de dağlık olup dere yatakları ve vadilerle bölündüğünden yerleşimlerin seyrekleştiği görülmüştür.

Buna karşılık bölgenin iç kısımları, Roma Devri’nden başlayarak, özellikle de Geç Roma Dönemi ve Bizans Devri’nde yoğun yerleşimlere sahne olmuştur. Özellikle Naip, Yazır, Avşar, Çanakçı, Oruçbeyli, Semetli ve Işıklar Köyleri civarında tespit ettiğimiz yerleşmeler bu karakterdedir. Bu dönem yerleşmeleri genellikle kırsal karakter taşıyan daha küçük ölçekli ve zengin buluntuları olmayan yerleşmelerdir. Ancak bu merkezlerin bir yandan sahile, diğer yandan Roma Devri’nde bölgenin kuzeyinden geçen ana yol Via

Egnatia'ya olan yakınlıkları göz önüne alındığında aslında fazla izole olmadıkları ve gelişimden çok da uzak kalmadıkları anlaşılmıştır.

Bu yerleşmelerdeki yüzey bulguları arasında ele geçen çok sayıda seramik genel olarak değerlendirildiğinde, kıyı yerleşmelerinde özellikle Klasik, Hellenistik ve Roma Devirlerine ait kaliteli seramiklerin fazlalığı dikkati çekmektedir. Buna karşılık iç bölgelerde çok sayıda Roma, Geç Roma ve Bizans Devirlerine ait kaba seramik ele geçmiştir. Seramik bulgularımız arasında en erken örnek Avşar Köy İcmeler Mevkii'nde bulunmuştur ve Kalkolitik Dönem'e tarihlenen enkrüste bezemeli bir kap parçasıdır. Bu parçanın Prof. Mehmet Özdoğan tarafından Yarımburgaz Mağarası dışında güney doğu Trakya'da ele geçen ilk örnek olduğu belirtilmiştir. Çoğunluğunun Kyzikos darbı olduğunu saptadığımız çeşitli sikke buluntuları ise bölgenin çevresi ile olan ilişkilerinin kanıtıdır. Yüzeyde ele geçen çeşitli cüruf parçaları da çeşitli merkezlerde seramik üretimlerinin yanı sıra, cam üretimlerinin yapıldığının da kanıtıdır. Özellikle Avşar Köyü civarında Roma ve Bizans Devirlerindeki cam üretimlerine ilişkin önemli bulgulara rastlanmıştır.

Trakya Bölgesi'nin mezar geleneğinin tipik göstergesi olan tümülüsler farklı tipleri ile araştırma bölgemizdeki yaygın mezar türüdür. Birçok alanda tümülüs mezarlıklarının oluşturulduğu saptanmıştır. Ancak tümülüsler dışında lahit mezar, pişmiş toprak levhalarla oluşturulmuş kist mezar gibi çeşitli mezar türlerinin de farklı dönemlerde kullanıldıkları tespit edilmiştir. Halk arasında 'Gavur Mezarlığı' ya da 'Maşatlık' olarak adlandırılan bazı nekropol alanlarının kullanımlarının da tarih öncesi devirlere uzandığı, buradaki megalitik anıtlara ait kalıntılardan anlaşılmıştır. Çanakçı ve Ormanlı köyü Söğütlük Mevkii bu tarz anıtların kalıntılarının saptandığı alanlardır. Bu kalıntıların yanı sıra, Yazır ve Tatarlı modern köy mezarlıkları içerisinde, mezar taşları arasında rastladığımız tek başına duran bir dikilitaş (menhir) genelde Trakya'nın kuzeyinde, Edirne ve Kırklareli'nin Istranca dağlık kesiminde sıklıkla rastlanan menhir ve dolmen tipi megalitik anıtların Trakya'nın güney doğusunda da var olduğunu kanıtlamaktadır.

Bölgenin yüksek tepeleri üzerine kurulmuş olan kalelerin ve bunlarla bağlantılı savunma sistemlerinin aralarında bir ağ olduğu ve hemen hemen hepsinin hem Bisanthe sahil şeridini, hem de en yüksek yer olan Ganos'u görece biçimde konumlandırıldıkları saptanmıştır. Naip Kalesi gibi yüzey bulgularına göre Geç Antik Devir'e tarihlendirilen kalelerin kullanımlarının, antik kaynaklarda söz edildiği üzere Klasik Devir'e uzandığı kuşkusuzdur. Bölgedeki savunma yapılarının bulunduğu tepelerin Kartalkaya/Bakacaktepe (Hieron

Tekirdağ Ganos Dağı – Mermer Höyük'te Bulunan Bir Roma Devri Bronz Sikke

Oros), Yazır Köyü İzkayalar Mevkii, Palamut Köyü akropolü ve Hoşköy (Hora) Fener sırtında olduğu gibi hem savunma amaçlı, hem de kutsal alan / kült alanı olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Buradaki doğal kayalar üzerinde bulunan hatıl deliklerinden bir zamanlar ahşap konstrüksiyonların varlığı anlaşılmaktadır.

Bölgede antik yerleşmeler dışında, bugün çok az nüfusu kalmış ancak korunması gereken taş evleri, kaldırım taşlı sokak dokuları, köprü, hamam, çeşme gibi yapıları ile eski Rum köyleri arasında Işıklar, Çanakçı, Yeniköy, Uçmakedere, Gaziköy ve Hoşköy ön plana çıkmaktadır. Bağcılık, şarap yapımı ve zeytincilik bölgenin en önemli faaliyetidir. Şarap yapımı antik çağlardan beri bilinmektedir ve Traklar tanrı Dionysos'u en önemli tanrıları arasında saymışlardır. Bu köylerde şarap imalatını belgeleyen imalathaneler ve şarap teknesi gibi teçhizatlar dönemin kültürünü yansıtan önemli belgelerdir. Gaziköy ve Hoşköy Geç Antik Devir'de amphora üretimi ve sevkiyatının yapıldığı önemli merkezlerdir. Uçmakedere Köyü'nün sahil kısmında kalan Manastır ve Dut Limanı yapıları da Rum yerleşmesi döneminde şarap üretim ve sevkiyatının yapıldığı merkezler arasındadır.

Ülkemizin her yerinde olduğu gibi Trakya Bölgesi'nde de yerleşme ölçeğinden tekil buluntuya kadar tüm arkeolojik kültür varlıkları hızla tahrip edilmektedir. Bölgede yoğun bir biçimde devam eden kaçak kazılar, yol ve liman yapımları ve yoğun tarım faaliyetleri bilimsel açıdan çok önemli olan pek çok alanın henüz tespit edilmeden yok olmasına neden olmaktadır. Özellikle tümülüsler dağıtılarak düzleştirilmiştir. Daha fazla tahribatı önleyerek, birçok yapının işlevi ve yerleşmelerin kültür katlarının niteliklerinin ortaya çıkartılabilmesi amacı ile acilen detaylı araştırma ve kazıların yapılması Trakya'nın henüz gün yüzüne çıkamadan yok olmaya yüz tutan bilinmezlerini ortaya koyabilecektir. Bölgedeki çalışmalara önümüzdeki yıl da devam edilmesi planlanmaktadır.

Zeynep Koçel Erdem

Enstitüden Haberler

***COLLOQUIUM ANATOLICUM (CollAn)*'IN VIII. SAYISI ÇIKTI!**

Enstitümüz tarafından düzenlenen yıllık konferanslarda sunulan tebliğlerin metinlerini, özgün makaleleri, kitap eleştirilerini içeren ve yılda bir kez yayımlanmakta olan ve TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı'nda taranmakta olan Süreli Yayınımız *CollAn*'ın VIII. sayısı çıktı.

CollAn IX. sayının hazırlıkları başladı. Bu sayı için özgün makale ve kitap eleştirilerinizi **30 Nisan 2010** tarihine kadar dergi editörlerine gönderebilirsiniz. Süreli Yayınımızın yayın ilkelelerine www.turkinst.org adresimizden ulaşabilirsiniz.

Redaksiyon *Colloquium Anatolicum*

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

Ekrem Tur Sok. No: 4

Beyoğlu 34435 İstanbul/TÜRKİYE

Tel: + 90 (212) 292 09 63

Fax: +90 (212) 514 03 97

info@turkinst.org

CORPUS VASORUM ANTIQUORUM

Uluslararası Yöneticiler Toplantısı

Oxford, 28.11.009

Corpus Vasorum Antiquorum, Uluslararası Yönetici ve Temsilciler Toplantısı, Beazley Archive, Oxford'da 28.11.09 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Toplantının moderatörlüğünü John Boardman, Jean-Luc de Paepe ve Dona Kurtz gerçekleştirmiştir. Toplantıya 16 ülkenin CVA komisyon yönetici ve temsilcileri katılmıştır:

Masanori Aoyagi (Academy of Japan); John Boardman (Beazley Archive); Brigitte Bourgeois (Institut National d'Histoire de l'Art); Paul Brand (British Academy); Fatima Diez-Platas (University of Santiago de Compostela); Juliette de La Genière (President CVA); Martine Denoyelle (Institut National d'Histoire de l'Art); Jean-Luc De Paepe (Deputy Secretary General of the UAI); Bilge Hürmüzlü (Representative of CVA Commission – Turkey, Süleyman Demirel University); Hans Peter Isler (Director of CVA Commission – Switzerland); Donna Kurtz (Beazley Archive); Claudia Lang-Auinger (Institute for Studies of Ancient Culture of the Austrian Academy); Ken Lapatin (J. Paul Getty Museum); Elisabetta Mangami (Italian Academy); Thomas Mannack Beazley Archive); Emilia Masci (Scuola Normale Superiore, Pisa); Margaret Miller (University of Sydney); Arpad Nagy (Musée des Beaux-Arts, Budapest); Gregory Parker (Beazley Archive); Maria Pipili (Academy of Athens); Andreas Pülz (Institute for Studies of Ancient Culture of the Austrian Academy); Bodil Bundgaard Rasmussen (National Museum of Denmark); Ante Rendic-Miocevic (Archaeological Museum, Zagreb); Stefan Schmidt (Bayerische Akademie der Wissenschaften); Athena Tsingardia (University of Brussels); Olga Tugusheva (Russia); Claudia Wagner (Beazley Archive)

Toplantının gündemini aşağıda belirtilen konular teşkil etmiştir:

Dona Kurtz yapmış olduğu sunumda, UAI'in 2001 yılındaki toplantısında CVA ciltlerinin online olarak da yayınlanmasına karar verildiğini belirtmiştir. Bu toplantının sonucunda Beazley Archive'in çatısı altında CVA online ciltlerinin gerçekleştirilmesi için bir bütçe ayrılmıştır. 2001 yılında yapılan toplantıda bu proje 10 yıllık bir süreç için öngörülmüştür. 2009 yılına kadar toplam 322 cildin CVA online'da izlenebilmesi sağlanmıştır (www.cvaonline.org).

CVA ciltlerine 2001-2005 yılları arasında 10 yeni cilt, 2005-2009 yılları arasında ise 40 yeni cilt daha eklenmiştir; halen 2 cilt baskıdadır. Konunun tartışılmasının ardından CVA ciltlerinin hem klasik baskı hem de online olarak yayınlanmaya devam edilmesine karar verilmiştir.

Toplantının diğer bir önemli gündem konusunu, gelecekteki CVA ciltlerinin, uluslararası bir komisyon tarafından belirlenecek standartlar çerçevesinde yayınlanması oluşturmuştur. CVA Uluslararası Komisyon Başkanı J. de La Genière, 2011 yılında, Paris'te CVA ciltlerinin nasıl bir standartla yayınlanması gerektiği konusunda, uluslararası bir toplantı hazırlığında olduğunu belirtmiştir. Bu toplantıda standartların sağlanması için bir "Uluslararası Yayın Komisyonu" oluşturulması, bu komisyonun görevlerinin belirlenmesi ve standartların kesinleştirilmesi konuları ele alınacaktır.

Son olarak, Paris'te, Louvre Müzesinde tüm CVA ciltlerini içeren bir kütüphanenin oluşturulması kararlaştırılmıştır.

Bilge Hürmüzlü

Yeni Yayınlarımız

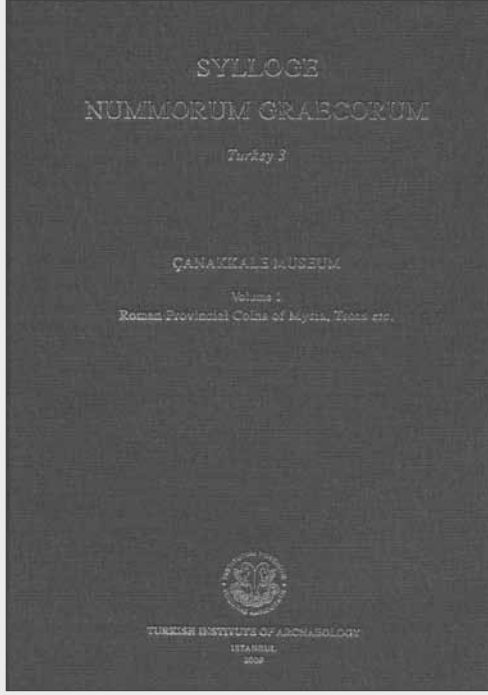
SYLLOGE NUMMORUM GRAECORUM

Turkey 3

ÇANAKKALE MUSEUM / Vol. 1

Roman Provincial Coins of Mysia, Troas etc.

Oğuz Tekin – Sencan Altınoluk – Funda Körpe

ISBN 978-975-925-077-5

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü tarafından yürütülmekte olan ve Türkiye'deki kamu müzeleri ile özel koleksiyonlarda bulunan Klasik, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemlerine tarihlenen sikkelerin kataloglarının hazırlanmasına yönelik Sylloge Nummorum Graecorum projesinin ikinci yayını SNG Turkey 3. Vol. 1: Çanakkale Museum. Roman Provincial Coins of Mysia, Troas etc. başlığıyla geçtiğimiz aylar içinde yayımlandı. Oğuz Tekin, Sencan Altınoluk ve Funda Körpe tarafından hazırlanan katalogta Çanakkale Müzesi sikke koleksiyonunda yer alan 667 adet Roma İmparatorluk Dönemi'nde basılmış kent sikkesi bulunmaktadır. Katalog, Makedonya'dan Mısır'a kadar geniş bir coğrafyayı kapsasa da Mysia ve Troas bölgelerine ait kentler yoğun bir şekilde temsil edilmektedir.

Popüler Seriden Yeni Bir Kitap!

YUNAN VE ROMA
KAP FORMLARI SÖZLÜĞÜ

İnci Delemen

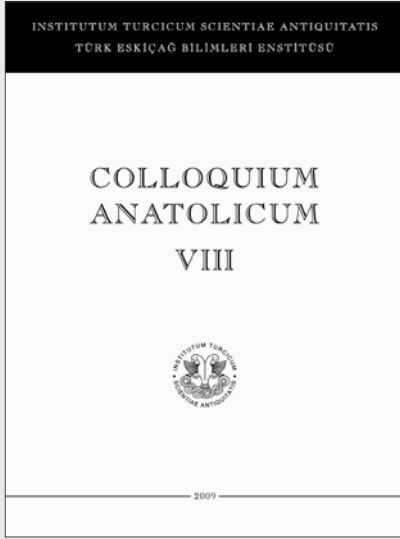
Sedef Çokay-Kepçe

ISBN 978-605-5607-02-9

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, Popüler Dizi'nin 25. kitabı olarak yayımlanan *Yunan ve Roma Kap Formları Sözlüğü*, öncelikle arkeoloji öğrencilerini hedef almaktadır. Sözlükte klasik arkeologların çalışma alanı içerisinde önemli bir yer tutan Yunan ve Roma kap formlarına ilişkin terimler derlenmiştir. Bu bağlamda pişmiş toprak, metal ve camdan yapılmış kap formları kısaca tanımlanmış ve işlevleri sıralanmıştır. Tanımların yanına eklenen çizimler kap formunun genel özelliklerini yansıtmaktadır. Sözlüğün sonundaki bol görsel malzeme ise formların işlevine ve kullanımına ilişkin bilgileri desteklemektedir.

Yeni Yayınlarımız

COLLOQUIUM ANATOLICUM VIII

ISSN 1303-8486 / ISBN 978-605-5607-04-3

Editörler: Meltem Doğan-Alparslan – Y. Gürkan Ergin

Metin Alparslan – Hasan Peker

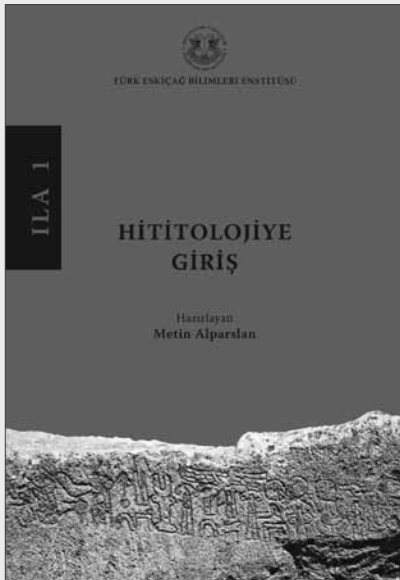
Konferanslar / Colloquia

Andreas E. Furtwängler, *Didyma: Ein Überblick über die jüngeren Forschungen*Lutgarde Vandeput, *Late Antiquity in the Taurus Mountains – Remains in Pednelissos and its Territory*

Makaleler / Commentationes

Rukiye Akdoğan, *Huqqana Antlaşması B Nüshasına Birleşen Yeni Bir Tablet Parçası*Güven Arsebük, *Fosil Kalıntıların Işığında İnsanlığın Başlangıç Aşamalarına Ait Bazı "Hominid" Örnekleri**Bronze Votive Rings with Assyrian Inscriptions found in the Upper Anzaf Fortress in Van*Oktay Belli, *Part I* / Ali Dinçol – Belkıs Dinçol, *Part II*Şevket Dönmez – E. Emine Naza-Dönmez, *Oluz Höyük Kazısı İkinci Dönem (2008) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar*Murat Fırat, *İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Terrakotta Figürin*Bilge Hürmüzlü, *New Investigations at Pisidian Tymandos: Results of the Isparta Archaeological Survey*Bilge Hürmüzlü – Andrea De Giorgi – Paul A. Iversen, *New Research in Northwestern Pisidia: Ancient Konane (Conana) and its Territory*Hamdi Şahin, *Doğu Dağlık Kilikia Kentlerinin Territoriumları, Yerleşme Türleri ve Değişimler*Jak Yakar, *The Nature of Prehistoric Anatolian Religions – An Ethnoarchaeological Perspective*

Kitap Eleştirileri / Recensiones

Albayrak, İ., *Kultepe Tabletleri IV*, Türk Tarih Kurumu Yayınları VI Dizi–Sa.33^b (KBY Kültepe Bilimsel Yayınları–Kultepe Çiviyazılı Metinleri / Kültepe Cuneiform Texts Kt Tb), Ankara, 2006. (Veysel Donbaz)Veenhof, K.R. – E. Klengel-Brandt, *Altassyrische Tontafeln aus Kültepe: Texte und Siegelabrollungen* (Vorderasiatische Schriftdenkmäler der Staatlichen Museen zu Berlin, N.F., Heft 10 (Heft 26), Gebr. Mann Verlag, Berlin, 1992. (Veysel Donbaz)

ILA 1 / HITİTOLOJİYE GİRİŞ

ISBN 978-605-5607-00-5

Seri: Instrumental Linguarum Antiquarum 1

Hazırlayan: Metin Alparslan

Bölüm I *Bir Bilim Olarak "Hititoloji"* (Metin Alparslan)Bölüm II *Dilbilim, Filoloji ve Hititoloji* (Hasan Peker)Bölüm III *"Yazı"nın Tarihi* (Metin Alparslan)Bölüm IV *Çivi Yazısı* (Metin Alparslan)Bölüm V *Bir Bilimin Tarihi* (Metin Alparslan)Bölüm VI *Eski Önasya ve Mısır'da Diller ve Yazılar* (Ali Dinçol – Belkıs Dinçol)Bölüm VII *Hititler* (Ali Dinçol – Belkıs Dinçol – Meltem Doğan-Alparslan)Bölüm VIII *Geç Hitit Devletleri* (Meltem Doğan-Alparslan)

Sponsorlarımız ve Enstitüye Kazandırdıkları

Borusan: Nakit olarak enstitünün yıllık giderleri.

Bülent Eray: Eray Reklamcılık tarafından teşekkür plaketi ve ajanslarımızın yapılması.

Cengiz Üstüner: Maddi yardım.

Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi: Yıllık konferanslarımıza salon tahsis.

Sacit Akdemir: Toshiba marka bir fotokopi makinası bağışı.

Enstitü Yayınları

Popüler Dizi

Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 2001².

Anadolu (Usman), M., *Antik Çağda Et ve Balık Pazarları*, İstanbul, 2003.

Çete, İ., *Geçmiş Yolculuk Bir Gezi Rehberi, Journey into the Past: A Short Guide*, İstanbul, 1996 (Tükendi).

Çokay, S., *Antikçağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul, 2000².

Delemen, İ., *Antik Dönemde Beslenme*, İstanbul, 2003².

Delemen, İ. – S. Çokay-Kepçe, *Yunan ve Roma Kap Formları Sözlüğü*, İstanbul, 2009.

Demirş, B., *Eskiçağ'da Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul, 2002³.

Dinçol, B., *Eski Önasya ve Mısır'da Müzik*, İstanbul, 2003².

Dinçol, B., *Eski Önasya Toplumlarında Suç Kavramı ve Ceza*, İstanbul, 2003².

Dürüşken, Ç., *Eskiçağ'da Spor*, İstanbul, 1995 (Tükendi).

Dürüşken, Ç., *Roma Dini*, İstanbul, 2003.

Eğilmez, M., *Hitit Ekonomisi*, İstanbul, 2005.

Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağ'da Dokuma*, İstanbul, 2001².

Gülbay, O., *Eskiçağ'da Tuvalet Kültürü*, İstanbul, 2004.

Hırçın, S., *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul, 2000³.

Hürmüzlü, B., *Eski Yunan'da Ölü Gömme Gelenekleri*, İstanbul, 2008.

İren, K., *Vazo Resimlerinin Işığında Eski Yunan Çanak Çömlekçiliği*, İstanbul, 2003.

Karagöz, Ş., *Eskiçağ'da Depremler*, İstanbul, 2005.

Köroğlu, G., *Anadolu Uygarlıklarında Takı*, İstanbul, 2004.

Özdizbay, A., *Eski Yunan'da Tarım*, İstanbul, 2004.

Salman, B., *Eskiçağ'da Güneş Saatleri*, İstanbul, 2007.

Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağ'da Tıp*, İstanbul, 2002².

Tekin, O., *Eskiçağ'da Para, Antik Nüsmizmatige Giriş*, İstanbul, 1998³.

Tekin, O., *Byzas'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağ'da İstanbul (Byzantion)*, İstanbul, 2005³.

Uzel, İ., *Anadolu Tıp Tarihine Giriş*, İstanbul, 2008.

Kazı Monografileri

Köroğlu, K. (ed.), *5. Yılında Yumuktepe/The V. Anniversary of the Excavation at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul, 1998.

Bilimsel Dizi

Savaş, Ö.S., *Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları/Divine, Personal and Geographical Names in the Anatolian (Hittite-Luwian) Hieroglyphic Inscriptions*, İstanbul, 1998.

Corpus Vasorum Antiquorum, Türkiye Cumhuriyeti (Turkish Republic 1, Fascicule 1), Silifke Museum (K. L. Zoroğlu), İstanbul, 2008.

Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 2 / Anamur Museum, Vol. 1, Roman Provincial Coins (O. Tekin – S. Altınoluk), İstanbul, 2007.

Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 3 / Çanakkale Museum, Vol. 1, Roman Provincial Coins of Mysia, Troas etc. (O. Tekin – S. Altınoluk – F. Körpe), İstanbul, 2009.

Alparslan, M. (Haz.), *Hititolojiye Giriş, Instrumental Linguarum Antiquarum 1*, İstanbul, 2009.

Bilimsel Toplantılar Dizisi

Dinçol, Ali M. (Yayına Haz.), *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996)/International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996)*, İstanbul, 1999.

Fischer, B. – H. Genz – E. Jean – K. Köroğlu (eds.), *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions*, İstanbul, 2003.

Delemen, İ. – O. Casabonne – Ş. Karagöz – O. Tekin (eds.), *The Achaemenid Impact On Local Populations and Cultures in Anatolia*, İstanbul, 2007.

Süreli Yayın

Colloquium Anatolicum I, (eds. M. Doğan-Alparslan – M. Alparslan), İstanbul, 2002.

Colloquium Anatolicum II, (eds. M. Alparslan – M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2003.

Colloquium Anatolicum III, (eds. M. Alparslan – M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2004.

Colloquium Anatolicum IV, (eds. M. Doğan-Alparslan – G. Ergin), İstanbul, 2005.

Colloquium Anatolicum V, (eds. H. Peker – G. Ergin), İstanbul, 2006.

Colloquium Anatolicum VI, (eds. M. Alparslan – H. Peker), İstanbul, 2007.

Colloquium Anatolicum VII, (eds. M. Doğan-Alparslan – M. Alparslan – H. Peker – G. Ergin), İstanbul, 2008.

Colloquium Anatolicum VIII, (eds. M. Doğan-Alparslan – Y. G. Ergin – M. Alparslan – H. Peker), İstanbul, 2009.

Klasik Filoloji Seminerleri I, (2004), II (2005), III (2006) (eds. O.F. Akyol – E. Öyken)